TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

NSV Liidu Ajaloo Kateeder

Vello T a r e m a a

Viru-Jaagupi sovhoosi ajalugu aastail 1957 - 1970

D i p l o m i t ö ö

Juhendaja: ajalooteaduste
kandidaat M.Löhmus

TRÜ NSV Liidu ajaloo kat.
Inv. nr. 2223

Tartu 1970

SISSEJUHATUS

Nõukogude Eesti töötav rahvas on ligi 30 aastat juhtinud ise oma maa poliitilist, majanduslikku ja kultuurielu ning rajanud teed kommunistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Pärast ajaloolist juunipööret 1940, mil eesti töörahvas haaras oma kätte poliitilise võimu, seisis ees tähtis ülesanne - veenda talurahva hulki asuma uut tüüpi põllumajandusliku suurtootmise organiseerimisele kolhooside ja sovhooside rajamise teel, sest "nõukogude majand seab endale ülesandeks õpetada järk-järgult maa inimesi iseseisvalt kujundama uut korda, ühistöö korda, kus ei saa uuesti tekkida käputäit rikkaid ..."[1]. On ju ka eesti talurahvas sajandeid pidanud taluma rõhumist, sotsiaalset ebavõrdsust ja alles tänu nõukogude võimu taaskehtestamisele võidi asuda eesti küla ümberkorraldamisele, kasutades selleks teiste sotsialistlike vennasrahvaste töökogemusi.

Eesti küla on läbikäidud veerandsajandi jooksul põhjalikult muutunud. Eesti töökas talurahvas on partei juhtimisel edukalt lahendanud põllumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise ülesanded ning sammub nüüd võrdsena kõr-

---

[1] Lenin, V.I. Petrogradi Põllutööliste Kubermangu I kongressi istung. Vastused küsimussedelitele, Teosed, 29.kd. Tallinn 1955, lk.25

gelt arenenud sotsialistlike riikide esiridades.

Tänapäeva eesti küla ilme erineb põhjalikult kodanlikuaegsest vanast külast suurte väljade, köikjal töötavate traktorite, kombainide ja tihedate elektriliinide poolest. Eesti küla ilmet määravad hästikorrastatud sovhoosi- ja kolhoosikeskused, asfaltteed, ajakohased uusima tehnikaga varustatud tootmis- ja loomakasvatushooned. Mehhaniseerimine aitab kergendada ja viljakamaks muuta rasket tööd põllul ja farmides.

Samasugused muudatused on toimunud ka Rakvere rajoonis Viru-Jaagupi külanõukogus asuva Viru-Jaagupi asula ja teda ümbritsevate külade nii välises kui ka sisemises arengus. Kui kodanliku Eesti perioodil Viru-Jaagupi ümbruskonna elanikkond on põhiliselt tegelnud väikepõllundusega, siis nüüd on siin arenemas tugev riiklik põllumajanduslik suurmajand.

Viru-Jaagupi sovhoosi ajalugu on võrreldes naabruses asuvate suurmajandite - Vinni näidissovhoostehnikumi, Küti ja Roela sovhooside ajalooga lühem. Nimetatud sovhoosid taastati kohe peale saksa fašistlike okupantide väljakihutamist Rakvere rajoonist 1944.a. septembris, seega eksisteerivad nad juba üle 25 aasta. Viru-Jaagupi sovhoos organiseeriti "Tee Kommunismile" kolhoosi baasil 25.jaanuaril 1957.a. Eesti NSV Ministrite Nõukogu korralduse nr.52-k 22.jaanuarist 1957.a.[2] alusel Eesti NSV Sovhooside Ministri käskkirjaga nr.10 23.jaanuarist 1957.a.[3]

---

[2] Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi Arhiiv (edaspidi: EPMA), nim.-l, s.-ü. 179, l.31

[3] samas, s.-ü. 180, l.1

Sovhoosi keskuseks on Viru-Jaagupi alevik - nii nimetatakse traditsiooniliselt kohaliku ja ümbruskonna rahva poolt 15.sajandil rajatud kiriku ümber tekkinud asulat. Sovhoosi keskuses on veel Viru-Jaagupi Küla Töörahva Saadikute Nõukogu Täitevkomitee, Viru-Jaagupi 8 -kl.Kool, Viru-Jaagupi piirkonna teemeister, sidejaoskond[4] koos hoiukassa ja 50-ne numbrilise telefoni automaatkeskjaamaga. Elanikkonda teenindavad kauplus, velsker-ämmaemanda punkt, Viru-Jaagupi rahvaraamatukogu 8688 raamatuga[5]. Rajooni keskusest - Rakvere linnast asub sovhoos lõuna-kagu suunas 15 km kaugusel. Rakveres on ka sovhoosile lähim raudteejaam.

Teedevõrk on sovhoosil hea. Sovhoosi läbib, jagades seda pea kaheks võrdseks osaks, vabariikliku tähtsusega Rakvere - Tartu maantee. Rajooni sisestest teedest läbivad sovhoosi territooriumi Viru-Jaagupi - Mõdriku Rakvere, V-Jaagupi - Aruküla-Simuna, V-Jaagupi - Koeravere V-Maarja ja V-Jaagupi - Näsu-Sae teed. Seoses hea teedevõrguga läbivad sovhoosikeskust mitmed autobussiliinid, nagu: Tartu-Rakvere, Tallinn - Mustvee, Tallinn - Kauksi, Rakvere - Avinurme, Rakvere - Roela - Tudu ja veel mitu rajoonisisest autobussiliini. Sovhoosisiseseid teid on vähe, kuna tootmishooned paiknevad enamuses suurte teede ääres ja tänu paesele aluspinnasele ei ole erilisi raskusi teede korrashoiuga.

---

4 ENSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riiklik Keskarhiiv (edaspidi: ENSV ORKA), Riigi teataja nr.42 "2." juulil 1919.a. "Viru-Jakobis, Rakvere maakonnas on postkontor avatud."

5 V-Jaagupi raamatukogu 1970.a. I kvartali aruanne

Kohalikud teed V-Jaagupi - Leo 3 km ja Kehala - Näsu 8 km - anti sovhoosile üle 24.aprillil 1959[6]. Samal aastal kohustati sovhoosi nende teede parandamiseks välja vedama 400 m^3 kruusa ja profileerima 11 km teid[7]. Teedele aga sovhoosi algaastail ei olnud võimalust küllaldaselt tähelepanu pöörata, sest puudus küllaldane transport ja ka vahendid. Alles hilisemal perioodil suudab sovhoos teid parandada ja 1966-1968 ehitatakse asfalttee ca 2 km Voore külast Rakvere - Tartu maanteelt Voore osakonda. Kruusa vedasid sovhoosi oma masinad, asfaldi paigaldas Rakvere Teedevalitsus.

Sovhoosi pinnasereljeef on üldiselt tasane, ainult põhjaosas - Saueaugul esineb moreenkünkaid. Sovhoosi idapiiril asub üksik kõrge mäeseljandik, niinimetatud "Voore mägi", mis kogu sovhoosi ulatuses kulgeb loode-kagu suunas, olles nagu mingiks piiriks läänepoolse mineraalmaa ja idas asuva madalsoo vahel.

Künnikihi paksuseks on enamuses 25-30 cm, kohati ainult 12-15 cm ja aluspõhi paas - tungib peaaegu maapinnani. Viimane asjaolu raskendab tõsiselt kündmist. Õnneks on selliseid põlde vähe: 4 - 5% üldisest künnimaast. Sovhoosi algaastail tegid palju muret nii agronoomile kui ka mehhanisaatoreile kivised põllud. Kiviseid põlde oli siis 35 - 40% üldisest künnimaast. Kuid juba sovhoosi eksisteerimise esimesel kahel aastal koristati põldudelt üle 2500 m^3 kive[8]

---

6 Rakvere Rajooni Riiklik arhiiv, (edaspidi: RRRA), f.772, nim.1, s.-ü.11, l.20

7 Sealsamas, l.22

8 A.Heinmaa suulised andmed

ja käesoleval ajal ei takista üksikud kivid enam põllutöö-de mehhaniseerimist.

Veekogusid sovhoosi territooriumil ei ole, väljaarvatud sovhoosi idaossa ulatuv Kunda jõe väikene harujõgi (4 - 5 m lai), mis kannab kohapeal "Voore jõe" nime.

Sovhoosi organiseerimisest käesoleva ajani toimunud muudatused on eelneva perioodiga võrreldes suured. Ka pole selle kohta trükis avaldatud materjale. Vähe on avaldatud materjale sovhoosile eelnenud "Tee Kommunismile" kolhoosi kohta. Samuti puudub sovhoosi ajalugu, mis annaks ülevaate sotsialistlikest ümberkorraldustest Viru-Jaagupis ja tema ümbruses. Viimastel aastatel, täites NLKP 23.kongressi poolt vastu võetud viisaastaku ülesandeid on sovhoosi kollektiiv edukalt täitnud temale pandud kohustusi. Sovhoosile antud viisaastaku ülesanded tahetakse täita ja ületada Oktoobrirevolutsiooni 53.aastapäevaks. Kuigi 12 aastat sovhoosi tegevust on lühike aeg, annab see vägagi kujuka pildi arengust, mis siin on toimunud ja seepärast on vajalik koostada ülevaade Viru-Jaagupi sovhoosi ajaloost.

Viru-Jaagupi ja tema lähema ümbruse kohta on väga vähe kirjutatud ajakirjanduses ja teatmeteostes. Vähe on säilinud materjale ja vajalikke andmeid, seetõttu autoril oli suuri raskusi nimetatud töö koostamisel. Ülevaates: "Kas tunned maad." leiame järgnevad andmed:

"Rakverest ... lõuna pool ... valitseb Pandivere kõrgustikule omane lainjas põlduderohke maastik. Laialdaste

põldudega vahelduvad ilusad kuusemetsad."[9] "Tasaste väljade vahele kerkib Viru-Jaagupi asula. Põhjasõja ajal oli siin kirikuõpetajaks ajalookroonik Christian Kelch. Siin sündisid eesti kunstnikud Kristjan ja Paul Raud. Nende sünnikoht Viru-Jaagupi 8-kl. Kooli territooriumil on tähistatud mälestuskiviga. Viru-Jaagupi kalmistule on maetud polaaruurija Roela mõisa omanik Ferdinand Wrangel, Kristjan ja Paul Raua vanemad, luuletaja ja Eesti NSV teeneline õpetaja Rudolf Reiman. Asula kõrval Kehala väljadel on arheoloogiliste mälestusmärkidena kaitse all neli ligistikku asuvat kivikalmet ..."[10]

Viru-Jaagupi sovhoosi Voore osakonna kaugemat minevikku on kirjeldanud ka Erni Krusten oma romaanis "Noorte südamed". Sotsiaalseid vahekordi ja hariduslikke olusid Viru-Jaagupis 20.sajandi alguses on iseloomustanud M.Klammer oma diplomitöös "Viru-Jaagupi 8-kl. Kooli ajalugu"[11].

Kõigi nende ülestähenduste ülesandeks on olnud näidata V-Jaagupit ja tema lähemat ümbrust kultuurajaloolisest seisukohast, jättes varju majandusliku arengu.

Rakvere rajooni Täitevkomitee Põllumajandusvalitsusele allub 17 sovhoosi. Nende hulgas niisugused kogu vabariigis tuntud sovhoosid nagu Vinni Näidissovhoostehnikum, R.Pälsoni nimeline sovhoos, kes on kuulsad kõrgete saakide ja toodangute poolest. Peale selle on rajoonis veel kaks linnukasvatuse sovhoosi - Roela ja Pödrangu sovhoos, üks

---

9 Kas tunned maad, Teadmik Eesti NSV matkajaile ning koduuurijaile, Tallinn 1965, lk.216

10 Rakvere radadel, Tallinn 1966, lk.134

11 Klammer, M. Viru-Jaagupi 8-kl. Kooli ajalugu 1917-1967 TRÜ diplomitöö, Tartu, 1968, lk.9-11

aiandussovhoos - Kullaaru ja Simuna sovhoos on Eesti NSV Maaviljeluse Instituudile katsemajandiks. Rajoonis on veel 24 kolhoosi. Ka siin leiame kogu vabariigis tuntud majandeid nagu Ed.Vilde nimeline, "Energia", Haljala jt. kolhoosid.

1969.a. rajooni majandid tervikuna kogusid teravilja rekordsaagi - 23 ts/ha, kogusaak suurenes 24% võrra võrreldes 1968.a. Taimekasvatuse kogutoodang suurenes 3,3% võrreldes 1968 aastaga. Tulemused loomakasvatuses 1969 aastal olid rajoonis rahuldavad.

Rajooni majandite köige raskemaks töölöiguks oli piimatootmine, mille kogutoodang kasvas ainult 1% võrra võrreldes 1968 a. Samal ajal lihatoodang suurenes 10% ja kanamunade toodang 15%. Lehma kohta saadi keskmiselt 3275 kg piima, millega rajoon oli vabariigis viiendal kohal.

Rajooni sovhooside rentaablus 1969.a. oli 50,%, kusjuures köige kõrgema rentaabluse - 78,4% saavutas Vinni NST, edasi Hulja sovhoos 74,2%, Vao sovhoos 68,9% ja Rud. Pälsoni nimeline sovhoos 69,9%. Sovhooside seas köige madalam rentaablus oli 27,8% Rahkla sovhoosil.

Kolhooside rentaablus tervikuna oli 48,9%. Üksikute majandite vahel on siin aga väga suuri köikumisi. Köige madalam rentaablus kolhooside osas oli 6,14% ja köige kõrgem 105,8% "Kiire" kolhoosis, mis oli ka vabariigi kõrgem.

Viru-Jaagupi sovhoos on rajooni sovhoosidega võrreldes keskmiste hulgas. Rentaabluse poolest oli sovhoos 1969.a. 9 kohal, piimatoodangu poolest 100 ha põllumajandusliku maa

kohta 8.kohal ja lihatoodangu poolest 100 ha põllumaa kohta 6.kohal.

Viru-Jaagupi sovhoosi ajaloo kirjutamisel on autor seadnud oma eesmärgiks:

1. Anda vabariigi sotsialistliku põllumajanduse taustal ülevaade Viru-Jaagupi sovhoosi arengust 1957 - 1970.a., valgustades tema eelkäija "Tee Kommunismile" kolhoosi ajalugu.

2. Näidata sovhoosi materiaal-tehnilise baasi ja tootmistegevuse arengut seoses uue tehnika rakendamisega ja kollektiivi töö juhtimise meetodite täiustamisega partei ja valitsuse otsuste vaimus.

3. Näidata sovhoosi töötajate materiaalse heaolu ja olustikulise ning kultuurilise teenindamise paranemist, kollektiivi struktuuri muutumist ning sotsialistliku töösse suhtumise kujunemist.

4. Põhjendada ajalooliselt Viru-Jaagupisse planeeritud sovhoosi keskasula rajamist.

Töö kirjutamisel on kasutatud vabariigi sotsialistliku põllumajanduse arengu valgustamiseks partei ja valitsuse otsuseid ning seadusandlikke dokumente[12], NLKP ajalugu[13], Eesti NSV ajalugu[14], E.Tönuristi monograafiat "Eesti NSV põllu-

---

12 NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957

13 Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959

14 Eesti NSV Ajalugu, Tallinn 1957 (edaspidi: Eesti NSV...)

majanduse sotsialistlik rekonstrueerimine"[15] ja statistilisi kogumikke[16].

Konkreetne allikmaterjal on võetud peamiselt Viru-Jaagupi sovhoosi jooksvast arhiivist. Siit on kasutatud aastaaruandeid koos lisadega, a/ü tootmisnõupidamiste protokolle alates 1959.a., kuna vanema perioodi kohta materjalid puuduvad.

Kasutatud on direktori käskkirju ja kõrgemalseisvate organite direktiive, ringkirju ning korraldusi.

Kasutatud on veel järgmiste arhiivide materjale:

1. EKP KK Partei Ajaloo Instituudi Partei arhiivi sovhoosi parteialgorganisatsiooni töö valgustamiseks. Selle kõrval on kasutatud sovhoosi parteialgorganisatsiooni koosolekute protokolle ja EKP Rakvere rajoonikomitee büroode protokolle, mis puudutavad V-Jaagupi sovhoosi parteialgorganisatsiooni tegevust.
2. Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku ülesehitustöö Riikliku Keskarhiivi materjale kodanliku maareformi läbiviimise kohta. Kasutatud on Virumaa Küti valla maade registrit, et välja selgitada V-Jaagupi sovhoosi territooriumil asunud mõisamaade jagamist talupoegadele.
3. Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi arhiivi materjalid

---

15 Tönurist, E. "Eesti NSV põllumajanduse sotsialistlik rekonstrueerimine", Tallinn 1967 (edaspidi: E.Tönurist, "Eesti NSV põllumajanduse ...")

16 ENSV Rahvamajanduse areng. Lühike statistiline kogumik, Tallinn 1967

Viru-Jaagupi sovhoosi kohta aastaist 1957 - 1962, mil sovhoos allus otseselt nimetatud ministeeriumile.Kasutatud on bilansikomisjoni otsuseid aastaaruannete kinnitamise kohta sovhoosi tegevusele hinnangute andmiseks.

4. Rakvere Rajooni Riikliku Arhiivi materjale: sovhoosi eelkäija "Tee Kommunismile" kolhoosi aastaaruandeid,üldkoosolekute protokolle hinnangute andmiseks "Tee Kommunismile" kolhoosi tegevuse kohta.

5. Rakvere Rajooni TSN TK Põllumajandusvalitsuse arhiivi materjale. Kasutatud on sovhooside aruannete koondkokkuvõtteid V-Jaagupi sovhoosi näitajate võrdlemiseks rajooni põllumajandusliku tootmise valitsuse bülletääne kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1966[17], 1967[18] ja 1968.a.[19] kohta.

Viru-Jaagupi sovhoosi kohta on korrastatud ja säilitatakse materjalid alates 1957.a. - 1964.aastani Rakvere Rajooni Riiklikus Arhiivis, alates 1965.a. aga Viru-Jaagupi sovhoosi arhiivis. Viru-Jaagupi sovhoosi baasiks olnud "Tee Kommunismile" ja temale eelnenud kolhooside materjalid säilitatakse Rakvere Rajooni Riiklikus Arhiivis. Siin on kolhooside aastaaruanded, üldkoosolekute protokollid,inventariraamatud, avaldused kolhoosi astumiseks. "Tee Kommunismile" kolhoosi fondis säilitatakse akte V-Jaagupi sovhoosile üleantud varade kohta. Säilinud ei ole 1952.a. aastaaru-

---

17 Bülletään kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1966.a. Rakveres 1967.a.

18 Sama 1967.a. kohta, Rakveres 1968.a.

19 Sama 1968.a. kohta, Rakveres 1969.a.

annet "Tee Kommunismile" kolhoosist, mis oleks iseloomustanud ühinenud kolhooside esimese aasta töötulemusi.

Statistiliste andmete ja teiste kirjalike allikmaterjalide elustamiseks ja täpsustamiseks on kasutatud suusõnalisi mälestusi nii sovhoosi endistelt kui ka praegustelt töötajatelt. Eriti maksab see Viru-Jaagupi asundi[20] lähema ümbruse iseloomustamise kohta põllumajanduslikust seisukohast kodanliku diktatuuri perioodil.

Kõik rahalised arvestused on toodud parema ülevaate saamiseks 1961.aastal kehtestatud rahakursi järgi.

---

20 Asundiks nimetatakse V-Jaagupit alates 23.dets.1967 ENSV Statistika Keskvalitsuse kirja nr.1226 põhjal V-Jaagupi küla TSN Täitevkomiteele

I p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI SOVHOOSI RAJAMINE JA ESIMESED TEGEVUSAASTAD (1957 - 1960)

1. Viru-Jaagupi ajaloo põhijooni

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võit Venemaal viis ka eesti talurahva revolutsioonilisele liikumisele. Tormiliselt kujunesid 1917.a. sündmused ka Viru-Jaagupis.Viru-Jaagupi sovhoos asub endiste Küti ja Voore mõisa ning Jakobi kirikumõisa territooriumil.[21] 1917.a. moodustati kehvikute vallakomitee, mille esimeheks valiti vabadik Jaan Koppel,[22] Vallakomitee ülesandeks jäi mõisade ülevõtmine ja puudustkannatavatele talupoegadele vilja jagamine.Praeguse V-Jaagupi sovhoosi Voore osakonnas 1917.a. Voore mõisas juhtis talupoegi mõisa moonakas Jaagup Liblikas.[23] Talupojad läksid isegi nii kaugele, et koguneti 1917.a. lõpul Viru-Jaagupi kirikusse,[24] mis oli kaunistatud punaste loosungitega ja lippudega,avaldati tunnustust Nõukogude valitsusele ning nõuti maad.

---

[21] ENSV ORKA, f.4256, nim.1, s.-ü.35, l.1

[22-24] Johannes Klammeri mälestused

Kuid Eestis kestis noor tööliste ja talupoegade võim liialt lühikest aega ja seepärast jäi maaküsimus lõplikult lahendamata. Kodanlik maareform, mille kodanlus oli sunnitud läbi viima revolutsiooniliselt meelestatud talurahva survel, valmistas kehvikutele ja maatameestele pettumuse. Nii kujunes see ka Viru-Jaagupis ja ümbruses.

Peale kodanlikku maareformi läksid nende möisade maad talupoegadele kas ostu- või asunduskohtadena.[25] Ostutalude keskmiseks suuruseks Voore möisa planeerimisel oli keskmiselt 22,5 tiinu. Kuid möisasüdames sai ostutalu endine möisa valitseja, kelle kasutuses oli 73,85 tiinu.[29] Samal ajal eraldati niisuguseid kohti, mille suurus ei ületanud kümmet tiinu ja vähe ei olnud ka nn.eluasemekohti, mille suurus köikus poolest tiinust poolteise kuni kahe tiinuni. Suuremad, 30-47-tiinulised talud olid endise Küti möisa ostukohad Kehala külas. Kuid paljud neist läksid hiljem jagamisele pärijate vahel.

Viru-Jaagupi ümbruse taludes oli peamiseks tootmisharuks karjakasvatus. Kartulit kasvatati müügiks, mida veeti endise Voore möisa piiritusvabrikusse, mis kuulus samuti endisele Voore möisa valitsejale Heinrich Jakobsonile. Hiljem, kolmekümnendate aastate lõpul, moodustati siin Voore kartuliühisus.[26] Ränkraske tööga, mis kestis päikesetõusust kuni päikese loojakuni, suutsid siinsed talupojad oma majapidamise nii korraldada, et kodanliku aja lõpul oli taludes,

---

[25] ENSV ORKA, 4256, nim.1, s.-ü. 35, l.2

[26] Johannes Klammeri mälestused

mille suurus kuni 30 ha, kaks hobust, 4 - 5 lehma jt.väiksemad kariloomad, sead, lambad. Loomade toiduks hekseldati talvel põhud, mis aurutati Voore viinavabrikust toodud praagaga. Paremas olukorras olid näiteks Variku ja Allika küla talupojad, sest neil olid heina- ja karjamaad põldudega koos või siis lähestikku. Voore küla taludel olid aga heinamaad kaugel või puudusid üldse.

Peamisteks põllutööriistadeks olid kahehobuse ader künniks ja kolmesahaline ratasader seemendamiseks. Reaskülvaja ostis oma talusse Rudolf Klemmer 1942.a.[27] Viljapeksmine toimus kolmekümnendatel aastatel hobujõul töötava rosvärgi abil, mida veeti talust tallu. 1939.aastal asutasid Voore ja Variku küla jõukamad taluperemehed Voore Masinaühingu ja osteti traktor "Deering" ning viljapeksumasin.[28] Voore Masinaühistu eksisteeris kuni 1950.aastani,[29] mil tehnika likvideeriti ja inventar anti üle Küti Masina-traktorijaamale.

Muidugi oli Viru-Jaagupi ümbruse külades küllalt neid talusid,kellel oli vähe maad, puudus hobune ja alles nõukogude võimu taaskehtestamisega said nad oma majapidamisele jalad alla. Nõukogude võim andis neile pikaajalist laenu loomade ja põllumajandusliku inventari muretsemiseks.

---

27 Rudolf Klemmeri mälestused
28 Sama
29 RRRA, f.482, nim.1, s.-ü. 1950/28, l.18

2. Esimesed kolhoosid Viru-Jaagupi sovhoosi territooriumil

Maa natsionaliseerimisega 1940.a. jõudis lõpule eesti töötava talurahva sajandeid kestnud võitlus maa eest. Nõukogude maareform kaotas võimaluse kasutada maad ekspluateerimisvahendina.

Kuid ka seekord ei saanud eesti talurahvas rahulikult jätkata sotsialismi ülesehitamist, saksa fašistide kallaletungi tagajärjel Nõukogude Liidule langes Eesti ajutiselt fašistliku okupatsiooni käkkesse.

Saksa okupatsioon tekitas määratu suurt kahju Nõukogude Eesti põllumajandusele. Lisaks füüsilisele uusmaasaajate hävitamisele riisuti sakslaste, endi ilmselt vähendatud, andmeil eesti talupoegadelt ja sovhoosidelt 185 tuhat tonni teravilja, 162 tuhat tonni kartuleid, 5,4 tuhat tonni rasva ja võid, 332 tuhat veist ja vasikat, 110 tuhat siga ja 78 tuhat lammast.[30]

Järsult vähenesid külvipinnad, halvenes väetamine, mistõttu langes põldude saagikus, loomade arv ja produktiivsus. Samaaegselt said rängalt kannatada ka teised rahvamajanduse harud. Kogusumma 1,6 miljardit rubla - see oli fašistliku okupatsiooni aastatel tekitatud kahju Eesti rahvamajandusele.

Eesti territooriumi vabastamine 1944.a. sügisel Nõukogude Armee poolt võimaldas alustada rahvamajanduse taastamist. 1940/41.a. maareform taastati ja arendati edasi.

---

[30] Eesti NSV ..., lk.543

Eesti Nõukogude valitsuse poolt uuesti läbiviidud maareformi tulemusena said maad ja rahalist toetust ka Viru-Jaagupi ümbruse külade talupojad. Nii kirjutas "Viru Sõna", et Viru-Jaagupi ümbruse talupojad nagu A.Toomel, Palmits, A.Remmel, Kard, Purka jt. kokku seitse talupoega said osta hobuse.[31] Aktiivselt löid neil sõjajärgseil aastail kaasa rahvamajanduse taastamiseks talupojad, täites ennetähtaegselt riiginorme. ""... Magnus Mäekivil on 6.märtsiks 1948 juba 75% piimanormist täidetud.[32] Saueaugu küla kehvik Anete Vilu on teistele talupoegadele riigikohustuste täitmises eeskujuks. Jakob Pärnamägi Voorelt täitis villavarumisplaani 150% ja lihavarumisplaani 75%.[33] Talupojad asusid aktiivselt võitlema selle eest, et kiiremini taastada rahvamajandus,anda elanikkonnale rohkem toiduaineid.

Väiketalumajanduse domineerimine ei suutnud lahendada sotsialistliku põllumajanduse peaülesannete kõigi põllumajanduskultuuride viljakusè tõstmist, loomade arvu ja produktiivsuse suurendamist. Kuigi kolhooside loomisega alustati Eestis juba 1941.a., olid 1947.a. II poolel loodud 5 kolhoosi esimesteks meie vabariigis. 1948.a. kevadel oli Eestis juba 58 kolhoosi.[34] Nende hulgas oli ka Olevi kolhoos V-Jaagupi lähedal, Vabriku külas.

Kolhoosi asutamise eestvedajaks ja initsiaatoriks oli keskmiktalupoeg Mihkel Inno. 27.aprillil 1948.a. loodud

---

31 "Viru Sõna", Viru maakonna EKP Maakonnakomitee ja TSN TK häälekandja, nr.86, 26.juulil 1948

32 Samas, nr.24, 6.märtsil 1948

33 "Viru Sõna", nr.33, 17.märtsil 1948

34 Eesti NSV ajalugu, lk.570

kolhoosi "Olev" kuulus esialgu 8 talumajapidamist.[35] Kolhoosi üldpindala oli 297,17 ha, sellest põldu 165,92 ha.[36]

Kolhooside rajamine ja areng praeguse Viru-Jaagupi sovhoosi territooriumil toimus ajavahemikul 1948.a. kevadest kuni 1952.aastani, mil varem loodud kolhoosidest ükskteisega liitumise teel moodustati "Tee Kommunismile" kolhoos, mis 1957.a. sai baasiks Viru-Jaagupi sovhoosile (vaata skeem nr.1 lk.39).

16.septembril 1948.a. moodustasid kolhoosi "Prožektor" ka Voore küla talupojad. Esimeheks valiti sama küla keskmik-talupoeg Alfred Roostalu.[37] Kolhoos "Tungal" asutati 4.detsembril 1948.a. Saueaugu küla talupoegade poolt, kes valisid kolhoosi esimeheks külasepp Johannes Pärgi. Maad oli sellel kolhoosil 317 ha, sellest põldu 138,78 ha.[38] J.Pärk olles juba pensioniealine, töötab ka käesoleval ajal Viru-Jaagupi sovhoosis päevast päeva sepana sovhoosi töökojas ja köikjal on tema nöu ja abi vaja, eriti noortele mehhanisaatoritele-traktoristidele. J.Pärgi pilt on tihti olnud sovhoosi autahvlil, talle on korduvalt avaldatud kiitust sovhoosi direktori käskkirjaga.

Peale ülalmainitud kolhooside eksisteerisid enne "Tee Kommunismile" kolhoosi organiseerimist praeguse Viru-Jaagupi sovhoosi territooriumil veel järgmised kolhoosid:

---

35 M.Inno mälestused
36 RRRA, f. 536 nim.1, s.-ü. 12, l.36
37 Samas, f.539 nim.1, s.-ü. 14, l.28
38 Samas, f.534 nim.1, s.-ü. 4, l.38

Kiriku-Kannastiku külas "Lembitu" kolhoosi esimeheks oli keskmik August Orav, kes sovhoosi algaastail töötas põllutöölisena, praegu on pensionär. Kupna-Kehala külas loodi kolhoos "Uus Täht" - esimeheks uusmaasaaja end.möisamoonamees ja rentnik Karl Sirtse ja Allika külas kolhoos "Allika" esimeheks oli keskmik Rudolf Torup, kes kuni pensioniikka jõudmiseni töötas sovhoosis tubli autojuhina. Nende kolhooside suurusest annab ülevaate alljärgnev tabel.

Tabel 1[39]

V-Jaagupi sovhoosi territooriumil eksisteerinud kolhooside maakasutus

Kölvikute nimetus	Projektor	Tungal	Lembitu	Uus Täht	Allika	Olev
Kolhoosi üldpindala (ha-des)	766	317,61	andmed puudu-vad	1094,17	393,99	297,17
Sellest:						
põldu	404	138,78		582,69	173,51	165,92
heinamaad	135	71,09		216,9	47,81	72,71
karjamaad	168	34,28		175,95	59,46	62,86
metsa	21	53,92		51,81	42,87	33,19

Tabelist näeme, et kolhoosid olid väikesed, siin ei olnud võimalik arendada suurtootmist. Alles jäid endised taludeaegsed põllujaotused. Künni- ja külvitöid teostati hobustega, oma jõududega.

Noored kolhoosid vajasid aga toetust ja nii antigi vabariigi kolhoosidele 1949.a. 1,5 miljonit rubla laenu, kolhoosidele ja sovhoosidele eraldati 95000 tonni mineraalväe-

---

[39] PRRA, kolhooside aastaaruanded 1949.a. kohta

tisi.[40] Laenude eest osteti näiteks "Olevi" kolhoosile 1949.a. V-Jaagupi ümbruses esimene auto GAZ-AA.[41]

Vaatamata abistamisele ei suutnud noored minikolhoosid siiski areneda selliselt, et kasutada laialdaselt tehnikat, maaparandustöid. Eelköige takistasid seda väikesed rahalised sissetulekud. Ei suudetud ka kindlustada kolhoosnike töötasu kasvu.

Kui 1950.a. algas kollektiviseerimise käigus Eestis uus protsess - väikeste kolhooside ühinemine suurteks majanditeks, siis ühinesid omavahel ka Viru-Jaagupi ümbruse kolhoosid. 26.veebruaril 1950.a. ühinesid "Olev" ja "Allika" ühiseks kolhoosiks "Lenini Tee",[42] kus esimeheks valiti keskmik Eduard Värkrand. Hiljem valiti esimeheks keskmiku poeg Helmut Virgi, kuid haiguse töttu ei saanud see energiline noor mees kaua kolhoosi juhtida.

Sama aasta suvel ühinesid omavahel "Prožektor" ja "Lembitu" - "Prožektoriks" (30.juulil 1950). Esimeheks valiti "Prožektori" esimees A.Roostalu. Nimi "Prožektor" valitakse sellepärast, et oli olemas juba pitsat ja nurgastamp ega olnud vaja teha uusi kulutusi.[43] Paar kuud hiljem 5.oktoobril 1950.a., liitub "Prožektoriga" "Lenini Tee" kolhoos.[44] Esimeheks valiti A.Roostalu. Ühinesid omavahel ka kolhoosid "Uus Täht" ja "Tungal" - "Uueks Täheks", mille esimeheks valiti Karl Sirtse. Sovhoosi algaastail

---

40 Eesti ..., lk.571
41 RRRA, f.536, nim.1, s.-ü. 12, l.29
42 Sama, f.535, nim.1, s.-ü.11, l.2
43 Sama, f.539, nim.1, s.-ü.22, l.3
44 Sama, l.18

töötas K.Sirtse brigadirina II brigaadis, mille põllud ühtisid endise kolhoosi "Uus Täht" piiridega. 1950.a. oktoobrikuuks oli senise 6 kolhoosi asemel 2 kolhoosi - "Prožektor" - üldpindalaga 2049 ja "Uus Täht" - pindala 1338 ha.[45] 18.jaanuaril 1952.a. moodustati nimetatud kolhooside ühisel üldkoosolekul uus "Tee Kommunismile" kolhoos. Esimeheks valiti "Prožektori" kolhoosi esimees Ed.Videvik.

Kolhoosi üldpindala oli 3709 ha, millest põllumajanduslikku maad 3563 ha. Põllumaad oli kolhoosil 1751 ha, heinamaad 552 ha ja karjamaad 564 ha.[46]

Väikeste kolhooside ühendamine oli kindlasti õige,sest see kindlustas järgneval perioodil kolhooside majandusliku tõusu. Paranes kolhooside juhtimine ja teenindamine ka masinatraktorijaamade poolt väiksema killustatuse tõttu. Kui 1949.a. tuli vabariigis ühe MTJ kohta keskmiselt 74 kolhoosi, siis 1953.aastal 13 - 14 kolhoosi.[47]

Nii ka "Tee Kommunismile" kolhoosi, keda teenindas Küti MTJ, asukohaga Viru-Jaagupis. "Tee Kommunismile" kolhoosis töötas üks traktoribrigaad - 8 traktorit.[48] Muidugi ei olnud see küllaldane, kuid Küti MTJ agronoomil, kes teenindas kolhoosi 1953.a., oli kergem ja ülevaatlikum ühe kolhoosi piires traktoreid suunata ja nende tööd jälgida. Alates 1955.a. 4.novembrist jäi sama agronoom "Tee Kommunismile" kolhoosi juhatuse käsutusse.[49]

45
46 RRRA, f.539 ja 538 kolhooside aastaaruanded 1950
47 Sama, f.461, nim.1, s.-ü.28, aastaaruanne 1950
Matin, V., Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, Tallinn, 1955, lk.39
48 Helmut Kuristiku mälestused
49 RRRA, f.461, nim.1, s.-ü.75, l.34

Sellest hoolimata ei toimunud "Tee Kommunismile" kolhoosis niisugust arengut, nagu seda naaberkolhoosides - Ed.Vilde nimelises ja "Energia" kolhoosis. Kolhoosi esimees Ed.Videvik hoolitses rohkem selle eest, et endale palka kindlustada. Kui kassas raha ei olnud, siis saadeti autokoorem kaski linna turule ja kolhoosi esimehe palk oli kindlustatud, kuigi kolhoosnikud said samal ajal normipäeva eest ainult kopikaid.[50] Sellepärast ka aasta-aastalt vähenes töötajate arv kolhoosis.

3. Tootmise areng "Tee Kommunismile" kolhoosis

Ülevaadet "Tee Kommunismile" kolhoosist alustame tööjõu olukorra vaatlemisega aastatel 1953 - 1956.

Tabel 2[51]

Kolhoosi pered aastatel 1953 - 1956

Töötajate liigid	1953	1954	1955	1956
Kolhoosiperede arv	157	157	154	154
Kokku kolhoosi liikmeid ja nende lapsi	335	337	276	246
Töövõimelisi kolhoosnikke	123	111	113	92
Neist mehi	46	42	43	34
naisi	77	69	70	58
Palgalisi	-	-	-	4

Näeme, et kolhoosiperede arv jääb peaaegu samaks, kuid liikmete arv kahaneb 89 inimese ehk 26,5% võrra. Samal ajal töövõimelisi inimesi lahkus 35, mis moodustas 28,5% töötа-

---

50 Vaike Inno (nüüd V.Peterson) mälestused, oli kolhoosi raamatupidaja

51 RRRA, f.461, nim.1 s.-ü.46

jate üldarvust. Uusi liikmeid samal perioodil vöeti vastu 10, heideti kolhoosist välja 5.[52]

Kolhoosi liikmete üldise arvu vähenemist pöhjustas linna öppima läinud laste lahkumine kolhoosist. Äärmiselt madal töötasu ei meelitanud eriala omandanud noori kolhoosi. Töövöimeliste inimeste arvu vähenemine on seletatav ka inimeste vananemisega. Kolhoosist aga vanemad inimesed ei lahkunud sellepärast, et kolhoosi liikmeile ettenähtud individuaalmaa 0,60 ha andis korraliku harimisega head saaki ja vöimaldas pidada lehma, sigu, linde.

Kolhoosi kasutuses olev tehnika oli tollal minimaalne. Pölluharimise ja viljakoristustööd teostati peamiselt MTJ poolt.Traktoreid ja kombaine kolhoosil ei olnud. Veoautosid oli kaks. Sisemised veosed kolhoosis tehti hobustega. Neid oli 1953.a. üldse 208,neist tööhobuseid 132.[53] 1956.aastaks oli hobuste arv vähenenud 1/3 vörra.[54]

Koristati 1955.aastal hobumasinatega 206 ha teravilja 746 ha-st teraviljast[55] ehk 27,6%.

Elektrienergiat ei tarbinud kolhoos kuni 1955.aastani üldse. Järgmisel aastal kasutati elektrit valgustamiseks ja sedagi ainult V-Jaagupi lehmalaudas, kuna Küti MTJ kohalik jöujaam pöhiliselt tootis elektrivoolu ainult töökodade varustamiseks. Riiklkk elektrivörk puudus V-Jaagupis täiesti. MTJ-i diiseljöujaam töötas hommikul kella 6-st kuni öhtul kella 23-ni. Elektri puudusel tehti ka loomakasvatuses köik

---

52 RRRA, f.461 nim.1 kolhoosi aastaaruanded 1953, 1954, 1955, 1956

53 Sama, 1953 ja 1956 aastaaruanded

54 Sama

55 Sama, f.461, nim.1, s.-ü.76, 1955 aastaaruanne

tööd käsitsi. Ainult ühes sigalas ja lehmalaudas oli ripp-raudtee ja veepump töötas sisepõlemismootori abil.

Peamiseks tootmisharuks kolhoosis oli loomakasvatus. Arendati veise-, sea-, lamba- ja hobusekasvatust. Peale selle oli kolhoosis kanafarm ja mesila 20 taruga. Taimekasvatuse peamiseks ülesandeks oli söötade tootmine loomadele.

Tulu saadi peamiselt veisekasvatusest, mis moodustas 1956.a. loomakasvatusest saadud tulust 51%. Seakasvatus oli kolhoosis vähem arenenud, ta andis samal aastal 44% kogu loomakasvatusest saadavast tulust. Tulud 1955.a. võrreldes 1954.aastaga köigil aladel langesid, välja/arvatud hobusekasvatus, kus müüdi 31[56] hobust ja saadi sama palju tulu kui seakasvatusest. Tulud 1956 a. näitasid tõusu, kuid see oli tingitud sellest, et kolhoosi likvideerimisega realiseeriti osa produktiivloomadest, et maksta välja kolhoosi liikmetele normipäevatasud.

Tabel 3[57]

Lehmade arv ja piimatoodang aastate 1953 - 1956

Näitajad	Mõõt-ühik	1953	1954	1955	1956
Lehmade arv	tk	142	165	190	184
Piima ühe aastalehma kohta	kg	1006	1257	1122	1447
Piima kogutoodang	ts	1428	2195	2154	2674

Tabelist näeme, et piimatoodang ühe aastalehma kohta oli äärmiselt madal ja seepärast moodustab veisekasvatus

[56] RRRA, f.461, nim.1 s.-ü. 76, l.19

[57] Sama, aastaaruanded 1963-1966

kolhoosi loomakasvatusest ainult 46-55%. 1956.aastal on näha teatavat tõusu, kuid see oli väga väike. Loomi söödeti paremini, et toodangu tõusuga võimaldada kolhoosile kolhoosi likvideerimisel tasuda täielikult normipäevade eest.

Ka taimekasvatusele ei pööratud kolhoosis vajalikku tähelepanu. Kriitilisi artikleidki oli rajooni ajalehes pidevalt, kuid neile ei reageeritud. Nii oli 1953.a. kevadel veel tunduv osa seemneviljast puudu ja üks kolmandik olemasolevast seemnest oli halvasti puhastatud.[58]

Nõrgaks küljeks oli väetiste v-arumine. Aastast aastasse jäid sügiskünnid kolhoosis lõpetamata, mis põhjustas kevadiste külvitööde hilinemist. Külviplaani täitmise eesmärgil, selleks et aruannetes näidata külvitööde teostamist, külvati 1955.a. osaliselt laialtkülvimasinaga[59] ja hiljem kultiveeriti.

Madalatasemeline agrotehnika ja halb väetamine põhjustas põllumajanduslike kultuuride madalad saagid. Kui võrrelda kolhoosi teravilja hektarisaaki vabariigi kolhoosides saadud hektarisaagiga 1955 a. siis näeme, et kolhoosis saadi poole vähem vilja hektarilt kui vabariigi keskmine (6,1 ts/ha-lt)[60]. Samasugune olukord oli ka teiste põllukultuuridega. Madalate saakide pärast taimekasvatus andis "Tee Kommunismile" kolhoosis 1954 - 1956.aastani kolhoosi kogutulust keskmiselt 4,9% aastas.[61]

---

58 "Punane Täht", nr.39, 31.märtsil 1953
59 RRRA, f.46, nim.1, s.-ü.75 lk.25
60 25 aastat Nõukogude Eestit, Tallinn 1965, lk.60
61 RRRA, f.461, nim.1, s.-ü.46, 76, 99

Madal saagikus taimekasvatuses põhjustas suure hulga ostusööda kasutamist. Nii suurenesid 1953.aastast - 1956. aastani kulud ostusöödale 4,4 kordseks, moodustades 1966.a. 13663 rbl.[63] Hulgalise ostusööda kasutamine tegi toodangu kalliks. Samaaegselt jõusööta ei saadud piisavalt ja loomad said vaevalt elatussööda ja toodang jäi ikka madalaks. Ostusööda kasutamine viis omakorda alla majandi üldtulu. Madala tulu juures kujunes normipäeva tasu aastatel 1953 - 1956 järgmiseks:

Tabel 4[64]

"Tee Kommunismile" kolhoosi kolhoosiliikmete töötasu normipäevale aastatel 1953-1956

Raha ja naturaaltasu liik	Mõõtühik	1953	1954	1955	1956
Raha	kop.	8	20	20	17
Teravili	gr.	500	700	500	950
Kartul	gr.	-	-	800	1900
Normipäeva rahaline väärtus	rbl.	andmed puuduvad	35 kop.	andmed puuduvad	51 kop.

Samal ajal moodustasid kolhoosi võlad 1956.a. lõpuks 62 tuh.rbl. kolhoosi põhivahendite 130 tuh.rublalise väärtuse juures,[65] Seega põhivahenditest peaaegu pool oli koormatud võlgadega. Kahtlemata ei olnud sellises olukorras kolhoosi eksisteerimine enam majanduslikult kasulik. Madalate töötasude juures puudus kolhoosnike isiklik huvitatus, mis on üks põhitingimusi sotsialismi ülesehitamisel. V.I.Lenin kirjutas oma artiklis Oktoobrirevolutsiooni neljandaks

---

63 RRRA, nim.1, s.-ü. 99, lk.22

64 Samas, s.-ü. 46, 75, 76, 99

65 Samas, s.-ü. 99, lk.7

aastapäevaks, et sotsialistlikku ülesehitustööd tuleb teha mitte otseselt entusiasmi alusel, vaid suure revolutsiooni poolt tekitatud entusiasmi abil, isikliku huvi alusel,isikliku huvitatuse alusel, ... muidu ei too ta kümneid ja kümneid miljoneid inimesi kommunismile.[66]

Kolhoosi majanduslikku olukorda ei suudetud 1956.a. võrreldes 1955.a. märgatavalt parandada, kuigi teravilja saagid veidi suurenesid, kuid heina kogutoodang vähenes 50 t võrra. Kolhooside abistamiseks soovitasid NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus nõrgalt arenenud kolhooside baasil luua sovhoosid. Ka "Tee Kommunismile" kolhoosi üldkoosolek, kuulanud ära kolhoosi esimehe aruande, otsustas 17.jaanuaril 1957.a.[67] kolhoosi tegevus lõpetada ja tootmise juhtimine üle anda Viru-Jaagupi sovhoosile. Sovhoosi direktoriks oli määratud Helmut Rebane. Kolhoosi üldkoosoleku otsus kinnitati Rakvere Rajooni TSN TK otsusega nr.16 24.jaanuarist 1957.a.[68]

Sovhoosi moodustamine "Tee Kommunismile" kolhoosi baasil oli kahtlemata õige samm. Kuigi riik tegi suuri kulutusi selleks, et tasuda kolhoosi võlad nii kolhoosnikutele kui ka ametasutustele, hävitati need kulutused õige majandamisega peagi.

Kolhoosi liikmed said õigesti aru kolhoosi likvideerimise vajadusest ja toetasid seda üksmeelselt. Kolhoosi üldkoosolekule oli tulnud 184 liikmest 150, kelledest 141 lii-

---

66 V.I.Lenin, Teosed, 33.kd.,Tallinn, 1955, lk.36
67 RRRA, f.461, nim.1, s.-ü.98, l.140
68 Samas, f.753, nim.1, s.-ü.1957-5, l.90

get hääletasid kolhoosi likvideerimise poolt, 8 olid erapooletud ja ainult üks kolhoosi liige hääletas vastu.[69]

---

[69] RRRA, f.461, nim.1, s.-ü.98, l.141

VIRU-JAAGUPI sovhoosi eelkäijad 1948-1957.

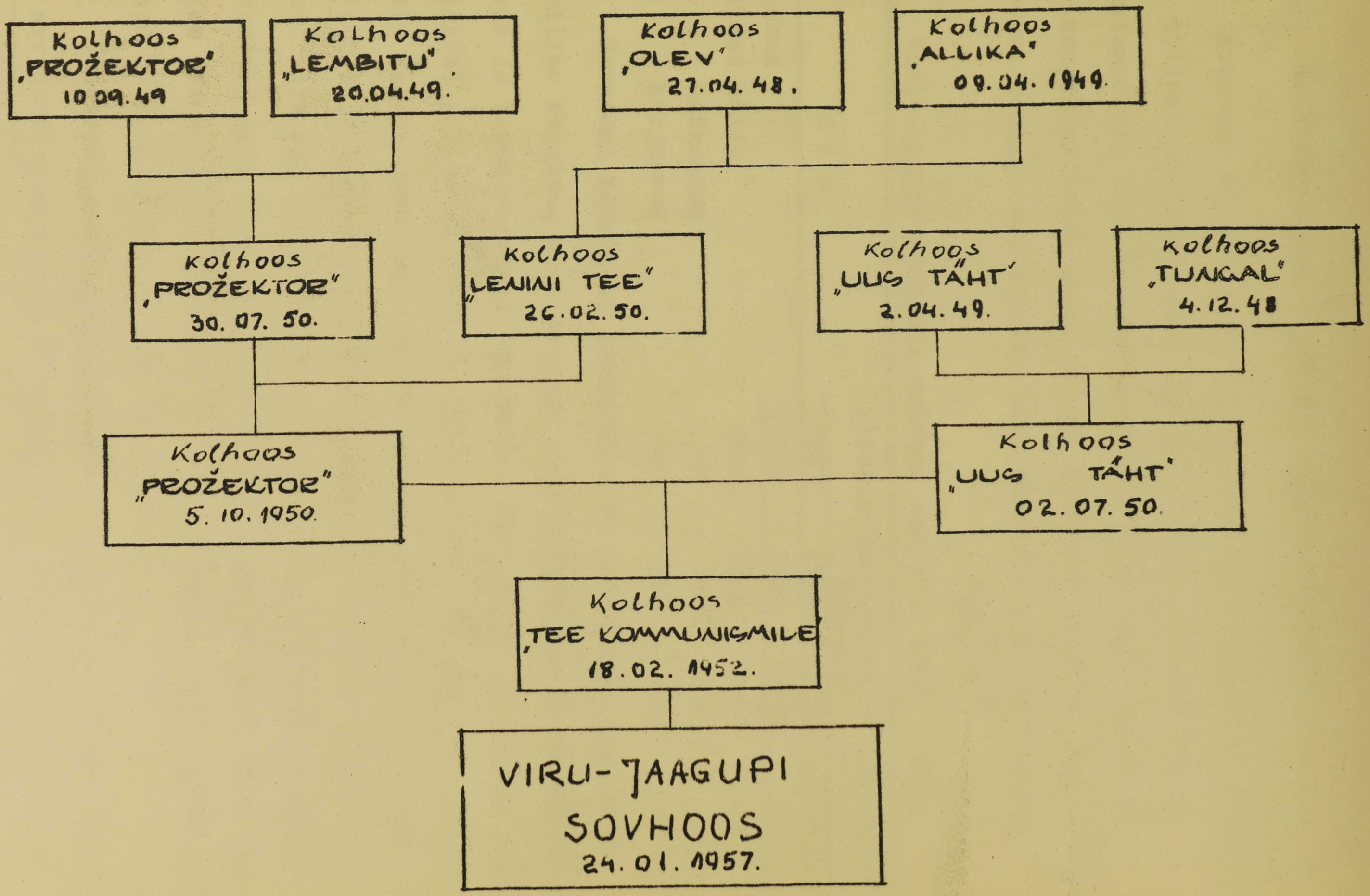

SKEEM 1

4. Viru-Jaagupi sovhoosi organiseerimine

Sovhoosi üldsuuruseks oli moodustamise momendil 3598,75 ha, millest põllumajanduslikku maad 2771,4 ha ehk 74,5%. Künnimaad oli 1857 ha, mis moodustas üldpinnast 49,9% ja põllumajanduslikust maast 66,8%. Sovhoosi maafond jääb 1957-1960.a. peaaegu muutmatuks, mida näitab alljärgnev tabel.

Tabel 5[70]

Viru-Jaagupi sovhoosi maafond aastatel 1957 - 1960

Maa	Pindala hektarites 31.detsembri seisuga			
	1957	1958	1959	1960
Kogumaa	3720	3720	3720	3725
sellest põldu	1818	1864	1867	1867
heinamaad	342	382	382	390
karjamaad	524	524	524	518

Sovhoosi kõlvikute paiknemine on võrdlemisi hea, kuna põhiline künnimaa asub peaaegu kõik ühtses massiivis suurte teede ja tootmishoonete läheduses. Heinamaast moodustas vaadeldaval perioodil ühtse massiivi 65 ha, mis oli rajatud endiste talupoegade poolt aastatel 1928-1936 ülesharitud madalsoole ja kasutati kultuurheinamaana. Sovhoosi moodustamisel olid aga lahtised kraavid juba ammu ummistunud, kamar vananenud ning kogu heinamaa kannatas liigvee alla. Ette rutates võime öelda, et praegu on see heinamaa uuesti üles haritud ja kasutatakse kultuurheinamaana.

Üldpinna suurenemine 1960.aastal on seotud maade täpsema arvelevõtmisega, samuti sellega, et külanõukogu maafond

---

70 RRRA, f.772, s.-ü. 3, 8, 14, 27

liideti sovhoosi maafondi. Põllumaad suurendas aga jäätmaade ülesharimine. Heina-ja karjamaade pindalade köikumised on seotud sellega, et osa karjamaid vösastusid ja jäeti aastaaruande esitamisel karjamaade alt välja.

Üheks teguriks, mis pidi tagama äsjaloodud sovhoosi põllumajandustoodangu kasvu, oli tugeva materiaal-tehnilise baasi loomine. Riik kulutas suuri summasid selleks, et varustada põllumajandust suurtootmisele vajalike masinatega. Kolhoosikorra kindlustamisel etendasid väga tähtsat osa masinatraktorijaamad,mis meil Eestis tekkisid kohe peale nöukogude võimu taaskehtestamist. Ka siin Viru-Jaagupis loodi 13.dets.1949.a.[71] masinatraktorijaam nimetusega Küti MTJ, mille tegevuspiirkondadeks määratakse[72] endised Viru maakonna Küti, Roela, Rägavere valdade kolhoosid. (Praeguse Viru-Jaagupi külanöukogu piiridesse kuuluvad praegu Küti ja Roela vald.) Küti MTJ likvideeriti veebruaris 1956 ja varad anti üle Rakvere MTJ-le, hooned aga läksid Küti sovhoosile. Masinad, mis teenindasid "Tee Kommunismile" kolhoosi, jäid muidugi kohale ja nende remonti teostati endistes masinatraktorijaama töökodades. Kolhoosi likvideerimisega tulid sovhoosile üle ka masinad, mis kolhoosi põldudel töötasid ja moodustasid V-Jaagupi sovhoosi esialgse masinapargi. Ka endise Küti masinatraktorijaama remonditöökojad, sepikoda ja elektrijöujaam anti 13.märtsil 1967.a.[73] Küti sovhoosilt

---

71 Eesti Põllumajandustehnika Rakvere raj.Koondise arhiiv, nim.1, s.-ü.89, l.2-4
72 Samas, s.-ü.126, l.7
73 V-Jaagupi sovhoosi arhiiv (edaspidi: VJSA),nim.1-k,l.8

üle vastloodud Viru-Jaagupi sovhoosile. Esimesteks autodeks sai sovhoos kolhoosilt kolm GAZ tüüpi veoautot.[74]

Seega oli pandud alus tehnilisele varustusele,mis kolhoosil puudus.

Muidugi ei rahuldanud see vajadusi, sest seitse üleantud traktorit ning kolm kombaini S-4 olid juba vanad,vajasid remonti ning olid oma tüübilt ka osaliselt vananenud (KD-35 ja Y-2 tüüpi) masinad. Vastavalt taotlustele eraldati põllumajandusministeeriumi poolt juurde uusi traktoreid. 1957.a. tehti kokku põllutööd 4044 pehmekünni ha ehk ühe 15 HP tingtraktori kohta 199,1 pehmekünni/ha, mida ei saa lugeda rahuldavaks.

Kombaine sai sovhoos viljakoristusperioodiks veel kaks tükki juurde, kuid koristusest võttis osa ainult kolm[75], sest vanad masinad ei pidanud vastu, neid oli tarvis alatasa remontida. Seepärast suudeti esimesel sovhoosiaastal koristada kombainidega ainult 261 ha teravilja ja 4 ha heinaseemet[76]. 1957.a. töötas sovhoosi põldudel ka veel järelveetav kombain. Kombainidega ei jõutud siiski köiki külve koristada ja esimestel aastatel koristati vilja ka hobustega.

1957.a. lõpuks oli sovhoosis juba 21 traktorit, 5 teraviljakombaini, vajalikul hulgal põllutööriistu ja 11 veoautot, mis jäi põhiliselt samaks kuni perioodi lõpuni.[77] Juurde saadi 2 silokombaini ja vananenud traktorid ning masinad asendati uutega. Vörreldes "Teel Kommunismile" kol-

---

74 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.6, lk.43
75 H.Rebase kirjalikud andmed
76 RRRA, nim.1, s.-ü.3
77 Samas, s.-ü. 3,8,14,27

hoosi olukorraga, kus põldudel töötas ainult 7-8 traktorit, oli edasiminek peaaegu kolmekordne ja koos sellega kasvas ka põllutööde mehhaniseerimine.

Lisaks eelpooltoodud põhivahenditele moodustasid sovhoosi majandusliku aluse veel "Tee Kommunismile" kolhoosist üleantud hooned, põllumajanduslik inventar, loomad ja linnud kogumaksumusega 207,5[78] tuh.rubla väärtuses. Vastuvõetud hooned olid põhiliselt talupoegadelt ühistatud küünid, rehealused, lehmalaudad ja hobusetallid. Kolhoosi ajal ehitatud hoonetest võeti vastu kanala 500 linnule ja sigala 50 seale. Veiseid võeti vastu 223 pead, neist lehmi 149. Kogu kari oli paigutatud nelja erinevasse kohta. Veisekarja tõuline väärtus oli teadmata, sest kolhoosi ajal tõuaretustööga ei tegeldud, kuigi oli teada, et loomade hulgas, mida talupojad kolhoosi andsid, oli ka kõrge produktiivsusega loomi. Sigu võeti sovhoosi vastu ainult 50, seega seakasvatusega tuli alustada peaaegu tühjalt kohalt. Hobuseid sai sovhoos kolhoosilt 123. Sovhoosile anti üle veel loomasööta, kartuli- ja viljaseemet. Viljaseeme ei olnud idanemisvõimeline ning loomasööta oli äärmiselt vähe,mispärast tuli kõigepealt muretseda loomadele jõusööta ja ümber vahetada seemnevili kvaliteetse seemnega. 1958.a. seati sisse Viru-Jaagupi karjalauta automaatjootmine,ehitati rippraudteed sigalates Voorel ja Kehalas. Karjakoplites võeti kasutusele paigaldatavad automaatjootjad, mis oli üks esimesi ratsionaliseerimisi sovhoosis.

---

78 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.1, l.2-3

Sovhoosi elektrifitseerimine viidi lõpule 15.aprillil 1959.a.[79], mille tulemusel köikide tähtsamate tootmishooneteni ehitati elektriülekande liinid. Elektrienergia kasutamine tootmises suurenes 1960.a. võrreldes 1957.a. juba 4 korda, elektrimootorite arv samal ajavahemikul 3 korda ja nende võimsus 4 korda[80]. Alustati köigis tootmishoonetes tööde mehhaniseerimist.

Ehitus-montaaźtöid teostati vaadeldaval perioodil kapitaalmahutuste arvel 166,9 tuh.rbl.[81] eest. Köik tööd teevad põhiliselt sovhoosi oma ehitusmehed. Tootmishoonetest ehitati ja anti ekspluatatsiooni sigala 50 esimesele, nuumikute sigala ja aitkuivati, kus ööpäevas sai kuivatada 28 t teravilja ning aida mahtuvus oli 600 t.[82] Peale uute tootmishoonete ehitamist tehakse vanadele tootmishoonetele tõhusalt kapitaalremonti. Sovhoosi eksisteerimise esimesel aastal ostetakse pool miljonit katuselaastu katuste parandamiseks, kuna kolhoosi ajal ei uuendatud endiste taluhoonete katuseid üldse. Järgmisel aastal "tömmati pilpaid" juba sovhoosis ja siis kaeti uusi katuseid 0,5 km^2 [83] ulatuses. Remonti vajasid ka korterid, kuhu asusid elama sovhoosi direktor, peaagronoom ja pearaamatupidaja. Sovhoosi kontor valmis 10.juulil 1957.a.[84], samaks ajaks said korterid ka sovhoosi juhtkond, kes seni elasid ajutiselt vööraste toas. Peale nende ehitati 1957.a. veel 11 elukorterit. Üld-

---

79
80 H.Rebase kirjalikud andmed
81 RRRA, fond 772, nim.1, s.-ü. 3, 8, 14, 27
82 Samas
83 Samas, s.-ü. 28, l.11
84 H.Rebase mälestused
Sama

se saadi sel perioodil remontidega juurde üle 20 korteri. Ehitati välja korterid endises kirikumöisa töölismajas, Kupna karjamöisa peahoones ja Kehala tibulas[85]. Voore osakonna peahoone jäi sellel perioodil ekspluatatsiooni andmata.

Tööde organiseerimiseks ja majandi paremaks juhtimiseks moodustati sovhoosis 4 põllundusbrigaadi. I ehk Viru-Jaagupi brigaad ja II ehk Kehala brigaad allutati keskusele. Keskuse juurde kuulusid veel töökojad, teravilja-kuivatid ja aidad ning 1 loomakasvatusbrigaad. I brigaadi koosseisu läksid Viru-Jaagupi, Väljaotsa, Kiriku ja Kannastiku külad. 2.brigaad moodustati Kehala, Kupna, Saueaugu ja Sooaluse küladest. III ja IV põllundusbrigaad moodustasid Voore osakonna. Endise Voore möisa peahoonest, mis taastati 1961.a. lõpuks, sai Voore osakonna peahoone. Siia mahutati osakonna kontor, kus demonstreeriti rändkino poolt filme. Samas avati toiduainetekauplus ja said korterid 8 perekonda. See oli ainult võimalus korteriprobleemi leevendamiseks Voore osakonnas sovhoosi algaastail, sest uute majade ehitamiseks puudusid summad. Nüüd, kus pole möödunud kümmet aastat Voore peahoone ekspluatatsiooni andmisest, ei vasta elamistingimused töötajate nõudmistele. Kuigi korterites on vesivarustus ja kanalisatsioon, gaasipliidid, ei taha inimesed elada nendes endistes "möisa" kõrgetes ruumides. Endistest möisa hoonetest võeti Voore osakonnas kasutusele veel vördlemisi suur ait, karjalaut 70 lehmale ja kolhoosi

---

[85] Kodanliku võimu algaastateni oli see Kehala koolimajaks

ajal korrastatud sigala ning hobuste tall 28 hobusele. Nimetatud endist Voore möisat kujutab kirjanik Erni Krusten oma romaanis "Noorte südamed" "Võhunömme" möisana (samuti töötas tema novellikogu niminovelli "Piitsa matused" keskne kuju Soitu veel 1957.a. sovhoosis ja lahkus sovhoosist 1958. aasta talvel invaliidide kodusse). Voore osakonnas moodustati sovhoosi III ja IV põllundusbrigaad. 3.brigaad loodi Voore külas (kahel pool Rakvere-Tartu maanteed). Brigaadi põldudele rajati 1957-1958.a. heinaseemne põllud.

4.põllundusbrigaad rajati osakonna keskuse Allika ja Variku külas. Selle brigaadi Variku küla talupojad moodustasid 27.aprillil 1948.a. kolhoosi "Olev". Kolhoosi esimees Mihkel Inno töötas sovhoosi algaastail küll põllundusbrigaadis, küll ehitustel. Praegu on M.Inno pensionär. Tema poeg Endel Inno, kes "Olevi" kolhoosis oli eesrindlik noor põllutööline, on sovhoosi parimaid autojuhte. Peale põllundusbrigaadi organiseeritakse siin veel brigaad sigade ja veiste kasvatamiseks. Veiste kasvatamine on Voore osakonnas perspektiivne, kuna Voore madalsoo võimaldab rajada kultuurheinamaid, mis annab karjale küllaldase koresööda. Kuid kapitaalsete maaparandustööde teostamine oli sovhoosile jõukohane alles järgneval perioodil.

Tööülesanded said põllundusbrigadirid peaagronoomilt hommikusel tööjaotusel, mis toimus keskuses. Sellest võtsid osa ka teised tootmisjuhid. Esmaspäeviti korraldati ülesovhoosilisi tootmisnõupidamisi kõigile tootmisjuhtidele, kus kuulati aruandeid tehtud tööst ja direktsiooni poolt anti

ülesandeid järgnevaks nädalaks.

Töötajate isikulise koosseisu moodustasid endise kolhoosi 154 peret kokku 246 inimest koos laste ja vanadega. Neist oli töövõimelisi 92 inimest ehk 37%. Kolhoos "päranda" noorele sovhoosile põhilised tootmisnäitajad järgmiste saakidega[86]:

Teravilja	4,9 ts/ha
Kartul	71 ts/ha
Soodajuurvilja	341 ts/ha (kogu külvipind 1 ha)
Silokultuurid	53 ts/ha
Üheaastane hein	5,7 ts/ha
Heinaseeme	0,9 ts/ha
Põldheina	4 ts/ha
Looduslikku heina	6,8 ts/ha

Nagu näeme, olid saagid väga viletsad ja uuel loodud sovhoosi juhtkonnal seisid ees pingerikkad tööaastad,et mahajäänud majand teiste rajooni majandite keskmisele tasemele viia.

5. Taime- ja loomakasvatus

Viru-Jaagupi sovhoosi organiseerimine toimus ajal,millal Nõukogude Valitsus juba varem oli astunud terve rea samme põllumajanduse mahajäämuse likvideerimiseks. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1954.a. määrusega nr.727 tõsteti põllumajandusliku toodangu varumishindu, et tagada sovhooside rentaab-

---

86 RRRA, f.461, nim.1, s.-ü.99

lilt töötamine.[87] Samal ajal kohustati sovhoose tarvitusele võtma abinõusid heinavälja-külvikordade sisseviimisel tehtud vigade kõrvaldamiseks.[88] Sovhoosi juhtkonna pingutused esimestel sovhoosi aastatel olidki suunatud külvistruktuuri parandamisele, et saada kõrgemaid saake.

Külvipinna struktuuri muutustest 1957-1960 annab ülevaate diagramm nr.1.

Näeme, et suurenesid teravilja, kartuli, söödajuurvilja ja söödakapsa külvipinnad,tunduvalt vähenesid ühe- ja mitmeaastaste heinte külvipinnad. 2,5 kordselt vähenesid põldudel olevad kultuurkarjamaad. Ühe- ja mitmeaastaste heinte külvi osas toimusid muutused nii üldpindalas kui ka kasutusliikides: suurenes 5,5% võrra heinaks niidetavad pindalad, 7,4%-lt 24%-ni kasvas heinaseemne-põllu osa heintaimede üldpindalast.Vähendati haljassöödaks niidetavate ja karjatamiseks kasutatavate ühe-ja mitmeaastaste heintaimede pindala 49%-lt 28%-ni heinakülvide üldpindalast.Vähenes ka silokultuuride külvipind.Kõrgemad saagid võimaldasid kohe toota rohkem söötasid.Nii on naturaalväljendis 1960.a.toodetud 68 tuh.ts.sööta,mis on 1,5 korda[89] rohkem kui 1957.a. 1956.a. toodetud söötade kogus "Tee Kommunismile" kolhoosis sama põllumaa pindala juures oli 5,3 korda väiksem.[90] Esialgselt jäeti põlluks 1545 ha, kuhu planeeriti peaagronoomi poolt järgmises tabelis 6 toodud külvid.[61] Koos külvipinna struktuuri parandamisega oli sovhoosi teiseks põhiliseks ülesandeks mullaviljakuse tõstmine.

87
88 Põllumajandusalaseid direktiive,I osa,Tallinn 1960 lk.431
89 Samas, lk.427
90 RRRA, f.772, s.-ü.3,27
91 Samas, f.461, nim.1, s.-ü.99
A.Heinmaa kirjalikud andmed

Muutused külvipindade struktuuris aastail 1956-1960

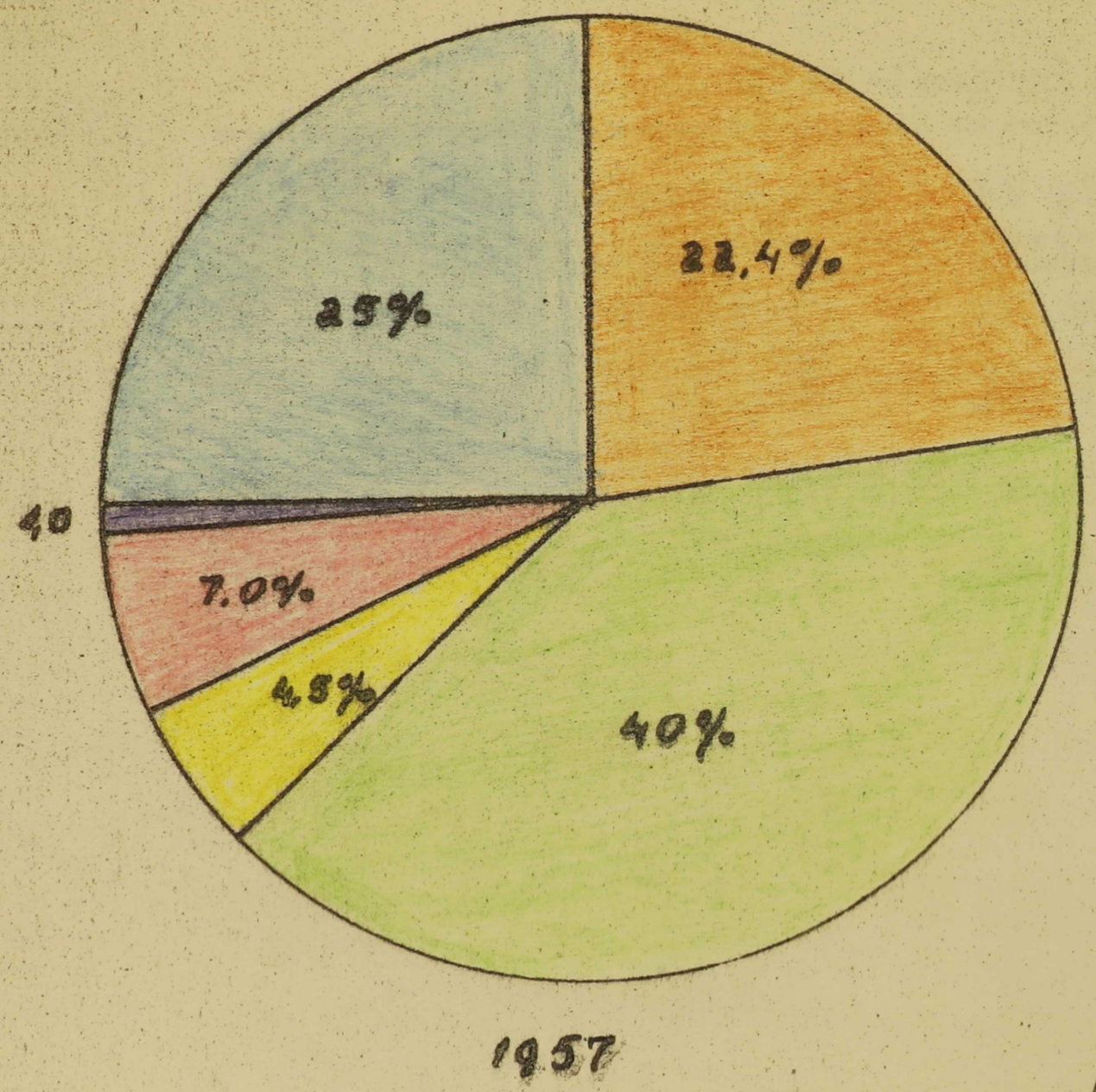

1957

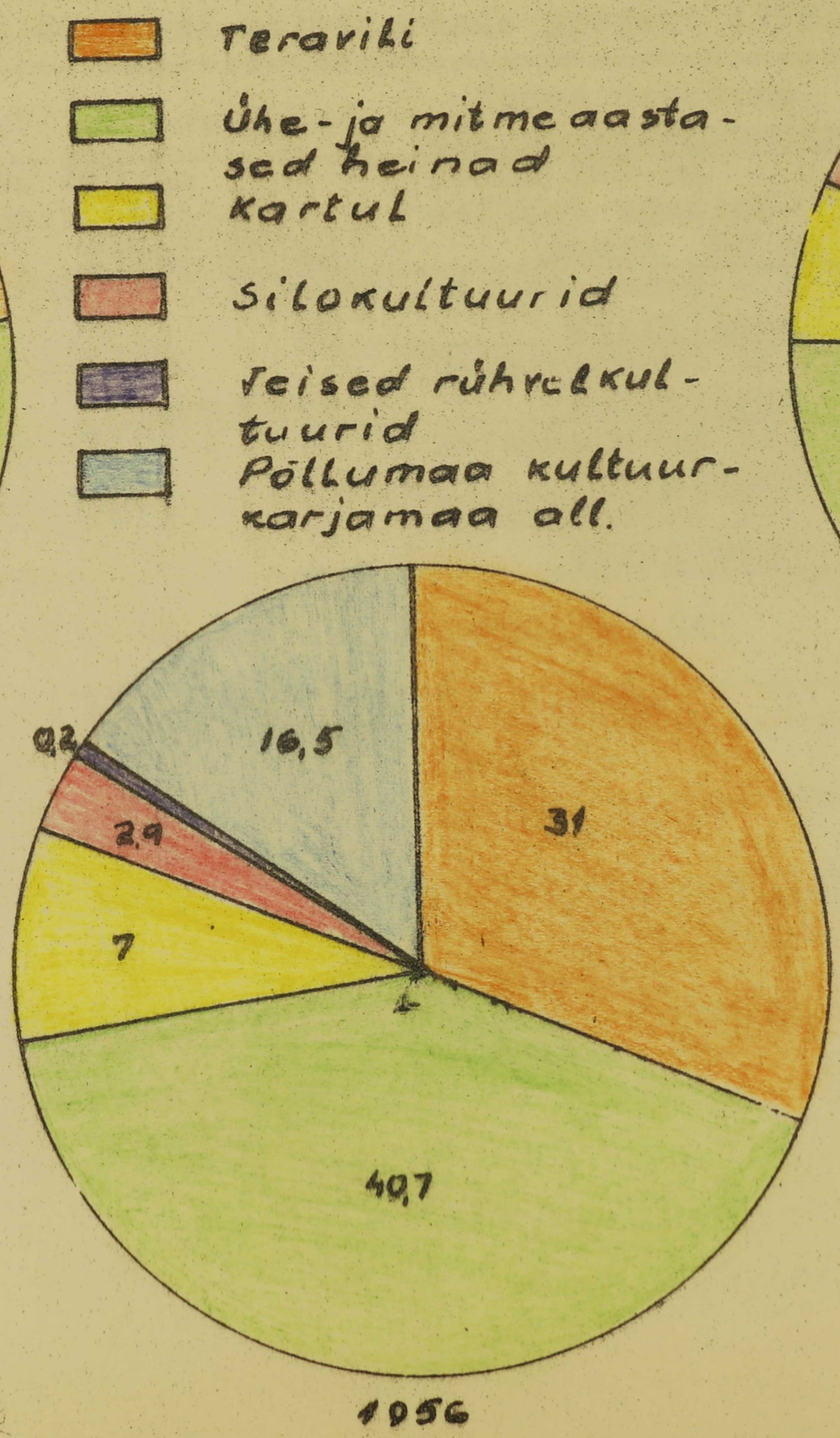

1956

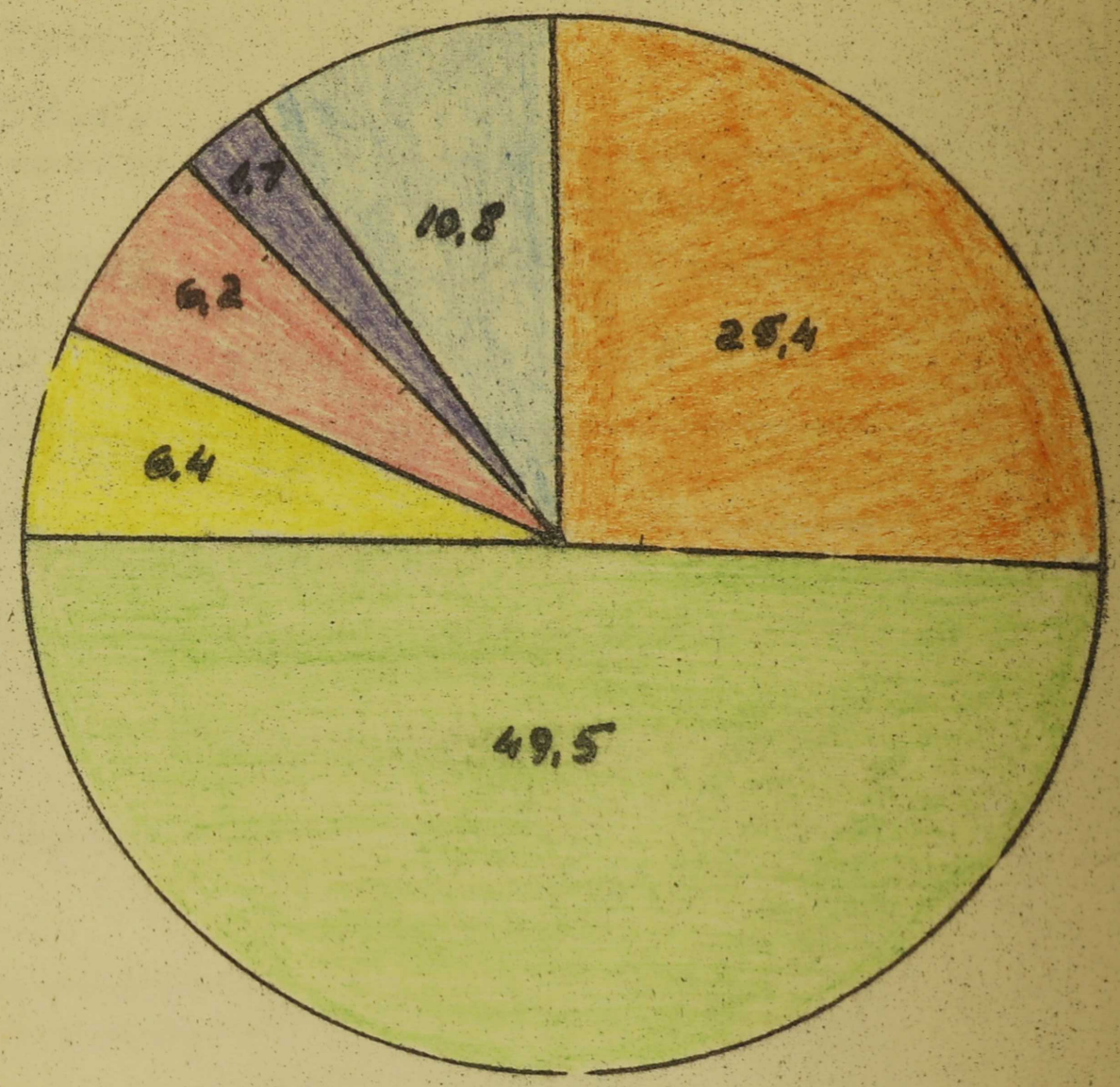

1960

DIAGRAMM 1

Tabel 6

Viru-Jaagupi sovhoosi külvikordade projekt 1958.a.

Pöld nr.	I pöllundusbrigaad Põldu 528 ha sellest püsilut-serni 23 ha	II pöllundusbrigaad Põldu 480 ha sellest püsilut-serni 27 ha	Voore osakonna III pöllundusbrigaad Põldu 527 ha sellest püsilut-serni 50 ha	Voore osakonna IV pöllundusbrigaad Põldu 110 ha sööda külvikord
1.	Põldhein I ristik+timut heinaks	Põldhein - I heinaks	Heinaseemned - I körrelised	Ristik - I
2.	Põldhein II ristik+timut seemneks	Põldhein II seemneks	Heinaseemned II körrelised	Ristik
3.	- "- III - " -	Rühvelkultuur	Heinaseemned III körrelised	Rühvelkultuur
4.	Suviteravili	Suviteravili	Heinaseemned IV körrelised	Haljassööt-talivili haljassöödaks
5.	Haljassööda ja silokultuurid + mesiku allakülv	Ristik heinaks	Suviteravili	Talivili haljassöödaks + söödakapsas ja mais
6.	Mesik - seemneks	Ristik seemneks	Haljaskesa	Suviteravili(kaunvili)
7.	Rühvelkultuurid kartul-mais	Suvivili	Talivili	Rühvelkultuur
8.	Suviteravili	Rühvelkultuur	Rühvelkultuur	Vikk haljassöödaks+ talivili teraks
9.	Kesa-haljaskesana	Suviteravili	Puhaskülvis heinaseeme-põldude rajamiseks (mustkesa)	Vill haljassöödaks+ talivili teraks
10.	Talivili	Haljaskesa	9 põldu - keskmine suurus 53 ha	9 põldu - keskmine suurus 12,2 ha
11.	- 10 põllu keskmine suurus 50,0 ha	Talivili 11 põllu keskmine suurus 41,2 ha		

Võrreldes eelneva kolhoosi perioodiga on orgaanilisi väetisi üksi 1958.a. antud rohkem kui "Tee Kommunismile" kolhoosis aastail 1953 - 1956. Orgaaniliste väetiste väljaveo kogus vähenes 1959/60.a. sooja talve töttu: soo ei jäätunud. Seevastu 1959.a. Kehala brigaadis organiseeriti kolm lüpsikarja lauta sönnikulaudaks orgaanilise väetise hulga suurendamiseks, millest järgmisel perioodil tuli loobuda alusturba puudumise töttu. Mineraalväetiste andmine 1957-1960.a. võrreldes kolhoosiperioodiga suurenes üldkoguseliselt 1,5 korda, kuid vaadeldava perioodi lõpul mineraalväetiste kogus koguni väheneb. Mineraalväetisi ei eraldatud sel ajal veel nii palju kui vaja. Mullaviljakuse töstmiseks kasutati vaadeldaval perioodil laialdaselt haljaskesasid, kus haljasväetiseks kasutati mesikut. Juba 1959.a. mesikukesad moodustasid 30% taliviljade külvipinnast.[92]

Mullaharimistööde parem kvaliteet ja öigeaegsus ning palju suuremad mineraal- ja orgaaniliste väetiste kogused andsid ka paremaid saake. Ka külvid tehti juba esimesel aastal sordiseemnega. Kolhoosist ületulnud madala konditsiooniga teravili vahetati ümber. 1958.a. olid teravilja külvide sordid ja paljundused järgmised:[93]

Talirukis "Sangaste" II paljundust 59,9 ha

teadmeta paljundus 102 ha

Talinisu "Luunja" IX paljundus 22 ha

" Kuusiku VIII paljundus 32,5 ha

---

92 Sm.H.Rebase kirjalikud andmed

93 A.Heinmaa kirjalikud andmed

Oder "Jögeva 1104" eliitpaljundus 9,3 ha

VI paljundus +32,2 ha

Kaer "Hämarik" eliitpaljundus 4,2 ha

VII paljundus 70,2 ha

Hernes "Jögeva kirju" VIII paljundus 5,0 ha

Kui kõrvutada nüüd neid andmeid saagikuse näitajatega (vaata tabel 7), siis näeme, et kvaliteetsemad seemned andsid ka paremat saaki.

Kõige suurema saagi andis oder, mis oli külvatud eliitseemnega. Ka kaer andis rohkem saaki kui oli sovhoosi keskmine. Kõige halvema saagi 1958.a. andis teadmata paljundusega seemendatud põld. Hernesaak jäi madalaks 1958.a. kuiva kevade tõttu, kuigi tera- ja kaunviljade külv lõpetati juba 1.maiks. Kartuliseeme oli veelgi halvem. Nii olid 1957.a. külvideks ainult "Jögeva piklik" sordiline, mida pandi maha 16,5 ha. Teised kartuli külvipinnad läksid "Kalevi", "Parkassia" ja teiste segude alla. 1958.a. osteti juurde Polli katsemajandist "Ostbote" eliitpaljundust ja naabrusest Ed. Vilde nim. kolhoosist "Ostbotet" ja "Jögeva kollase" seemet. Vaadeldava perioodi lõpul tehti ka kartulikülvid kvaliteetse seemnega.

Esialgselt majandile määratud põhiharu - heinaseemne kasvatuse olukord oli järgmine: 1957.a. koristuspind oli kokku 50 ha. Koristati harilikku aruheina 1,8 ha, valget mesikat 8,5 ha ja põldheina segu 39,7 ha. Kuna heinaseemne põllud valiti vanadest kolhoosiaegsetest põldheinapõldudest tükkide kaupa,siis oli ka saak madal - 0,9 ts ha-lt. 1958.a.koristati heinaseemet juba 75 ha-lt ja keskmine saak oli 3,5 ts/ha-lt. Kõige parema saagi andis valge mesik 6,3 ts/ha-lt, karjamaa raihein 5,7 ts/ha-lt.

Tabel 7 [94]

Põllukultuuride pindalad ja saagikus V-Jaagupi sovhoosi asutamise aastatel 1957-1958.
Võrdluseks "Tee Kommunismile" kolhoosi saagid 1956.a.

Põllukultuur	1956 "Tee Komm."	1957 Viru-Jaagupi		1958		Raj. keskm. 1958
	Saak ts/ha-lt	Külvi-pind ha-des	Saak ts/ha-lt	Külvi-pind ha-des	Saak ts/ha-lt	
Talinisu	6,1	44,0	18,7	107	14,0	10,6
Talirukis	4,6	99,0	9,4	163	11,8	15,0
Kokku taliteravili	5,0	143,0	15,4	270	12,7	
Suvinisu	4,6	-	-	-	-	
Oder	7,7	50,0	11,2	41,5	20,7	13,5
Kaer	3,7	50,0	13,6	-	17,5	
Hernes	-	-	-	5,0	11,5	
Segavili	4,9	200,0	6,2	99,1	15,4	
Kokku suviviljad	4,8	300,0	8,3	220	17,0	
Kokku teraviljad	4,9	443,0	9,6	490	14,6	12,4
Kartul	71,2	82,0	85,0	120,0	97,0	96,4
Köögiviljad	154,8	5,0	231,0	3,0	120,0	
Köögivilja seemnek.	-	-	-	3,2	1,9	
Söödajuurvili	341,0	5,0	316,0	10,0	307,5	
Söödajuurv.seemnekasv.	-	-	-	1,5	1,9	
Söödakapsas haljass.	-	1,0	477,0	10,4	405,0	
Silokultuurid	6,2	53,2	123,0	74,0	85,6	70,0
1 a. hein heinaks	23,7	5,7	93,0	10,0	-	-
1 a.hein haljassöödaks	101,2	14,7	53,0	98,0	33,4	105,0
Mais haljassöödaks	47,3	20,0	3,0	235,0	7,1	80,4
Mais siloks	-	-	5,0	155,0	4,0	63,8
Põldhein heinaks	408,9	4,9	217,0	19,0	345,2	20,0
-"- karjatam.	198,5	10,0	306,0	72,0	317,5	-
-"- siloks	-	-	-	-	41,8	88,0
-"- seemneks	23,2	0,9	5,0	0,9	75,0	3,7
Kokku ha	1514,2	-	1390	-	1653,9	

[94] RRRA, f.772, nim.1, s.-ü. 3,8

Üldisele keskmisele möjus tunduvalt ungari punase ristiku madal saak ristiku kirplase kahjustuse ja ebasoodsa ilmastiku töttu. 1958.a. rajati uusi heinaseemnepölde 106 ha ning 1959.a. koristatakse heinaseemet juba 185 hektarilt. Vaadeldava perioodi viimasel kahel aastal langeb heinaseemne saagikus, sest ei olnud küllaldaselt mineraalväetisi ja 1960.a. saaki kahjustas ka vähese lumega külm talv, mille tagajärjel ristik läks heintaimede hulgast täielikult väkja.

Põllukultuuride saagikusest kogu vaadeldava perioodi vältel annab ülevaate tabel 8.

Nagu tabelist nähtub, oli tehtud suur samm edasi,võrreldes eelneva, s.o. kolhoosiperioodiga. Kasvas teravilja hektarisaak 1,9 korda. Teravilja kogutoodang kasvas juba 1957.a. 1500 ts vörra. Aastatel 1953 - 1956 kogus kolhoos 13206 ts ja sovhoosi aastatel 1957-1960 22065 ts teravilja, seega sovhoos kogus samal ajavahemikul 9749 ts ehk 73% enam teravilja kui kolhoos.[95] Saagikust möjutasid ilmastik, pikaleveniv koristusaeg, millega kaasnesid suured kaod,ja väetamine. 1960.a. jätkus orgaanilist väetist ainult kartulile ja maisile.

Põllukultuuride saagikusele sellel perioodil möjus halb koristusmasinate ettevalmistus. Vaadeldaval perioodil olid 1958.a. köik kombainid öigeaegselt remonditud.[96] 1960.a.arutas parteialgorganisatsioon oma lahtisel koosolekul koristusmasinate remondi käiku, tegi ettepanekud puuduste likvideerimiseks. 29.juunil 1960.a. olid köik kombainid remontimata, aga heinaseeme juba varises.[97]

95 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü. 3,8,14,27

96

97 Samas, s.-ü.24, l.16

EKP Partei Ajaloo Instituudi Parteiarhiiv (edaspidi: EKPA), f.2890, nim.5, s.-ü. 7, l.17

Tabel 8 [99]

Viru-Jaagupi sovhoosi põllukultuuride saagikus 1957 - 1960.a.

Põllukultuuri nimetus	Mõõt-ühik	Aastad								
		1956	1957		1958		1959		1960	
		tegelik	plaan	tegel.	plaan	tegel.	plaan	tegel.	plaan	tegel.
Teravili	ts/ha-lt	4,9	10,0	9,6	12,0	14,6	14,3	11,9	15,6	10,2
Sellest talivili	"	4,9	-	15,4	12,6	12,7	12,8	11,1	13,9	11,7
suvivili	"	4,9	9,8	8,3	11,3	17,0	16,2	12,7	15,0	12,3
Kartul	"	71,8	100	85	128	97	120	99,1	127	154,5
Köögivili	"	154,8	180	231	208	120	-	-	-	-
Söödajuurvili	"	341	300	316	350	334	400	313	400	419
Silokultuurid (mais)	"	53,2	200	155	300	70	250	140	275	311
Vikihein või üheaastane hein (haljasmass)	"	5,7	73	98	90	105	100	116,4	-	-
Heinaseemned mitmeaastased	"	0,9	1,4	0,9	2,2	3,5	2,1	1,4	2,0	1,0
Heinad heinaks	"	4,9	-	19,0	-	20,0	-	20,7	-	15,7

[99] RRRA, f.772, nim.1, s.-ü. 3,8,14,27

Vördluseks on toodud tabelisse ka 1956.a. "Tee Kommunismile" kolhoosi põllukultuuride saagid

Koristusperioodi venimise tõttu 1960.a. 220 ha seemnepõllust andis saaki ainult 120 ha. Planeeritud sissetuleku vähenemine töi kaasa ka sovhoosi üldise kasumiplaani täitmata jäämise.[98]

Kui võrrelda teravilja ja kartulisaake rajooni ja vabariigi vastavate näitajatega, siis sellest annab ülevaate tabel 9.

Tabel 9

	Teravili				Kartul			
	1957	1958	1959	1960	1957	1958	1959	1960
V-Jaagupi sovhoos	9,6	14,6	11,9	12,1	85	97	99,1	154,5
Rakvere raj.keskmine [100]	8,3	12,2	11,4	12,4	80,5	94,4	83,0	111,0
ENSV keskmine näitaja [101]	andmed puudu-vad	11,8	andmed puudu-vad	13,2	andmed puudu-vad	112	andmed puudu-vad	124,0

Rajooni keskmised näitajad on sovhoosi näitajatest teravilja osas väiksemad, välja arvatud 1960.a. Sovhoosi algaastail (1958) tootis sovhoos 2,8 ts. rohkem teravilja hektari kohta kui vabariigis keskmiselt. Perioodi lõpul aga jäi sovhoosi teravilja hektarisaak 1,1 ts. võrra vähemaks.Nähtavasti saab seda põhjendada orgaaniliste väetiste kogusega 1960.a.: vabariigi sovhoosides 1 ha keskmine 7,4 t/ha, V-Jaagupi sovhoosis ainult 5,6 t. Mineraalväetisi oli sovhoosil veelgi vähem. Kartuli hektarisaak on vaadeldaval perioodil rajooni näitajatest suurem ja 1960.a., kui kogu orgaaniline väetis sovhoosis anti kartulile, ületab hektarisaak ka

---

98 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.28, l.5

99 vt.l.45

100 Rakvere raj.statistika insp.andmed

101 25 aastat Nõukogude Eestit, stat.kogumik,Tallinn, 1965 lk.62

vabariigi keskmise 30 ts võrra. Analüüsides taimekasvatuse tulemusi sovhoosi organiseerimise esimesel perioodil (1957-1960) ja kõrvutades neid rajooni ning vabariigi vastavate näitajatega, võime öelda, et saavutati rahuldavaid tulemusi.

Taimekasvatussaaduste omahind vaadeldaval perioodil pidevalt langes, välja arvatud ainult teravilja omahind,mis 1960.a. võrreldes 1957.aastaga tõusis 18,5%. See oli tingitud teravilja kasvatamiseks tehtud kulutuste suurenemisest. Taimekasvatusesaaduste omahindu võrreldakse töös järgnevas perioodis.

Tervikuna andis taimekasvatus 1957.a. kahjumit, järgmistel aastatel tõusis aga rentaablus ning 1960.a. saavutati rentaablus +113%, mille tulemusena andis sovhoos kokkuvõttes kasumit 5900 rbl. plaanilise kahjumi 22.300 rbl. asemel[102].

Kuid taimekasvatus ei jää järgmisel perioodil püsima samale tasemele. Tootmise areng nagu pidurdus, edasiminek oli aeglane ja üldkokkuvõttes taimekasvatuse rentaablus tegi vähikäiku. Üheks põhjuseks oli arvatavasti see, et kolhoosiperioodil, mil maad hariti ja väetati halvasti,järgnes ajajärk, kus järsult paranes agrotehnika ja väetamine,tõusid ka jõudsalt saagid. 60-ndate aastate esimesel poolel aga muutusi selles osas ei toimunud, väetiste hulk jäi samaks ja pingutused parema maa harimisega saagikust tõsta jäid viljatuks.

Nagu juba eelpool selgus, määrati Viru-Jaagupi sovhoosi tootmise põhisuunaks tema loomisel heinaseemne- ja tõu-

---

102 RRRA, fünd 772, s.-ü.28, l.1

veise kasvatus. Esimesel kahel tööaastal pandi väga suurt rõhku heinaseemne kasvatusele, kõrvuti seemnekasvatusega arendati paralleelselt töuveise- ja seakasvatust. Sovhoosi põhisuuna muutmisega 1959.a. töuveise- ja seemnekasvatuse sovhoosiks algas süstemaatiline produktiivkarja arendamine võrdselt seemnekasvatusega.

Sovhoosi uue juhtkonna esimeseks töövõiduks oli ületulnud karja hulgas tuberkuloosi põdevate loomade isoleerimine 1957.a. Haiged loomad realiseeriti lihaloomadeks. Juba 1958.a. oli kari täiesti puhas. Seletuskirjas Põllumajandusministeeriumile tuberkuloosi esinemise kohta Rakvere rajooni majandites märgitakse Rakvere TSN Täitevkomitee põllumajandusinspektsiooni kirjas, et Viru-Jaagupi sovhoosi kari ei reageerinud tuberkuloosi uurimustele.[103]

Piimakarja produktiivsuse tõstmiseks ja töukarja arendamiseks osteti esimesel kevadel Triigi sovhoosist töupull "Seero" ЭСТ 2454. Järgmiseks sammuks töukarja arendamisel oli 16 lehmmullika ostmine Pärnjõe sovhoosist 1957.a. 1958. aastal sõlmiti Arkna kunstliku seemendusjaamaga leping,mille alusel teostati esimesed 57 kunstlikku seemendust. Sovhoosis kunstlikku seemendust teostas Arknal kahenädalastel kursustel õppinud sovhoosi vetvelsker Väino Torp. 1960.aastal paaritati kõik loomad kunstliku seemendusega.

Töuaretusele ei suutnud sovhoos esialgu pöörata vajalikku tähelepanu - ei olnud ette nähtud isegi selektsionääri ametkohta ja töuaretust kontrollis 1959.a. alates Silvia

103 RRRA, f.521, s.-ü.6, l.15

Rebane, kes oli ilma vastava eriharіduseta. Siiski suudeti 1960.aastate algul saata Kasahstani esimene partii töu- ja tarbeloomi.[104] Samaaegselt piimakarja kasvatamise ja hoidamise tingimused vaadeldaval perioodil olid aga äärmiselt tagasihoidlikud. Loomakasvatushooneid juurde ei ehitatud ja lüpsikari oli vanades lautades, kus raske oli töid mehhaniseerida. Loomade arv aga kasvas pidevalt. 1960.a. talveks oli olukord kujunenud sääraseks, et loomade paigutamisega oli tösiseid raskusi. Vajaliku 276 koha asemel oli ainult 246. Köik see ei vöimaldanud küllaldaselt mehhaniseerida farmitöid, lisakulusid nöudsid söötade vedamised mitmesse kohta. Karjatalitajatele ei saanud anda öiget töökoormust. Veiste arvu kasvust vaadeldaval perioodil annab ülevaate tabel 10.

Tabel 10 [105]

Veiste arv Viru-Jaagupi sovhoosis 1957 - 1960.a.

Veisekarja jaotus	Mööt-ühik	Seis aasta löpuks				Kasv %-des vörreldes
		1957	1958	1959	1960	1957
Veiste arvuline plaan	pead	250	370	450	600	228
Veiseid kokku	"	262	376	501	691	264
Neist lehmad	"	157	291	203	263	111
Mullikad	"	19	74	114	182	960
Vasikad	"	65	111	143	246	378

Veiste arvulise plaani sovhoos täitis ja ületas tunduvalt, vastavalt körgemalseisvate organite poolt antud plaanile.Vajalik oli ka karja noorendamine.Kolhoosilt ületulnud kari oli vana ega saanud anda körget toodangut.

---

104 H.Rebane isiklikud kirjalikud mälestused

105 RRRA, f.722, nim.1, s.-ü.3,8,14,27

Kunstlikult forsseeritud loomade arvu suurendamine viis piimakarja produktiivsuse langusele, mis sai alguse vaadeldaval perioodil ja jätkus ka aastatel 1961 - 1963. Peamiseks põhjuseks oli söödabaasi mahajäämine loomakasvatusest ja nagu näha tabelis, saavutati piima kogutoodangu töus ainult aastalehmade keskmise arvu suurendamise teel.

Tabel 11 [106]

Aastalehmade keskmine arv ja piimatoodang Viru-Jaagupi sovhoosis aastatel 1957-1960

Näitajad	Mõõt-ühik	Arv aasta lõpuks				Juurde-kasv 1957
		1957	1958	1959	1960	
Aastalehmade keskmine arv	pead	150	167	196	234	155%
Plaan		126	165	194	221	
Piima väljalüpsi plaan 1 lehma kohta	kg	2100	2800	3150	3300	-
1 aastalehma toodang	"	2664	3091,5	2985,2	2885	108%
% plaanist	%	126,7	110	94	87	
Piima kogutoodangu plaan	ts	2646	4620	6114	7293	
Piima kogutoodang	"	3997	5162	5851	6752	169%

Tabelist näeme, et suurim väljalüps ühe aastalehma kohta oli 1958.a. 3091,5 kg. See oli suurem rajooni (2571 kg)[107] ja ka vabariigi (2808 kg)[108] keskmistest. Säärase järsu töusu tingis loomade parem söötmine ja hooldamine. Kehtestati kindel päevarežiim: kahe - hommikuse ja õhtuse - lüpsiajaga. Edasisel lüpsikarja järsul suurendamisel ei suudetud säilitada sama produktiivsust söödabaasi mahajäämuse töttu. Neil

---

106 RRRA, f.722, nim.1,s.-ü. 3,8,14,27

107 RRRA, f.753, nim.1, s.-ü. Rakvere raj.TSN 1959.a. istungjärkude protokollid, l.9

108 Nöukogude Eesti saavutusi 20 a.jooksul,Tallinn 1960 lk.47

pöhjustel jäävad täitmata 1959. ja 1960.a. piima kogutoodangu plaanid. Sovhoosi kollektiiv suutis siiski 1960.aastaks piima kogutoodangut tösta 19%, samal ajal kogu rajooni piimatoodang kasvas 6,1%.[109]

Eelpool oli juba juttu piimakarja hajutatusest väikestesse lautadesse kogu sovhoosi territooriumil, seepärast lüpsjate töökoormus oli väike ja igal lüpsjal oli vaadeldaval perioodil 12-14 lehma. Kui 1959.a. seati sisse sovhoosi suuremas laudas Voore osakonnas masinlüps, siis esialgu keegi ei tahtnud sellele üle minna. Esimesena alustas masinlüpsi 25-lise loomagrupiga Lehte Kuusemets.

Noorkarja paigutamine ja töötajatele vajaliku töökoormuse andmine oli veelgi raskem, sest suuremad laudad olid kasutatud lüpsikarja paigutamiseks. Kui vaadeldava perioodi algul asus noorkari kolmes kohas, siis perioodi löpul olid noorloomad paigutatud 6 erinevasse kohta. Noorkarjatalitajatel oli keskmiselt hooldada 40-50 looma, suuremate ruumide puhul kuni 80 pead.[110] Kõige paremini töötasid sel ajal H.Proosa,Arhipova, pensioniealiste Purikate abielupaar. Nende töötajate hoolealused olid alati korralikult hooldatud ja hea juurdekasvuga. Nii saavutasid neil aastatel Proosa ja Arhipova keskmiseks ööpäeva juurdekasvuks aastas 600 g, mida sovhoosi vähese söödavaru juures võib pidada heaks. Arhipova ülemineku oktoobrist 1959.a. seatalitajaks ja teda asendanud H.Risti ajal langeb ööpäeva keskmine juurdekasv pullvasikate

---

109 Rakvere raj.statistikainspektuuri andmed

110 H.Rebase kirjalikud andmed

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

nuumabrupis 250 g[111]. Väga palju möjus seega kaasa toodangu suurendamisele inimeste töösse suhtumine. Loomade hajali paigutatuse töttu oldi tahes-tahtmata sunnitud ka tööle võtma oma tööd lohakalt tegevaid inimesi ja seepärast sovhoosi lihatoodangu keskmised ööpäeva juurdekasvud jäävad maha rajooni keskmistest näitajatest.

Seakasvatus vaadeldaval perioodil oli koondatud peamiselt Voore osakonda. Sigu kasvatati kolmes eraldi asuvas lautade grupis. Esimeseks sigalaks sai endine kolhoosi sigala. See kivihoone on pärit juba endise Voore möisa aegadest. 1957.a. tehti siin kapitaalremont. Hoone ühes otsas asub nuumikute sigala - ca 200 seale. Nuumikuid talitas Pärnamägi, Jakob, kes oli üks parimaid nuumikute talitajaid vaadeldaval perioodil. Hoone teises otsas asus emiste sigala. Mölemaid sigalaid teenindas ühine söödaköök, mis asus nende vahel. Sigalasse oli üles seatud rippraudtee söötade ja sönniku veoks. Umbes 0,5 km eemale rajati teine seakasvatussektor. Siia ehitati 1957.a. juba kolhoosi poolt rajatud vundamendile sigala 50 emisele. Hoone valmis 1958.a.[112] ja ehitati kapitaalremondi summade arvel. Hoone oli kergettüüpi ehitus ja selleks, et pörsaid kasvatada, ehitati osa sulgusid truupküttega, kus truupide peal olid üleval pörsaste sulud. 1958.a. ehitatakse siia uus söödaköök ning uus nuumikute sigala. Seega paari aastaga suudeti seakasvatus[illegible],mis kolhoosi ajal oli eriti tahaplaanile jäänud, öigetele rööbastele viia. Sellele vaatamata ei suudetud nende tootmishoonete baasil

---

111 H.Rebase kirjalikud andmed
112 Sama

arendada seakasvatust nii, nagu oli ette nähtud seitse-aastaku kontrollarvudes. Seepärast paigutati üks sigade grupp veel Voore osakonna keskusest 3 km eemale endise Vahtra talu lautadesse, kus loomi hooldas E.Vahtra. Järgneval perioodil saavutaŵ tema köige paremaid tulemusi sovhoosi pörsaste ülleskasvatamisel. Vahtra juurde rajatud sigade kasvatus oli möeldud rohkem suvelaagrina-onnidena ja jooksuaedadega. Hea oli muidugi see, et sm.Vahtra saavutas töös häid tulemusi, kuid külmade tulekuga ei suudetud öigel ajal ruumide vähesuse tõttu sigu suveonnidest talvekorteritesse paigutada. Voore sigalates vöttis hoogu köhimistöbi, mis sai alguse just sellest, et noori sigu öigeaegselt ei saadud paigutada lautadesse.Oli isegi juhuseid, kus sead veel detsembrikuus olid välilaagrites, kui väljas oli 5-10° külma. Rasket olukorda aitas süvendada veel z©otehnikute hoolimatus. Vaadeldav periood oli küllalt lühike, aga peazootehnikuid jöudis sellel ajal olla kolm, kelledest Kongo Gilbert vabastatakse 15.aug.1960.a. alkoholi kuritarvitamise pärast. Muidugi ka seatalitajad - mehed ei jäänud selles osas paljudel juhtudel maha ja neid tuli samuti karistada kas noomituse avaldamisega direktori käskkirjaga vöi siis vallandada.[113] Haiguste, ruumipuuduse ja halva hooldamise tagajärjel suri kuni 12% sündinud pörsastest.[114]

---

113 VJSA, a/ü komitee protokollid 1959-1960,korrastamata materjalid

114 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.3,8,14,27

Selleks, et Voore osakonnas laialtlevinud köhimistövest lahti saada ja uut töumaterjali eraldada haigetest sigadest, organiseeriti 1959.a. veel üks sigala Kehala brigaadis. Siia Majamehe endise talu kivilauta, mis kohendati ümber sigalaks, paigutati Kabala sovhoosist ostetud terved sead. Esialgu aitas see tootmise laiendamine olukorda parandada,kuid järgnevatel perioodidel tuli seakasvatus Kehala brigaadis likvideerida. Laiendada siin seakasvatust ei saanud, sest puudusid hooned ja üksik sigala segas põllundusbrigaadi tööd.

Seakasvatuse üldisest arengust annab ülevaate tabel 12, millest näeme, et vaadeldaval perioodil seakasvatuse üldmaht kasvab neljakordseks.

Tabel 12 [115]

Seakasvatuse areng Viru-Jaagupi sovhoosis aastail 1957 - 1960

Seakasvatuse näitajad	Mõõtühik	1957	1958	1959	1960	Kasv 1960.a. võrreldes 1957.a. %
Sigade üldarv plaani järgi	pead	270	600	930	1100	4
Sigade tegelik arv	"	360	701	968	1125	3,1
Emiste aasta keskmine arv	"	32	79	112	145	4,5
Saadud pörsaid	"	391	997	1359	1685	4,3
Sealiha kogutoodang eluskaalus	ts	307	534	1019	1420	4,6

Loomakasvatussaaduste kogutoodangu kiire kasvu põhjustas tööviljakuse töus. Köige rohkem kasvas tööviljakus sealiha tootmisel. Kui perioodi algul kulutati 1 ts sealiha

---

115 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü. 3,8,14,27

juurdekasvuks 8,3 inimpäeva, siis 1960.a. kulutati selleks ainult 3,2 inimpäeva. Tööviljakus oli suurenenud 159%. Piima ja veiseliha tootmisel suurenes tööviljakus vastavalt 29 ja 34%.[116] Tööviljakuse kõrge kasv vaadeldaval perioodil oli võimalik sellepärast, et sovhoosi esimestel tööaastatel oli toodang madal ja tööd loomakasvatuses täiesti mehhaniseerimata. Perioodi lõpuks aga oli ehitatud lautadesse ja sigalatesse rippraudteed söötade etteandmiseks, kasutusele võeti osaliselt masinlüps, mis tunduvalt vähendas tööjõu kulu.

Piima- ja lihatoodangu kasvu 100 ha tulundusmaa ja ühe töötaja kohta näitab diagramm 2.

Tabel 12 [117]

Loomakasvatussaaduste kogutoodang ja riiklik müügikohustuste täitmine 1957 - 1960.a.

	Toote nimetus	1957	1958	1959	1960	Kasv
Piim	kogutoodang	3997	5162	5851	6752	1,7 korda
	riigile realiseerimise plaan	1980	4090	5015	6240	x
	täitmine	3690	4777	5341	5944	1,6 korda
Liha	kogutoodang	707	1019	1340	1840	2,6 korda
	riigi plaan	255	603	1030	1520	x
	täitmine	296	511	965	1571	5,3 korda
	sellest sealiha	100	280	628	1057	10 korda

Liha riiklike müügikohustustega ei tulnud sovhoos tervikuna toime. Esimesel aastal küll plaanid täideti ja ületati, aga siis olid ka kohustused väikesed. Uuel majandil olid normid vähendatud,kuna arvestati sovhoosi äsjaorganiseeritud majandina. Vaadeldava perioodi lõpul suudetakse lihamüügi

---

116 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü. 3, 8, 4, 27

117 Samas

Piima ja lihatoodang 100 ha tulundusmaa ja ühe töötaja kohta.[1]

100 ha tulundusmaa kohta
1 töötaja kohta

LIHA TOOTMINE

100 ha tulundusmaa kohta
1 töötaja kohta

PIIMA TOOTMINE

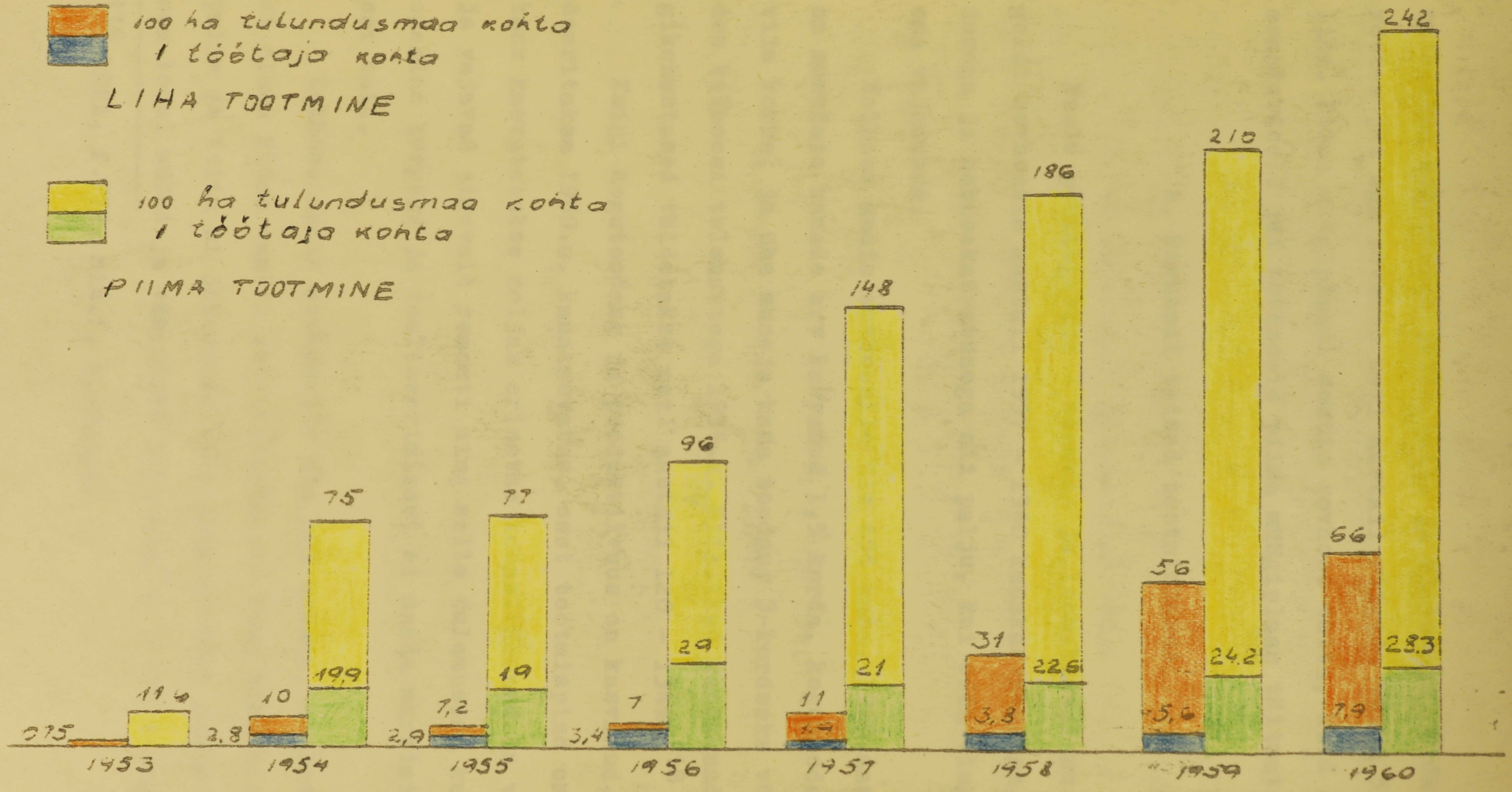

1) „Tee Kommunismile" kolhoosi 1953–1956 a. aasta aruanded RRRA F 461 nimistu 1. SÜ 28 46 16 49
VJSA 1959–1960 a. aasta aruanded

DIAGRAMM 2

riiklikud kohustused jälle täita ja ületadagi. Üldkokkuvõttes jäi aga sovhoos neil aastail riigile völgu 57 ts liha. Piima müügiplaani suutis sovhoos täita, kuid 1960.a. esmakordselt jäi sovhoosis piima müügiplaan täitmata.

6. Sovhoosi teised tootmisharud

Peale pöhitegevuse - seemne- ja loomakasvatuse - tegeldi sovhoosis aastail 1957 - 1960 kanakasvatusega, mesindusega ja hobusekasvatusega nii palju, kui seda tingisid oma vajadused.

Kolhoos andis sovhoosile üle 656 kana. 1960.aastaks on munejate kanade arv kasvanud 1,5 korda, kogutoodang üle viie korra, ja ühe muneja kana toodang 3-kordseks vörreldes kolhoosi tulemustega 1956.a. Riiklikud kanamunade müügikohustused täidetakse neil aastail 120 - 134%.[118]

Kuigi kogutoodang ja produktiivsus on kasvanud, likvideeritakse 1960.a. kanakasvatus, sest tootmispind on väike, kanu kasvatatakse neljas erinevas kohas. Hooned on vanad ja vajavad pidevalt remonti ning selle tulemusena kujuneb omahind körgeks ja realiseerimisest ei saada märkimisväärset tulu.

Kolhoos andis sovhoosile üle 123 hobust, kelledest 1/5 ei olnud üldse vankri ette rakendatud. Kuna hobuseid oli palju ja toitu ei jätkunud, siis juba esimese aasta lõpuks osa loomi müüdi ja vähendati hobusetalle 12-lt üheksani,

---

[118] RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.3,27

nendes 87 hobust. 1959.a. lõpuks oli sovhoosil 40 hobust, milline arv püsib väikeste köikumistega käesoleva ajani.Hobused olid paigutatud iga brigaadi juurde. I brigaadis olid hobused keskuse tallis, kus tallimeheks oli K.Tern, II brigaadis Lepa tallis - tallimeheks Lisette Lepp, kelle hobused olid köige paremini hooldatud. Ka brigadir Tiit Taadre oli rahul: põllutöödega saadi teistest paremini hakkama. Voore osakonnas asudid hobused Voore küla tallis ja Voore "möisa" tallides, tallimeesteks L.Soome ja E.Roosileht. E.Roosileht on tallimeheks ka praegu ja Voore "möisa" hobused on paremate hulgas.

Peale söötade vedamise farmidesse kasutati hobuseid vaadeldaval perioodil ka põllutöödel. "10 hobuniidumasinat on iga päev põldheina niitmas, mida niideti 140 ha ja looduslikku heina 38 ha" - nii kirjutati rajooni ajalehes "Punane Täht"[119]. Sellele vaatamata oli hobuste tööjöu kasutamine väike. Aastas töötati keskmiselt välja 166 päeva (1957) ja hobutööpäeva omahind oli kallis 1,39 rbl.

Mesinduses söltub väga palju nii ilmastikust kui ka tööst. Kui kolhoos 1956.a. sai taru kohta 3,3 kg mett, vaatamata päris heale aastale, siis sovhoos saavutas esimesel aastal 17,83 kg taru kohta. Aastad olid vördsed, kuid sovhoosi mesinikule anti võimalus vastavalt taimede öitsemisele paigutada tarusid sinna, kus mesilastel oli köige lähedasem saaki koguda. Muidugi suurendati ka tarude arvu, 25.tarult 1957.a. 40-ni 1960.a. Oli ka ebaönnestumisi. Nii tuli 1958.a.

---

119 "Punane Täht", nr.81 11.juulil 1957.a.

anda lisasöödaks 200 kg suhkrut, kuna vihmase suve töttu meesaaki ei saadud. Mesinikuna töötas sovhoosis Karl Lugenberg, kes vaatamata kõrgele vanadusele peab seda ametit ka praegu.

7. Sovhoosi juhtimine ja kaader

14.jaan.1957.a. määrati vastloodud sovhoosi direktoriks Helmut Rebane,[120] kes töötab samal kohal ka käesoleval ajal. H.Rebane lõpetas 1955.a. kaugõppe teel Eesti Põllumajanduse Akadeemia, omandades agronoomi eriala. Enne Viru-Jaagupisse määramist töötas H.Rebane 8 aastat Tartu rajooni Uula sovhoosis peaagronoomina. Sovhoosi peaagronoomiks saabus koos direktoriga Riho Pirn, kuid teda ei kinnitatud kohale EKP Rakvere Rajoonikomitees ja alates märtsist 1957.a. asus sellele vastutusrikkale kohale keskeriharidusega agronoom Arno Heinmaa.

Teistest spetsialistidest määrati ametkohtadele seemnekasvatusagronoomiks endine "Tee Kommunismile" kolhoosi agronoom H.Kuristik, peamehaanikuks endile Küti MTJ mehaanik tehnik-mehaaniku kutsega Venda Üpper, peazootehnikuks Valter Reedo, vetvelskrina, hiljem ka kunstliku seemendajana Vaino Torp, zootehnik-selektsionääriks Silvia Rebane, pearaamatupidajaks Arne Leisson. Varsti lahkus V.Reedo ja 15.apr.1958 määratakse samale kohale Gilbert Kongo, kuid juba 15.augustil 1959.a. vabastatakse ta alkoholi kuritarvitamise pärast

---

[120] RRRA, f.561, nim.1, s.-ü.17, l.5

ja alles 1.I.1960.a. määratakse peazootehniku kohale äsja zootehniku kutse omandanud Heino Kukk, kes praegugi töötab samal ametkohal.[121]

Voore osakonna juhatajaks määrati endine "Tee Kommunismile" kolhoosi esimees E.Erilt, kes aga lahkus aasta pärast, sest ta viidi üle Iisaku sovhoosi direktoriks. Ühe kuu asendas teda seemnekasvatusagronoom H.Kuristik, 1958.a. veebruaris asus Voore osakonna juhataja kohale K.Tamm. Tema juhtimisel laabus töö hästi, kuid kahe aasta pärast lahkub ta Viisu sovhoosi peaagronoomiks. 1960.aasta suvel juhtis Voore osakohda A.Orn. Temale järgnesid A.Äärmets, kes oli kohal vaid 5 kuud, ja A.Raidmets ühe kuu. Kahtlemata selline kaadri voolavus ei saanud jätta mõju avaldamata ka tootmisele.

Sovhoosi põhilise tööjõu moodustasid endise kolhoosi "Tee Kommunismile" töövõimelised liikmed, keda 1956.a. aruande järgi oli kolhoosis 92. Neile lisandusid ka need kohalikud elanikud, kes varem kolhoosis ei töötanud. Kuna sovhoos kui riiklik ettevõte kindlustas töölisi kindla palgaga, hakkasid paljud kohalikud elanikud sovhoosi töölisteks. Nii on käskkirjadega nr.1-12 25.01.-26.02.1957.a. määratud tööle 106 töötajat, milline arv kasvas aasta lõpuks 189-ni, neist töölisi 178.[122]

Kohalike elanike kaasatõmbamine sovhoosi tööle parandas tunduvalt sovhoosi tööjõu olukorda, kuna väljastpoolt tulnuile poleks algaastail olnud võimalik anda elamispinda.

Kogu vaadeldava perioodi vältel oli sovhoosil tööjõu

---

121 VJSA, nim.1, direktori käskkirjad 1957

122 Sama

puudus, eriti põllutööliste, ehitusmeeste ja traktoristide osas.

Sovhoosi juhtkond, eesotsas direktori ja peaagronoomiga, asus sovhoosi organiseerima kindlalt ja energiliselt. Nad mõlemad olid noorevõitu mehed, niihästi direktor H.Rebane kui ka vanemagronoom Heinmaa. Öeldakse, et noortel on energiat ja julget pealehakkamist. Nad löid tugevasti rinnad tööga kokku. Ja teisiti ei oleks niisuguses äsjaloodud sovhoosis saanudki[123], sest mahajäänud majandi baasil tuli luua sordiseemne kasvatuse majand. Abiks noortele majandijuhtidele oli neljaliikmeline parteialgorganisatsioon, mis kinnitati rajoonikomitee bürool jaanuaris 1957.a.[124] Partei algorganisatsiooni esimeseks sekretäriks oli L.Inno. Liikmeiks olid Marie Inno, Vassili Rudnev ja Liidia Maasik. Lembit Inno oli ja on praegu Viru-Jaagupi küla TSN TK esimees. Otseselt sovhoosi tootmisega ei olnud ta seotud, kuid aitab algusest peale hoogsalt kaasa sovhoosi ees seisvate ülesannete lahendamisele. Teised parteiliikmed olid seotud sovhoosi tootmistööga. Kui Küti sovhoosilt antakse üle V-Jaagupi sovhoosile endised Küti MTJ töökojad, mis asuvad V-Jaagupi sovhoosi keskuses, siis töökodade juhataja Osvald Opper saab viiendaks parteiliikmeks sovhoosis. Kuigi partei liikmeid oli vähe, võtsid köik aktiivselt osa sovhoosi rajamisest. Parteiorganisatsiooni tugevdamiseks võimaldati sovhoosis tööle asuda tootmistööst vabastatud sekretäril. Partorgiks valiti oktoobris

---

123 "Rahva Hääl", nr.157, 5.juulil 1958.a.

124 EKPA Tallinn, fond 2890, nim.5, s.-ü.1, l.19

1957 Gustav Peterson ja asetäitjaks Lembit Inno.[125] (5-liikmeline parteiorganisatsioon on kasvanud tänaseks 21-liikmeliseks.) Parteisse astusid sellel perioodil sovhoosi direktor H.Rebane, peaagronoom A.Heinmaa, pearaamatupidaja A.Leisson, autojuht E.Kase ja traktorist V.Keif. Parteikoosolekud korraldati põhiliselt lahtised, et köik spetsialistid võiksid koosolekutest osa võtta ja nii koos esilekerkivaid raskusi ületada. Esimesel kahel aastal on peamiselt kuulatud parteikoosolekutel sovhoosi direktori ettekandeid tootmise tulemuste kohta. 1957.a. augustikuus oma ettekandes sm.Rebane näitas, et kevadkülviplaan sovhoosi esimesel aastal täideti 100% 15.juuniks, see tähtaeg ennetas tunduvalt kolhoosiaegseid tähtaegu. Piima riigile andmise plaan oli täidetud antud perioodil 203%, ka jooksval aastal sündinud vasikate juurdekasv oli 90 g[126] võrra suurem kui kolhoosi aastatel.Veel arutati parteikoosolekutel tootmise kitsaskohti: koristusmasinate remondi käiku, loomade paigutust ja ettevalmistust talveks, elanikkonna kultuurilist teenindamist, poliitilise ja organisatsioonilise töö olukorda sovhoosis,sotsialistliku võistluse organiseerimist brigaadide vahel, sidemeid sovhoosi ja keskkooli vahel jne.[127]

Sovhoosi ametiühing töötab sovhoosi asutamisest alates. 1959.a. aruandevalimiskoosolekust võttis osa 130 ametiühingu liiget. Ametiühingu tööliskomitee on oma koosoleku-

---

125
126 EKPA Tallinn,fond 2890,nim.5,s.-ü.3, l.13,s.-ü.7,l.22
127 Sama, s.-ü.1, l.16
Sama, s.-ü.1-7

tel arutanud töödistsipliini täitmist sovhoosi tööliste poolt. Nii on tulnud 1959.a. - 1960.a. a/ü komitees anda nelja töötaja vallandamise kohta nõusolek, sest nad puudusid põhjuseta töölt, tarvitades alkoholi. Samuti on ametiühingu tööliskomitee arutanud töötajate kultuurilise teenendamise küsimusi ja organiseerinud ekskursioone 1959.a. kolmel korral 79 osavõtjaga, 11 teatri ühiskülastust 207 osavõtjaga. Traditsiooniks sai jaanipäeva tähistamine "Kaasikus". Sinna rajati kõlakoda ja tantsuplats. Ametiühingu eestvedamisel said isetegevuslased oma käsutusse 2 x nädalas masina, et sõita rahvamajja proovidele. Paremini töötasid sel perioodil näitering õpetaja J.Soone ja rahvatantsuring M.Neemaru juhendamisel. Kohaliku kooli initsiatiivil telliti Tallinna Kunstitoodete Kombinaadist Viru-Jaagupi kihelkonna rahvatantsuriided, mis tasuti osaliselt sovhoosi poolt ja nii sai rahvatantsurühm traditsioonilised rahvarõivad.

I I' p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI SOVHOOSI ARENG 1961. - 1965.a.

1. Materiaal-tehnilise baasi tugevnemine ja ehitustegevus

Sovhoosi ajaloo vaadeldav periood langeb ajajärgule, mil nõukogude rahvas asus täitma 1959.a. vastuvõetud 7-aastaku ülesandeid, eesmärgiga täielikult rahuldada rahva vajadusi toiduainete ja tööstuse vajadusi tooraine järele. Kavandati põllumajanduse kogutoodangu suurendamine hektarisaakide tõusu ja kariloomade arvu ning produktiivsuse suurendamise arvel.

Põllumajanduse kiireks arenguks aga ei suudetud küllaldaselt tagada materiaal-tehnilisi vahendeid. Toimiti isegi vastupidi - tõsteti põllumajandusele müüdavate masinate hindu ning vähendati varumishindu. Liialt kiiresti, arvestamata söödabaasi võimalusi, nõuti majanditelt kariloomade arvu suurendamist. Söödabaasi järsuks suurendamiseks propageeriti söödakultuure, mis teatud klimaatilistes tingimustes andsid küll väga head saaki, kuid Eesti NSV-s ei saanud neid alati rakendada ja nad töid tihti kasu asemel kahju.

Põllumajanduse juhtimisel tehtud vigadele juhiti tähelepanu NLKP Keskkomitee 1964.a. oktoobri- ja 1965.a. märtsipleenumil ning võeti ette terve rida otsuseid põllumajanduses tehtud vigade parandamiseks.

Seati sisse kindlad varumisplaanid pikemaks perioodiks ja tõsteti mitmete põhiliste põllu- ja loomakasvatussaaduste riiklikke kokkuostuhindu. Põllumajandussaaduste toodangu suurendamise aluseks pidi saama põllumajanduse igakülgne mehhaniseerimine ja järjekindel intensiivistamine,nagu märgiti NLKP uues programmis[1]. 1965.a. märtsipleenumi otsustes nähtigi ette põllumajanduse ulatuslikum varustamine masinate ja mineraalväetistega. Põllumajanduse arendamiseks eraldati suuri kapitaalmahutusi.

Põllumajanduse arendamiseks tehtud töö tulemused andsid end varsti tunda ka Viru-Jaagupi sovhoosis. Kui vaadeldava perioodi algul sovhoos ei tulnud toime temale pandud riiklike kohustuste täitmisega, siis juba 1963.aastal täidetakse liha- ja 1964.a. ka köik teised põllumajandussaaduste müügiplaanid. 1965.a. kujuneb sovhoosile üldse rekordiliseks, sovhoosi ajaloos esmakordselt täidetakse plaanid köikide tähtsamate tootmisnäitajate osas.

Viru-Jaagupi sovhoosi maafond vaadeldaval perioodil jääb samaks. Jäätmaade ülesharimise tulemusel suureneb põllupind 47 ha võrra. Võetakse kasutusele ka 69 ha kultuurkarjamaad ja 61 ha[2] kultuurheinamaad. Uutest tootmishoonetest antakse ekspluatatsiooni 3 karjalauta 320 lehmale, üks sigala 42 emi-

[1] NLKP programm, Tallinn 1961, l.71

[2] Rakvere Rajooni TSN TK Tootmisvalitsuse Arhiiv (edaspidi RRTVA), nim.1,s.-ü.939

sele, kombainide kuur 8 kombainile. Voorele ehitatakse ja monteeritakse üles šahtkuivati. Sovhoosi mehaanikud Uudevald, Jaagup, Allika, Hugo ja Pärk, Erni monteerivad selle küllaltki keerulise seadme üles kahe kuuga.[3] Selleks, et saavutada projekteeritud võimsust - 8 tonni kuiva vilja tunnis - monteeriti kuivatile eeltuulik kombainivilja puhastamiseks. Kombainivili, mis oli tavaliselt väga aganaid täis, puhastati eelnevalt mahakantud kombainilt tc-4 võetud söelakastis koos tuulikuga. Nüüd ei takistanud aganad enam vilja transportööridel edasitoimetamist. Uute tootmishoonete käikulaskmisega suurenes tunduvalt elektrienergia tarbimine. 1960.a. võrreldes kasvas elektrienergia kasutamine tootmises 6,5 korda, kasvades 90 tuh.kWh-lt 362 tuh. kWh-le. Elektrimootorite arv kasvas 2,5 korda ja 1965.a. oli sovhoosis kasutusel 102 elektrimootorit koguvõimsusega 343 kW.[4] Köikides karjalautades seatakse üles elektrijõul töötavad lüpsimasinad ja perioodi lõpuks on V-Jaagupi sovhoosis käsilüps asendatud mehhaanilise lüpsiga.

Tunduvalt suurenes sovhoosi masinapark. 1965.a. oli sovhoosis 29 traktorit, nendest 8 roomik- ja 21 ratastraktorit. Nende haakevõimsus oli 451 HJ-lt kasvanud 612 HJ-ni 1965.a. Sovhoosil oli 5 teravilja- ja 3 silokombaini, buldooser, juurija-koguja ning 11 veomasinat.[5] Tehnika kasv

---

3 J.Järve suulised andmed

4 RRTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939

5 Samas

võimaldas peaaegu kõigi suurt tööjõudu nõudvate põllutööde mehhaniseerimist, millest annab ülevaate järgnev tabel.

Tabel 13 [6]

Põllutööde mehhaniseerimine V-Jaagupi sovhoosis 1961 - 1965.a.

Tööde nimetus	Mehhaniseerimise %					
	1960 [7]	1961 [7]	1962	1963	1964	1965
Kartulipanek	12	6,7	-	8,6	-	-
Kartuli koristamine	100	100	100	100	100	100
Vaheltharimine:						
mais	100	100	100	100	100	100
kartul	100	100	100	100	100	100
Köögiviljade külv			-	97		
Heinaniitmine	94	70,5	87	100	95	96
Teravilja koristus	78,5			87,5	95	96
Teravilja puhastus	100	100	100	100	100	100
Põhu kuhjapanek	-	36	64	3,3	15,5	5,3
Silokultuuri koristam.	66	97	100	98	100	97,5
Orgaan.väet.pealelaad.	-	7,3	25,5	56	45	89,5
Kartuli laadim.veoks põllult	-	-	-	-	-	40

Tabelist selgub, et 1965.aastal olid raskemad töölõigud mehhaniseeritud vähemalt 89,5-protsendiliselt. Ainult kartuli laadimine oli mehhaniseeritud 40-protsendiliselt. Teravilja puhastus, vaheltharimistööd ja kartulikoristamine olid juba 1960.aastast alates 100-protsendiliselt mehhaniseeritud. (Kartulikoristamise mehhaniseerimise 100% all on

---

6 RRTVA, nim.1, s.-ü.161, 436, 696, 939

7 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.27, 44

möeldud masinatega lahtiajamist, kuid käsitsi korjamist.) Põhiliste põllutööde mehhaniseerimine on suurendanud tööviljakust keskmiselt 32,4%.

Vaadeldaval perioodil ehitati esimesed uued elamud - valmis üks 4-korteriga elumaja V-Jaagupisse. Siin said kolmetoalised korterid peavetarst, kunstliku seemenduse tehnik ja pearaamatupidaja. Voore peahoonesse, mis läks ekspluatatsiooni 1962.a., said korterid 8 perekonda. 1963.a. valmis veel üks 8-korteriga elamu Viru-Jaagupisse, samuti 32-kohaline lasteaed.[8] Lasteaiaks ehitati ümber ehdine V-Jaagupi koolile kuuluv hoone ja kuna ka õpetajate lapsed said nüüd lasteaeda, siis kool loovutas maja lasteaia kasuks. Ka Voore osakonna keskuses oli puudu korteritest ning 1964.a. ehitati sinna üks 4-korteriga elamu. Kokku anti töötajatele sellel perioodil 24 korterit 725 m^2 elamispinnaga.[9] Anti ekspluatatsiooni ka vesivarustussüsteemid V-Jaagupis ja Voorel, veevõrguga ühendati köik uued majad, tootmishooned, lasteaed, söökla ja Viru-Jaagupi 8-kl.Kool.

Kui sovhoosi algusaastail remonditi ainult olemasolevaid tootmis- ja elukondlikke hooneid, ehitati üks sigala 50 emisele ja sigala nuumikutele, kogumaksumusega 166,9 tuh.rbl., siis aastatel 1961-1965 anti ekspluatatsiooni hooneid kogumaksumusega 525,9 tuh.rbl.[10], s.o. üle 3 korra rohkem kui eelmisel perioodil kokku.

---

[8] RRTVA, nim.1, 161, 436, 696, 939

[9] Samas

[10] Samas

2. Taimekasvatus aastail 1961 - 1965

Taimekasvatuse peamiseks ülesandeks on peale riiklike teravilja ja kartulimüügi kohustuse täitmise söötade tootmine sovhoosi loomadele. Riiklikud müügikohustused on sovhoos vaadeldaval perioodil suutnud täita teravilja osas alates 1963.aastast ja kartuli osas 1964.aastast (vaata tabel 14).

Tabel 14 [12]

Kartuli ja teravilja müügikohustuse täitmine
V.-Jaagupi sovhoosis 1961 - 1965.a.

Toodangu nimetus		Mõõt-ühik	1961	1962	1963	1964	1965
Teravili:	riikl.plaan	ts	500	750	1050	1400	1000
	täitmine	"	513	-	1461	1409	1446
Kartul:	riikl.plaan	"	3700	4500	5000	5000	5000
	täitmine	"	3519	2616	4845	5002	5074

Raskeks aastaks kujunes 1962.a., kui ei suudetud taimekasvatuses täita ühtegi põllumajanduskultuuri[11] saagikuse plaani, väljaarvatud mitmeaastaste heinte saaki haljassöödaks ja siloks. 1962.a. oli äärmiselt vihmane ja külm. Sovhoos külvas 115 ha maisi, millest saadi koristada ainult 30 ha hektarisaagiga 24,8 ts. Vihmade tõttu ebaõnnestusid ka herne ja oa külvid, mida külvati vastavalt 82 ha ja 10 ha. Praktiliselt neist saaki ei saadud. Uba jäeti kasvama, et saada teri, aga vihmade tõttu ei valminud ning kogu saak mädanes. Väga head saaki andis sellel aastal söödakapsas.

---

11 RRTVA, nim.1, s.-ü.436

12 Samas, s.-ü.436,696,939

Kahjuks tema pinda vähendati 35 ha-lt 15 ha-le suhkrupeedi kasuks, kuid viimane andis sellel aastal halva saagi (vaata tabel 16). Järgnevatel aastatel hakati kasvatama hübriidkaalikat, mille saak oli mitu korda parem, kuid võrreldes rajooni keskmisega (452 ts/ha-lt 1965.a.)[13] jäi V-Jaagupi sovhoosi hektarisaak siiski maha (374 ts/ha-lt).

Järgnevatel aastatel tulemused taimekasvatuse osas paranevad ja kui 1962.a. taimekasvatuses saadakse kasumit ainult 2700 rbl., siis 1965.a. kasum suureneb rohkem kui 7-kordseks (vaata tabel 24). Suurema tõusu andis küll teravilja kokkuostuhindade tõus. Taimekasvatuse tulemusi mõjutasid vaadeldaval perioodil peale ilmastiku veel orgaaniliste ja mineraalväetiste vähesus, külvitööde pikalevenimine, masinapargi halvakvaliteediline remont, sest kõige kiiremal külvi- või koristusajal tuli tihti ette võtta masinate remonti.

Väetiste kasutamisest vaadeldaval perioodil annab ülevaate alljärgnev tabel 15.

Tabel 15[14]

Väetiste kasutamine V-Jaagupi sovhoosis 1961-1965

Väetised	Mõõt-ühik	1961	1962	1963	1964	1965
Orgaanilised väetised kokku	tn	10618	11326	10606	16222	10580
Sellest sõnnik	"	8617	9181	10606	7380	9565
turvas	"	2001	2145	-	8842	1016
Orgaan.väetist 1-ha-le	"	5,7	6,1	5,6	8,5	5,2
Mineraalväetisi kokku tegevaines	ts	1789	1444	1799	1419	1510
Mineraalväetisi 1 ha-le tegevaines	kg	96	78	94,4	76	89
Sellest lämmastikku	"	15,9	13,5	22,2	27	35

[13] RRTVA, nim.1, s.-ü.944, l.1

[14] Sama, s.-ü. 161,436,696,939

Orgaanilise väetise kogus hektari kohta võrreldes rajooni 19 sovhoosi keskmise näitajaga, mis oli 1965.a. 7 ts/ha-le, jääb V-Jaagupi sovhoosis maha. Ka siin tuleb rõhku panna turbamulla paremale väljaveole, et ilmastik ei mõjutaks talvel, kui maapind ei külmu, soost turvast välja vedada. Turbamulla väljavedu ongi söltunud põhiliselt sellest, kas soo külmub või mitte. Ka mineraalväetiste hulk on väike. 1965.a. saadi anda fosforväetisi ainult 19 kg hektarile, kuna vajadus oleks 70 kg tegevainet hektarile. Kui rajooni sovhoosides 1965.a. anti köiki mineraalväetisi keskmiselt 117 kg tegevainet hektarile, siis V-Jaagupi sovhoosis oli vastav kogus 89 kg.[15] Seevastu lämmastikväetisi samal aastal andis V-Jaagupi sovhoos 3 kg tegevainet hektari kohta rohkem. Ka keemilist umbrohutörjet teostati sovhoosi 1965.a. 78% suviteravilja põldudele, mis aitas kindlasti kaasa, et 1965.a. teravilja saagid olid tunduvalt paremad kui eelmistel aastatel (vaata tabel 16).

Halbadest ilmastikutingimustest ja sellest tulenevatest koristuskadudest kujunesid hektarisaagid väga madalateks 1962. ja 1963.a. Perioodi lõpuks saagid tõusevad ja ei jää palju maha rajooni keskmistest. Tähtsamate põllukultuuride keskmised saagid rajooni sovhooside kohta on toodud tabelis 16.

---

[15] RRTVA, nim.1, s.-ü. 161, 436, 696, 939

Tabel 16

Põllukultuuride saagikus V-Jaagupi sovhoosis
1961 - 1965

Põllukultuurid	hektarisaak ts				
	1961	1962	1963	1964	1965[x] I6
1) Teravili kokku	13,2	12,7	10,8	14,4	20,9/23,2
Sellest					
a) taliteravili	12,1	10,6	12,3	15,7	18,5
b) suviteravili	13,7	13,4	10,3	14,0	21,9
2) Kartul	111,9	79,8	136,0	106,5	163,0/154,2
3) Suhkrupeet	232,2	86,3	131,4	-	-
4) Hübriidkaalikas			405,0	440,0	373,8/452
5) Mais siloks	240,6	24,8	220,9	130,9	88,0/66
Mais haljassöödaks	288,3	39,3	260,0	140,7	-
6) Söödakapsas	372,0	314,4	345,9	231,4	135,2/243
7) Põldhein heinaks	26,9	28,6	11,3	8,6	16,4/17,9
8) Põldhein seemneks	1,5	0,7	1,2	2,4	0,75

x) rajooni 19 sovhoosi keskmine näitaja

Kartuli- ja maisisaak oli 1965.a. sovhoosis kõrgem kui rajooni keskmised näitajad. Iseloomulikuks on siiski saakide ebastabiilsus V-Jaagupi sovhoosis vaadeldaval perioodil. Kui rajooni sovhooside keskmine saak pidevalt tõusis 1962.a. - 1965.a. vastavalt 15,2±[17], 15,1±[17], 16,7±[17] 23,2 ts/ha-lt, siis Viru-Jaagupis oli kõikumine palju suurem. Analoogiline on olukord ka kartulikasvatamisega. Muidugi on kiiduväärt, et kartulisaak kasvas 111,9 ts/ha-lt

---

16 RRTVA, nim.1, s.-ü.944, l.1

17 Rakvere rajooni sotsialistliku võistluse bülletään (edaspidi: Rakvere raj.sotsialistliku...),Rakveres,1965, l.14

1961.a. 163 ts/ha-le 1965.a., aga langus 1964.a. ei ole millegagi põhjendatud. Samal aastal rajooni keskmine kartuli hektarisaak oli 143 ts/ha-lt.[18] Ka naabersovhoosid - Küti ja Vinni kasvatasid sellel aastal head saagid - 168,6 ja 217 ts/ha-lt.[19] Viru-Jaagupi sovhoosis hilines kartulipanek I ja III brigaadis.[20] 1965.a. jäi sovhoosis koristamata 12,5% söödakapsast ja 4% hübriidkaalikat[21], mis põhjustas saagi languse, võrreldes eelmise aastaga. Et paranedada söödabaasi olukorda, suurendas sovhoos teravilja ja vähendas mitmeaastaste põldheinte külvipinda. Külvipindades toimunud muutustest annab ülevaate tabel 17. Võrdluseks on tabelisse toodud eelmise perioodi viimase aasta andmed ja vaadeldava perioodi 1963. ja 1965.a. andmed.

Vaadeldaval perioodil hakati esmakordselt kasvatama hübriidkaalikat, mis asendas seni kasvatatud suhkrupeeti, mille saak meie oludes oli ebastabiilne. Maisi saak sõltub samuti ilmastikust. 1961.a. soodsa ilmastiku puhul andis mais päris hea saagi Kehala brigaadis, ligi 300 ts/ha-lt.[22] 1962.a. aga maisikülv täiesti luhtus. 1963.a. külvati maisi 6,8% kogu külvipinnast ning saadi hea saak. Seda näitab asjaolu, et kogu sovhoosis valmistatud silost moodustas maisisilo 87%.

---

18 Rakvere raj. sotsialistliku ..., Rakveres, 1965,lk.14
19 Samas
20 H.Rebase kirjalikud andmed
21 RRTVA, nim.1, s.-ü.74, l.65
22 H.Rebase kirjalikud andmed

Tabel 17 [23]

Külvipinnad ja nende struktuur 1960 - 1965

	Külvipinnad ha-des			% kogu külvipinnast		
	1960[24]	1963	1965	1960	1963	1965
Kogu külvipind	1632	1643	1694	100	100	100
Sellest:						
1) Teravili kokku	475	606	698	29	37	41,2
a) taliteravili	220	154	214	13,4	9,4	12,6
b) suviteravili	255	452	484	15,6	27,8	28,6
2) Kartul	120	127	133	7,4	7,4	7,9
3) Söödakultuurid kokku	1037	909	802	63	55	47,3
Sellest:						
a) hübriidkaalikas[x]	-	2	50	-	0,1	2,9
b) söödakapsas	26	27	29	1,6	1,6	1,7
c) mais	62	112	52	3,8	6,8	3,1
4) Mitmeaastane põldhein kokku	849	638	439	52	38,9	25,8
a) heinaks	373	504	244	23	30,5	14,3
b) haljassöödaks	213	26	9	13	1,6	0,5
c) siloks	43	38	49	2,6	2,3	2,9
d) seemneks	220	70	137	13,4	4,3	8,1
Üheaastane hein kokku	40	85	177	2,5	5,2	10,6
Sellest:						
a) heinaks	-	-	12	-	-	0,7
b) haljassöödaks	40	85	165	2,5	5,2	9,9
Muud silokultuurid	54	2	55	3,3	0,1	3,2
4. Heinaseemnekasvatuse puhaskülvid	-	5	61	-	0,3	3,6

x) 1964.a. hübriidkaalika külvipind 29 ha

---

23 RRTVA, mim.1, s.-ü.436,939

24 RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.27

Taimekasvatuse saaduste tootmise omahinnast annab ülevaate alljärgnev tabel nr.18

Tabel 18 [26]

Taimekasvatussaaduste tootmise omahind V-Jaagupi sovhoosis 1961-1965

Põllukultuurid	ts omahind rublades									
	1961		1962		1963		1964		1965	
	plaan	tegelik	plaan	tegel.	plaan	tegel.	plaan	tegel.	plaan	tegelik
Teravili kokku	7,00	6,83	6,60	9,06	7,20	8,93	7,20	8,03	7,31	7,14/7,04
taliteravili	10,17	11,10	8,88	15,45	9,53	9,48	9,73	9,50	8,60	8,40
suviteravili	5,75	5,14	5,97	7,60	6,52	8,71	6,59	7,50	6,75	6,70
Kartul	2,90	3,65	3,0	4,83	3,40	3,53	3,53	4,86	4,60	4,28/3,94
Söödakapsas	0,98	0,88	0,88	1,18	0,98	0,88	1,13	1,44	1,00	1,47
Hübriidkaalikas	-	-	-	-	1,66	0,94	1,10	1,42	1,01	1,17/1,36
Mais siloks	0,98	0,88	0,88	6,92	0,91	1,08	1,01	1,54	1,0	1,44/1,53
Mitmeaastane hein heinaks	2,10	1,25	1,37	1,55	2,15	2,17	2,12	2,30	2,0	3,63/2,17
siloks	0,32	0,37	0,46	0,69	0,64	0,64	0,64	0,69	0,60	1,09
Üheaastased heinad haljassöödaks	0,61	0,62	0,99	1,54	0,73	0,92	0,81	0,69	0,85	1,05

[26] RRTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939

Kui võrrelda saagikuse andmeid (vaata tabel 16) omahinnaga, siis näeme, et saaduste omahind on tihedalt seotud saagikusega. 1962. ja 1963.a., kui teraviljasaagid olid madalad ja oli samuti halb kartulisaak (1962), siis olid ka omahinnad väga kõrged. Vaadeldava perioodi suviteravilja omahind oli kõige kõrgem 1963.aastal, kui saagid jäid põua tõttu madalateks.

Paremuse poole lähevad omahinnad 1964.aastal, võrreldes 1963.aastaga, kuid ka mitte kõikide kultuuride osas. Planeeritud omahinnast paremaid tulemusi saavutatakse aga alles 1965.a.,mil enamus saadustest on odavamad kui tootmisplaanis ette nähtud. Samuti oli ka põllukultuuride saagikus parem planeeritust.Kuna 1965.a. reguleeriti teravilja (samuti loomakasvatussaaduste) kokkuostuhindu, siis 1965.a. teravilja tootmine andis 10 tuh.rbl. kasumit.[27] (Võrdluseks - 1964.a.hindade taseme puhul oleks saadud kahjumit 1,9 tuh.rbl.) Vaadeldaval perioodil suurenes taimekasvatuse kogutoodang 54%.[28] Toodangu omahinna kujunemisele ja toodanguühikutele langevate kulude analüüsimisele ei ole sovhoosi ökonomistid küllaldaselt tähelepanu pööranud. Võrreldes teiste sovhoosidega on kallis kartuli ja heina omahind, kuna mitmeaastase põldheina omahind kujunes 1,63 rbl.[29] võrra üle plaani.

---

[27] RRTVA, nim.1, s.-ü.939

[28] Samas

[29] Samas

3. Loomakasvatuse areng aastatel 1961 - 1965

Vaadeldaval perioodil arendatakse edasi töuveise produktiivkarja ja seakasvatust. Seitseaastaku plaani ülesannete täitmiseks tuli vabariigis loomakasvatussaaduste toodangut 1965.aastaks 1958.aastaga vörreldes tösta liha- ja piimatoodangu osas vastavalt 1,6 ja 1,8 - 1,9.[30] korda. Viru-Jaagupi sovhoos suurendas selleks produktiivkarja,mida näitab alljärgnev tabel 19.

Tabel 19 [31]

Loomade arv Viru-Jaagupi sovhoosis aastatel 1961 - 1965

Loomade liik	Mööt-ühik	1961	1962	1963	1964	1965
1) Veiseid kokku	pead	743	829	781	813	987
Neist:						
a) lehmi	"	318	373	414	404	418
b) mullikad	"	181	169	125	114	93
c) vasikad	"	211	243	226	269	397
2) Hobused	"	44	42	43	44	46

Eelneva perioodiga vörreldes on veiste arv kasvanud 55%, neist lehmade arv aga 1,6 korda. Säärane järsk lehmade arvu suurendamine ei taganud piima riikliku müügikohustuse täitmist, sest söödabaasi mahajäämuse töttu loomade

---

30 NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn 1959, lk.73

31 RRTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939

produktiivsus langes. Vaadeldava perioodi lõpuks hakkas lehmade produktiivsus jälle tõusma, kuid eelmise perioodi algul saavutatud 3091 kg aastas lehma kohta jääb ka nüüd kättesaamatuks. Kogu vabariigis toimus sel ajal lüpsikarja produktiivsuse langus, mis oli tingitud söödabaasi mahajäämusest. Olukorra parandamiseks pöörati suurt tähelepanu söödabaasi tugevdamisele, söödakultuuri saakide suurendamisele, mille tulemusel suurenesid loomakasvatuse produktiivsuse tõusuga piima ja liha kogutoodang.Viru-Jaagupi sovhoosis ei pandud sellele küllaldaselt rõhku, seepärast tollel perioodil loomad söna tõsises möttes nälgisid. 1963.a. oktoobris, kui arutati parteialgorganisatsiooni lahtisel koosolekul loomakasvatushoonete talveks ettevalmistamise olukorda, kurtsid karjabrigadirid,et loomadele ei tooda lautade juurde korrapäraselt kuuseoksi.[32] 1965.a. jaanuaris, selleks et köik lehmad kevadeni vastu peaksid, käisid sovhoosi peazootehnik koos direktoriga isiklikult läbi kogu karja ja määrasid vajaliku koguse jõusööta neile lehmadele, kellest oli näha, et ta sööda-kogusega, mis kogu karjale eraldatakse, kevadeni vastu ei pea.[33] Sovhoosi juhtkond oleks pidanud siin siiski ka kuigi palju karja vähendama või jääma püsima 1964.a. tasemele, sest sel ajal juba tuldi toime piima müügikohustuste täitmisega. Vähema arvu loomade parema söötmisega oleks saavutatud ka toodangu tõusu nii keskmiselt ühe lehma kohta kui ka kogutoodangut.

---

[32] EKPA, f 2890, s.-ü.14, l.4

[33] H.Kuke suulised andmed

Tabel 20 [34]

Aastalehmade keskmine arv ja väljalüps Viru-Jaagupi sovhoosis ühe aastalehma kohta aastatel 1961 - 1965

Näitajad	Mõõt-ühik	1961	1962	1963	1964	1965
Aastalehmade keskmine arv	pead	291	347	411	404	422
Piima väljalüpsi plaan	kg	3200	3000	2800	2548	2440
1 aastalehma toodang	"	2540	2553	2322	2389	2766
Väljalüpsi plaani täitmine	%	79,5	85	83	94	113
Rajooni keskmine [35]	kg	2440	2524	2407	2508	3025
Vabariigi keskmine [36]	"	-	-	-	=	3024

Nagu tabelist selgub, jätkus eelmisel perioodil alanud 1 aastalehma piimatoodangu langus (vaata tabel 11) ka vaadeldaval perioodil kuni 1963. a. (incl.) ja alles 1965.a. suudeti täita ja ületada väljalüpsi plaan 1 aastalehma kohta 326 kg võrra. Ühtlasi on see perioodi parem tulemus. Piimatoodang ühe aastalehma kohta kasvas vaadeldava perioodi jooksul 226 kg ehk 8,5%. Samal ajal rajooni keskmine aastalehma toodang kasvas 24%.[37] Perioodi lõpul hakkas tõusma nii toodang ühe aastalehma kohta kui ka kogutoodang (vaata lisa 2). Põhjuseks oli lehmade arvu stabiliseerumine ja söödabaasi paranemine, sest kasvasid saagid taimekasvatuses. Rajooni ja vabariigi keskmisest piimatoodangust ühe aastalehma kohta

---

34
35 RRTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939
36 Sama, s.-ü.419,944
Eesti NSV rahvamajanduse areng. Lühike statistiline kogumik, Tallinn 1967, (edaspidi: Eesti NSV rahvamajanduse...) lk.45
37 RRTVA, nim.1, s.-ü.419,944

jäi sovhoos sellel perioodil veel tublisti maha.

Tabel 21 [38]

Piima kogutoodang ja müük riigile Viru-Jaagupi sovhoosis 1961-1965

Aastad	Kogutoodang kg	Müügikohustus kg	Täitmine kg	Täitmine %
1961	7392	7600	6445	84,7
1962	8862	8300	7939	95,5
1963	9542	9800	8755	89,3
1964	10083	9000	9257	102,5
1965	11674	9000	11212	124,5

Piimakogutoodangu kasv võimaldas 1964.a. alates täita piima riigile müügiplaani, mida ei suudetud täita juba alates 1960.a. (vaata tabel 21). Piima riigile müügiplaanide täitmist soodustas vahepeal kõrgemalseisvate organite poolt läbiviidud müügikohustuste vähendamine, mis 1961 - 1963.a. kiiresti kasvas.

Võrreldes eelneva perioodiga toimus suur edasiminek seakasvatuses, mis oli tingitud seakasvatuse koondamisest Voorele, kus farmi juhtis alates juulist 1961.a. Laine Inno.[39] Tänu tema püüdlikule tööle ja söödabaasi tugevnemisele hakkas seakasvatuses olukord paranema. Hästi töötąsid emistetalitaja Öie Mund ja nuumikutetalitaja Nadeźda Ukatova.[41] Sealiha tootmine kasvas 4 aastaga 267%. 1962.a.ehitati juurde sigala 42 emisele ja järgmisel aastal hakati ehitama sigalat 1000 nuumikule, kuid ehitustööde halva or-

38 ERTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939
39 VJSA, nim.1 s.-ü.
40 EKPA, f.2890, nim.5 s.-ü.9, l.63
41 Samas

ganiseerimise tõttu valmis see hoone alles 1966.a. Varem ehitatud sigalad jäid väikesteks, võrreldes tootmise arenguga. Sellest tingituna tuli sigu paigutada vanadesse, sigalateks kohandatud hoonetesse. Ühe sigalana võetakse kasutusele endine Voore kanala. Väga suurest ruumikitsikusest on tingitud aga pörsaste hukkumine, millele omakorda aitab kaasa alaline turba vähesus. Soojade talvedega ei saa turvast soost kätte, mille tõttu sigalad on niisked, endiselt levib ka influentsa. Väga palju suri sigu 1961.a., 1964.a. ja 1965.a., keskmiselt üle 300 sea aastas. Ka töötamistingimused sigade hooldamisel olid sel ajal väga rasked, sest hajutatud laagrites oli tööde mehhaniseerimine halb või puudus üldse.

Seakasvatuse arengust annab ülevaate tabel 22, kus näeme, et sigade arv pidevalt kasvas ja 1965.a. oli suurenenud 149% võrra.

Tabel 22 [42]

Sealiha toodang ja müük riigile Viru-Jaagupi sovhoosis aastail 1961 - 1965

Näitajad	Mõõt-ühik	1961	1962	1963	1964	1965
Sigade arv	pead	1094	1618	1637	1732	1693
Sealiha kogutoodang	ts	1004	1618	1637	1732	1639
Sealiha plaan riigile	"	1496	1839	1558	1558	1918
täitmine	"	1060	1153	1589	1787	2570
Plaani täitmine	%	71	62,7	102	114,5	134

Sigade arvu suurendamine, parem söötmine ja vähema söö-

[42] RRTVA, nim.1, s.-ü.161, 436, 696, 939

daga suuremate juurdekasvude saavutamine võimaldas vaadeldava perioodi lõpuaastail toota liha nii palju, et suudeti täita riiklikud müügikohustused, need ületada ja saada seakasvatusest kasumit. Kui 1961.-1963.a. töi seakasvatus kahjumit 31,3 tuh.rbl., siis järgneval kahel aastal saadi kasumit kokku 96,0 tuh.rbl. ja rentaablus 1965.a. oli 32,1%.[43] 1965.a. kasumi üldsummast, 85 tuh.rublast, moodustas 68 tuh. rbl. liha varumishindade tõusust saadud kasum. Seakasvatusest saadud kasum oleks aga tunduvalt suurem olnud,kui oleks suudetud vältida sigade suremist. Kuid tootmishoonete kitsikus ja alaline niiskus tegid paratamatuks, et nörgemad pörsad ja sead hukkusid.

Tabel 23 [44]

Loomakasvatuse toodangu omahind Viru-Jaagupi sovhoosis aastail 1961 - 1965

Toodangu liik	Mõõt-ühik	1 tsentneri toodangu omahind				
		1961	1962	1963	1964	1965
Piim	rbl.	11,67	11,96	11,95	13,46	11,75
Sealiha eluskaalus	"	125,77	107,13	107,32	104,84	103,36
Veiseliha - " -	"	89,79	81,83	80,56	79,29	77,69

Loomakasvatussaaduste omahind vaadeldaval perioodil köikide toodangute osas pidevalt langes, välja arvatud piim, sest majandi söödast oli alati puudu ning seda tuli tasa teha ostusöödaga. Nii maksid söödad 1964.a. 1 ts piima tootmiseks 7,04 rbl. Seega piima omahind töusis. 1965.a. sealiha ts omahind oli aga vörreldes rajooni 1965.a. keskmisest - 93,63 rublast tervelt 9,73 rbl. kallim.[45] Piima ja veiseliha

43 RRTVA, nim.1, s.-ü.939
44 Sama, s.-ü. 161,436,696,939
45 Sama, s.-ü.944

tootmisel olid aga sovhoosi loomakasvatajad rajooni keskmistest näitajatest ees. Rajooni keskmine piima ts omahind oli 12,32 rbl. ja veiseliha ts omahind 82,65 rbl., aga sovhoosi omahinnad olid vastavalt 11,75 rbl. ja 77,69 rbl.

4. Sovhoosi rentaablus aastail 1957-1965

Suur kulu tootmises ja sellest tingitud kahjum 1957.a. (vt.tabel 24) on loomulik jätk eelnenud "Tee Kommunismile" kolhoosi tööle. Paranesid küll tootmistulemused,kuid siiski oli veel tööjõudu vajaka, ka tööjõu intensiivsus oli sovhoosi esimestel aastatel väike. Hoolimata kahjumist loomakasvatuses saavutati 1960.a. üldkokkuvõttes positiivne resultaat. Kahtlemata mõjutasid üldist tulemust ka ebapiisavad kogemused. Huvitav on siinjuures märkida, et 1960.a. põhitegevuse kasumist 35,6 tuh.rbl. moodustas 37,4% kartuli, 18,8% munade ja 26,7% mitmeaastase heinaseemne realiseerimisest saadud tulu. Järgmisel, 1961.a. kartulisaak ebaõnnestus. Vähenes saadav kasum ja kokkuvõttes saadi üldine kahjum 14,3 tuh.rbl. Sama kehtib ka 1962.a. kohta. 1963.a. saavutatud kasumist 29,1 tuh.rbl. moodustab 18,5 tuh.rbl. ehk 63,5% kartuli realiseerimisest saadud kasum ja alles 1965.a., kui reguleeritakse piima, liha ja teravilja realiseerimishinnad, langeb kartuli osatähtsus kogukasumist 5,1%-ni. Samal aastal esimest korda annab mitmeaastane heinaseeme kahjumit. Kahtlemata mõjutasid toodud andmeid kõrgemalseis-

vate organite poolt antud suund maisi, oa, suhkrupeedi ja herne - kui kõrge söötühiku sisaldusega, aga samaaegselt ilmastikumõjudele väga tundlike kultuuride rajamisele.[46] Seda eriti 1962.a. ebasoodsate ilmastikutingimuste juures, kus need kultuurid ei andnud saaki, vaid töid sovhoosile 9,1 tuh.rbl. otsest kahjumit.

Vaatamata osalisele söödakultuuride kasvatamise ebaõnnestumisele tõusis aasta-aastalt üldine kasum sovhoosis ja paranes rentaablus. 1965.a. sai sovhoos 529 tuh.rubla kasumit ja rentaablus tõusis 32,7%-ni, jäädes veidi maha rajooni sovhooside keskmisest rentaablusest 35,5%.

---

[46] RRTVA, nim.1, s.-ü.944

Tabel 24 [47]

Viru-Jaagupi sovhoosi r e n t a a b l u s 1957 - 1965.a.

	Mööt-ühik	1957[48]	1958[48]	1959[48]	1960[48]	1961	1962	1963	1964	1965
1. Kasumi põhiteg.	tuh.rbl.	1,49	12,8	28,9	35,6	26,3	10,3	29,1	36,0	193,2
2. Kahjum põhiteg.	"	9,77	15,0	31,1	29,7	40,7	19,5	18,8	25,6	28,1
3. Resultaat	"	-8,28	-2,2	-2,2	+5,9	-14,3	-9,2	+10,2	+10,4	+165,0
4. Kogu realiseeritud toodangu omahind	"	92,64	157,4	203,1	248,9	233,5	264,0	388,4	431,6	529,9
5. Majandi rentaablus	%	-8,9	-1,4	-1,1	+2,38	-6,1	-3,5	+2,6	+2,4	+32,7
6. Taimekasvatussaadustest saadud kasum	tuh.rbl.	-0,1	+84	+22,9	+26,3	+13,0	+2,7	+15,9	+13,8	+20,0
7. Taimekasvatuse rentaablus	%	-0,7	+29,3	+59,4	+11,3	+37	+12,3	+42,5	+30,6	+50,5
8. Loomakasvatusest saadud kasum	tuh.rbl.	-3,4	-9,0	-24,9	-18,1	-20,11	-0,8	+1,8	+7	+172,2
9. Loomakasvatuse rentaablus	%	-3,14	-7,2	-13,5	-7,8	-8,2	-0,3	+0,5	+1,8	+38,1
10. Kasum 100 ha põllumajandusliku maa kohta tuh.rbl.		-	-	-	-	-	-0,33	+0,368	+0,377	+5,8

[47] RRTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939
[48] RRRA, f.772, nim.1, s.-ü.3,8,14,27

6. Sovhoosi juhtimine, sotsialistlik võistlus ja töötajate heaolu

Sovhoosi juhtivast kaadrist vaadeldaval perioodil töötasid endiselt edasi direktor H.Rebane ja peazootehnik Heino Kukk. Peaagronoomi Arno Heinmaad asendas alates 30.juunist 1962.a. seni seemnekasvatusagronoomina töötanud Helmut Kuristik. Peamehhaaniku kohale määratakse 01.septembrist 1961.a.[49] Jaan Järv, kes seni töötas sovhoosis automehhaanikuna. Kui peaspetsialistide vahetamisi on vähe,siis seemnekasvatusagronoomi ja Voore osakonnajuhataja kohal töötas 1961-1965.aastani mitu meest. Seemnekasvatusagronoomide sagedane vahetamine põhjustas vähese vastutuse seemnekasvatuse eest,mille tagajärjel heinaseemnekasvatus vaadeldaval perioodil suudab ainult oma majandi vajadusi rahuldada ja annab sovhoosile pea alati kahjumit. Voore osakonna juhataja kohal oli peale tubli töötaja[50] K.Tamme lahkumist 13.aprillil 1960.a.[51], kes läks Paide rajooni Viisu sovhoosi peaagronoomiks, vaheldumisi 6 meest. Enamus neil oli põllumajanduslik eriharidus, kuid töösse suhtusid hoolimatult, esines ka alkoholi kuritarvitamist.

Kauem kui teised töötas Voore osakonnajuhatajana Lembit Kruusla 4.sept.1963.aastast kuni 10.aprillini 1966.a.[52] Tema ajal töö osakonnas paranes, kuigi esines ka puudusi, mille pärast ta sai direktori käskkirjades karistada.[53]

49
50 VJSA, direktori käskkirjad 1961
51 G.Petersoni mälestused
52 VJSA, direktori käskkirjad 1960
53 Samas
Samas

1965.a. kogutoodangu plaan osakonna lõikes ületati juba 33,4% võrra ja osakonnajuhatajale määrati preemia 390 rbl. üleplaanilise toodangu eest.[54]

Kogu vaadeldaval perioodil sovhoosi keskmine aastatööliste arv köikus 250 - 270-ni.[55] Sovhoosis tunti kogu perioodi vältel tööjõu puudust, eriti tööde kõrgperioodidel, s.o. külvist kuni sügistööde lõpetamiseni. Töökõrgperioodidel kasutati šeffide abi ja värvati linnadest lisatööjõudu. Viljalõikuse ja kartulinoppimise ajal kasutati ka tehnikumide õpilaste abi, keda saadeti sovhoosi tööle septembris-oktoobris. Nii töötasid sovhoosis Tallinna Kalandusliku Merekooli 32 õpilast 1965.a. septembrikuus, tehes ära suure töö teraviljade kuivatamisel ja salvestamisel.[56] Hästi töötasid nad ka silovalmistamisel. Sovhoosi direktori käskkirjaga avaldati seitsmele parimale õpilasele kiitust, millest teatati ka kooli. Ka kohaliku kooli õpilased aitasid igal kevadel ja sügisel sovhoosi kartuli mahapanekul ja noppimisel.

Suureks abiks sovhoosi juhtkonnale oli parteialgorganisatsioon, kes kasvas nii arvuliselt kui ka organisatsiooniliselt. Juba 1962.a. kuulub algorganisatsiooni ridadesse 18 kommunisti, mis moodustas alaliste töötajate arvust 8,9%. Valitakse büroo, kuhu kuuluvad direktor H.Rebane, kunstliku seemenduse tehnik V.Torp, VJaagupi külanõukogu esimees L.Inno, seemnekasvatusagronoom Tsebotarenskaja (büroo sekretär) ja ehitustööline A.Karja.[57] Kommuniste töötas köiki-

---

54 VJSA, direktori käskkirjad
55 RRTVA, nim.1, s.-ü.161,436,696,939
56 H.Rebase suulised andmed
57 EKPA, f.2890, nim.5, s.-ü.11, 1.62

del tööaladel. Nii oli loomakasvatuses 4, põllutööbrigaadides 6, ehitustöödel 2, mehhanisaatorite hulgas 4 ja teistel aladel 4 kommunisti.[58] Kommunistliku Partei ridadesse astusid vaadeldaval perioodil peazootehnik H.Kukk, peamehhaanik J.Järv, traktorist E.Kuusemets, ehitustööline A.Karja jt.

Parteialgorganisatsiooni koosolekutel võeti arutluse alla tootmisalad ja tööd, kus esines kõige rohkem kitsaskohti ja raskusi. Tihti oli päevakorras tehnika remont, loomade ületalvepidamine, kevadkülviks ettevalmistamine, sotsialistliku võistluse läbiviimine põllundusbrigaadide ja loomakasvatajate vahel. Kuna ametiühingu komitee vahetus iga-aastastel ümbervalimistel, siis toimus töö vahelduva eduga. Seepärast ei peetud ka sotsialistlikku võistlust vaadeldava perioodi algul küllaldase eduga.

Töötajate vahel oli välja kuulutatud küll võistlus paremate töötajate nimele, kuid tihti ei antud välja õigeaegselt bülletääne võistluste tulemuste kohta. Paremini anti bülletääne välja lüpsjate, noorkarjatalitajate ja teiste loomakasvatajate saavutuste kohta, kuid põllutööliste töötulemuste kokkuvõtete tegemine jäi väga lünklikuks ja seega ka võistlus formaalseks. Seepärast EKP Rakvere Rajoonikomitee bürool arutati 1963.a. märtsis sotsialistliku võistluse olukorda Viru-Jaagupi sovhoosis. Otsuses märgiti, et sovhoosis ei toimu ei individuaalset ega kollektiivset taotlust kommunistliku töö eesrindlase nimele.[59] Nõuti

---

58 EKPA, f.2890, nim.5, s.-ü.11, l.59
59 Samas,f.2620,nim.51,s.-ü.12, l.104

ka ühiskondlike organisatsioonide paremat juhtimist parteialgorganisatsiooni poolt. Kommunistide juhtimisel koos ametiühinguga kuulutati välja sotsialistlik võistlus töötajate vahel kommunistliku töö eesrindlase nimele ja juba 1963.a. võttis kommunistlikust liikumisest osa 20 töötajat, nendest 10 töötajale anti kommunistliku töö eesrindlase nimetus. Nende hulgas oli 2 ehitustöölist-kommunisti Arno Karja ja Harri Valgemäe; autojuhid Osvald Tinnuri, Endel Maasik, Jaagup Nõlve; traktoristid Elmar Kalme ja Endel Kuusemets; seatalitajad Jakob Pärnamägi, Öie Mund ja Hilda Saar, nendest viimased neli töötasid Voore osakonnas.

1964.a. omistati kommunistliku töö eesrindlase nimetus veel 11 töötajale ja ühele kollektiivile - keskuse karjafarmi lüpsjatele - Aino Lepikule, Estra Aderile, Laine Emajõele, Floreida Pärnale, Ilmi Murdjõele, Eva Jõearule, Ida Tosmanile ja karjabrigadirile Hilja Härmile. Sotsialistliku võistluse parema korraldamise, regulaarse töötulemuste teatamise tagajärjel paranes töötajate töösse suhtumine ja sovhoos hakkab andma üleplaanilist kasumit. Esmakordselt sovhoosi ajaloos maksetakse preemiaid 1964.a. töötulemuste eest sovhoosi parematele töötajatele. Sovhoosi direktori käskkirjaga 29.aprillist 1965.a. määratakse esmakordselt preemiad sotsialistlikus võistluses võitjaks tulnud parimale lüpsjale, traktoristile, seakasvatuse töötajale ja noorloomade talitajale. Samas toodi ära ka tingimused, mida peavad saavutama töötajad, et saada parima töötaja nimetust ja koos sellega preemia 10 - 50 rbl.[60]

[60] VJSA, direktori käskkirjad 1965.a.

Kui seni avaldati parimatele töötajatele Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva puhul ainult kiitust, siis nüüd kaasnes sellele ka rahaline preemia 10-50rbl-ni.[61]

Paranesid töötajate heaolu ja kultuuriline teenendamine. Eelköige väljendus see töötasus. Kui 1961 a. töötajate keskmine kuupalk oli 55,40 rbl., siis juba 1965.a.oli köigi kategooriate töötajate keskmiseks töötasuks kuus 84,4 rbl.[62] Vördluseks olgu toodud keskmine palk 1957.a., s.o. sovhoosi esimesel aastal, mis oli selajal 48,40 rbl. Rajooni sovhooside töötajate keskmine palk 1965.a. oli 87 rbl.

Paranesid ka tööliste elamistingimused. Kui eelmisel perioodil remonditi ainult olemasolevaid kortereid vanades majades, siis uute majade ekspluatatsiooni andmisega said töötajad vaadeldaval perioodil juurde 704 m^2 [63] elamispinda, s.o. 24 korterit. Lisaks sellele ehitasid mitmed sovhoosi töötajad individuaalelamuid, keda sovhoos aitas materjalide hankimisel ja transpordiga. Vaatamata sellele oli korteritest sovhoosis ikkagi puudus ja järgneval perioodil jätkus elamute ehitamine veelgi suuremas ulatuses. 1963.a. valminud 32-kohaline lasteaed[64] võimaldas kahekümne viiel emal rahulikult tööle minna, sest nad võisid oma lapsed lasteaeda viia, kellest seni olid paljud kodus järelvalveta. 1961.aastal avatakse sovhoosis söökla, mida teenindab Viru Tarbijate Kooperatiiv. Sovhoos varustab sööklat piima,liha

---

61 VJSA, direktori käskkirjad 1965.
62
63 RRTVA, nim.1, s.-ü.939
64 Samas, s.-ü.161,436,696,939
Samas, s.-ü.696

ja kartuliga, müües neid sööklale omahinnaga. Seepärast on tööd öödavad ja sööklat külastavad peale oma töötajate ja V-Jaagupi 8-kl.Kooli õpilaste ka sissesöitnud. Peale õpilaste, kelle arv koolis on 160 - 170 õpilast ja kelledest 2/3 sööb sööklas, külastab sööklat igapäev kuni sada inimest. Sovhoosi keskuses avati juuksuritöökoda ja parandamist vajavate majapidamisesemete ning pesupesemise vastuvõtu punkt.

Võrreldes eelneva perioodiga kultuurilises elus olulisi muudatusi ei toimunud. Viru-Jaagupi rahvamaja, mis alates 1961.a. saab Viru-Jaagupi sovhoosi ametiühingu klubiks, asub sovhoosi keskusest paari kilomeetri kaugusel ja seepärast isetegevuslike ringide töö seal ei toimu. Klubis kui ka Voore osakonna peahoone saalis demonstreeriti ränd-kino poolt filme 1-2 korda nädalas. Klubis esinesid ka külaliskollektiivid, kuid kuna lava oli väike, siis oli neid esinemisi vähe, seepärast söideti ühiselt 1-2 korda kuus teatrisse Rakverre, Tallinna ja Tartusse. Klubi juures tegutsevad näite- ja rahvatantsuring ning lauluansamblid harjutavad külanõukogu saalis või kohaliku kooli ruumides.Paremini töötavad endiselt näitering õpetaja I.Soome juhatamisel. Segakoor ja lauluansamblid töötavad vahelduva eduga, olenevalt sellest, kas kohalikus koolis on lauluõpetaja, kes on võimeline neid ringe juhtima ja koos hoidma. 1964.a. septembrist, kui kooli tuli tööle L.Kaljend, hakkas tegutsema jälle segakoor, lauluansamblid ja solistid. Meeldejäävamateks üritusteks sellest perioodist olid kommunist-

like tööeesrindlaste autasustamise õhtud, ühised koosviibimised-lõikuspeod. Peeti pidulikke aktusi Oktoobrirevolutsiooni aastapäevade tähistamiseks. Esimene Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva tähistamine ühise peolauaga toimus 1961.aastal, millest võttis osa üle 160 sovhoosi töölise ja spetsialisti.

I I I p e a t ü k k

VIRU-JAAGUPI SOVHOOS VIISAASTAKUL 1966-1970

1. Materiaal-tehnilise baasi tugevnemine ja ehitustegevus

Tähtsaks etapiks partei ja nõukogude rahva võitluses kommunismi materiaal-tehnilise baasi loomise ning meie maa majandusliku ja kaitsevõimsuse edasise tugevdamise eest on NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaan aastaiks 1966-1970, kinnitas NLKP 23.kongress. Peamine ülesanne seisnes selles, et teaduse ja tehnika saavutuste igakülgse kasutamise alusel saavutada põllumajanduse kiire, stabiilne arengutempo. Kongress pidas esmajärgulise tähtsusega ülesandeks edendada põllumajandust NLKP Keskkomitee 1965.aasta märtsipleenumil väljatöötatud majanduslike abinõude süsteemi alusel, intensiivistada põllumajandust mehhaniseerimise, elektrifitseerimise ja kemiseerimise baasil ning suurendada iga hektari saagikust. Sel eesmärgil tuleb igas kolhoosis ja sovhoosis rakendada olulisi abinõusid mullaviljakuse ja maaviljeluskultuuri tõstmiseks.[1]

NLKP 23.kongress ja NLKP Keskkomitee 1965.a. märtsi-

---

[1] NLKP 23.kongressi resolutsioon NLKP Keskkomitee aruande põhjal, Tallinn, 1966, lk.12-13

pleenumi otsuste elluviimine avaldasid kiirendavat mõju V-Jaagupi sovhoosi majanduslikule arengule ja töötajate heaolu tõusule.

Sovhoosile kinnitatud viie aasta plaanis oli ette nähtud suurendada viie aasta jooksul riigile piima- ja kartulimüüki 1,4 korda, lihamüüki 1,3 korda.[2] Teravilja kohustus oli köigiks aastateks sama: müüa igal aastal 100 tonni teravilja.

Sovhoosi kollektiiv tuli viisaastaku esimese 4 aasta ülesannete täitmisega edukalt toime. Rahalises arvestuses täideti aastaplaanid 112,5 - 116,5%[3] (vaata diagramm 3 lk. 95).

Sovhoosi üldmaafond vörreldes eelmise perioodiga jäi samaks, kuid põllupind vähenes 224 ha vörra, kuna 1966 a. arvati põldudele rajatud kultuurkarjakoplid põllumaa arvestusest välja[4] ja põldu jäi sovhoosile senise 1907 ha asemele 1683 ha, moodustades põllumajanduslikest kölvikutest 68%, olles 5% vörra suurem rajooni keskmisest.[5] Karja- ja heinamaa pindala jäi endiseks. Külvipinna struktuuris toimunud muudatustest annab ülevaate diagramm 4 leheküljel 96. Väärtuslikumate kultuuride s.o. tera- ja kaunvilja külvipind on suurenenud 35%-lt 47%-le üldkülvi pinnast, mis aitas kaasa teravilja kogutoodangu suurendamisele (vaata lisa 1).1966 a. teravilja pindala järsu languse tingis 140 ha rukkioraste üleskündmine, mis olid talve poolt rikutud ja need külvid

---

2 VJSA, Põllumajanduse arendamise 5-aasta (1966-1970.a.) plaan V-Jaagupi sovhoosis
3 Rakvere raj.TSN TK Tootmisvalitsuse andmed
4 H.Kuristiku suulised andmed
5 Bülletään kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1966.a., Rakveres 1967 (edaspidi: bülletään kolhooside ja sovhooside ...)

DIAGRAMM 3

Viisaastaku plaani täitmine Viru-Jaagupi sovhoosis aastail 1965-1970

tuhandetes rublades

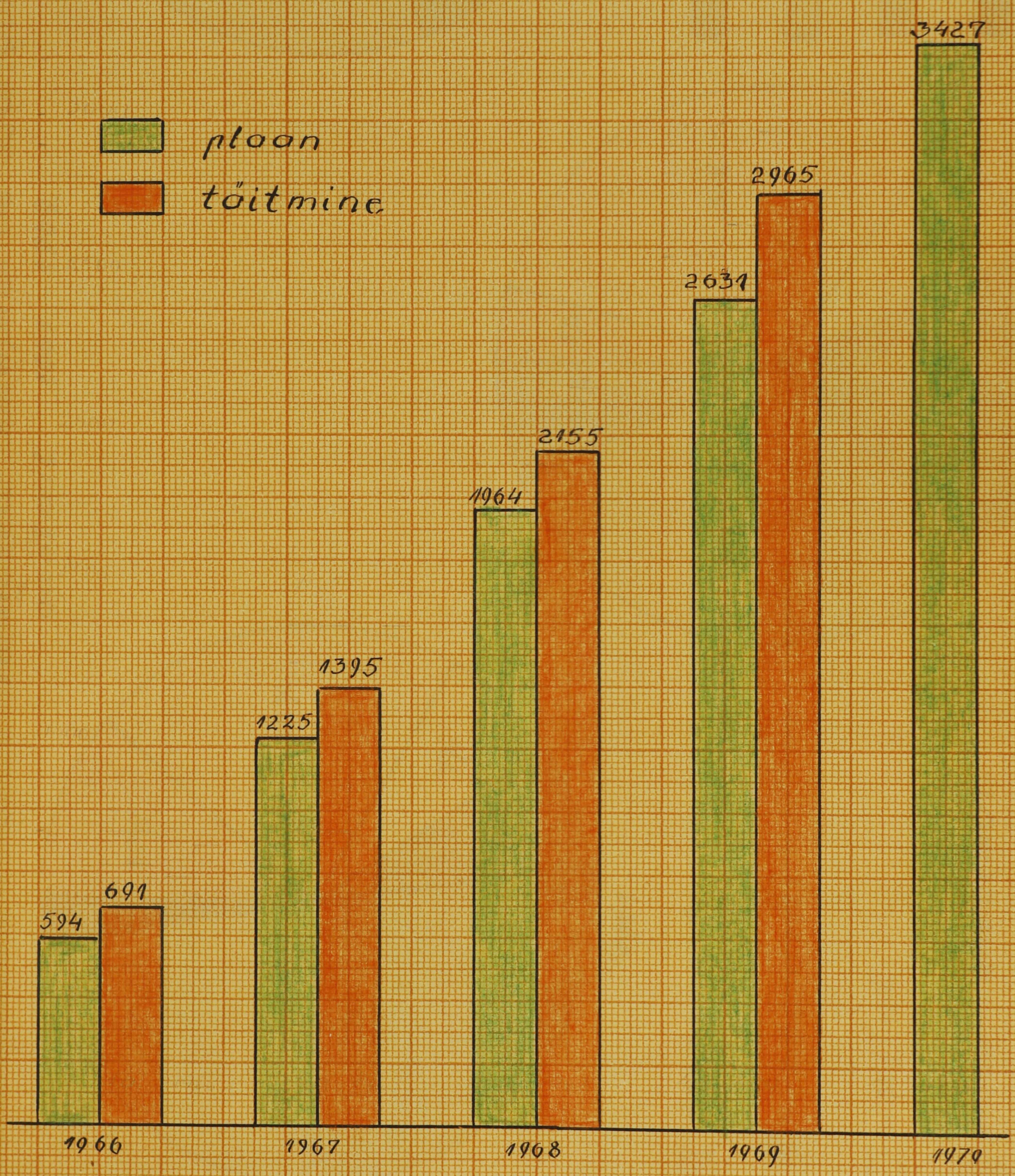

Muutused külvipindade struktuuris aastail 1961 - 1969.

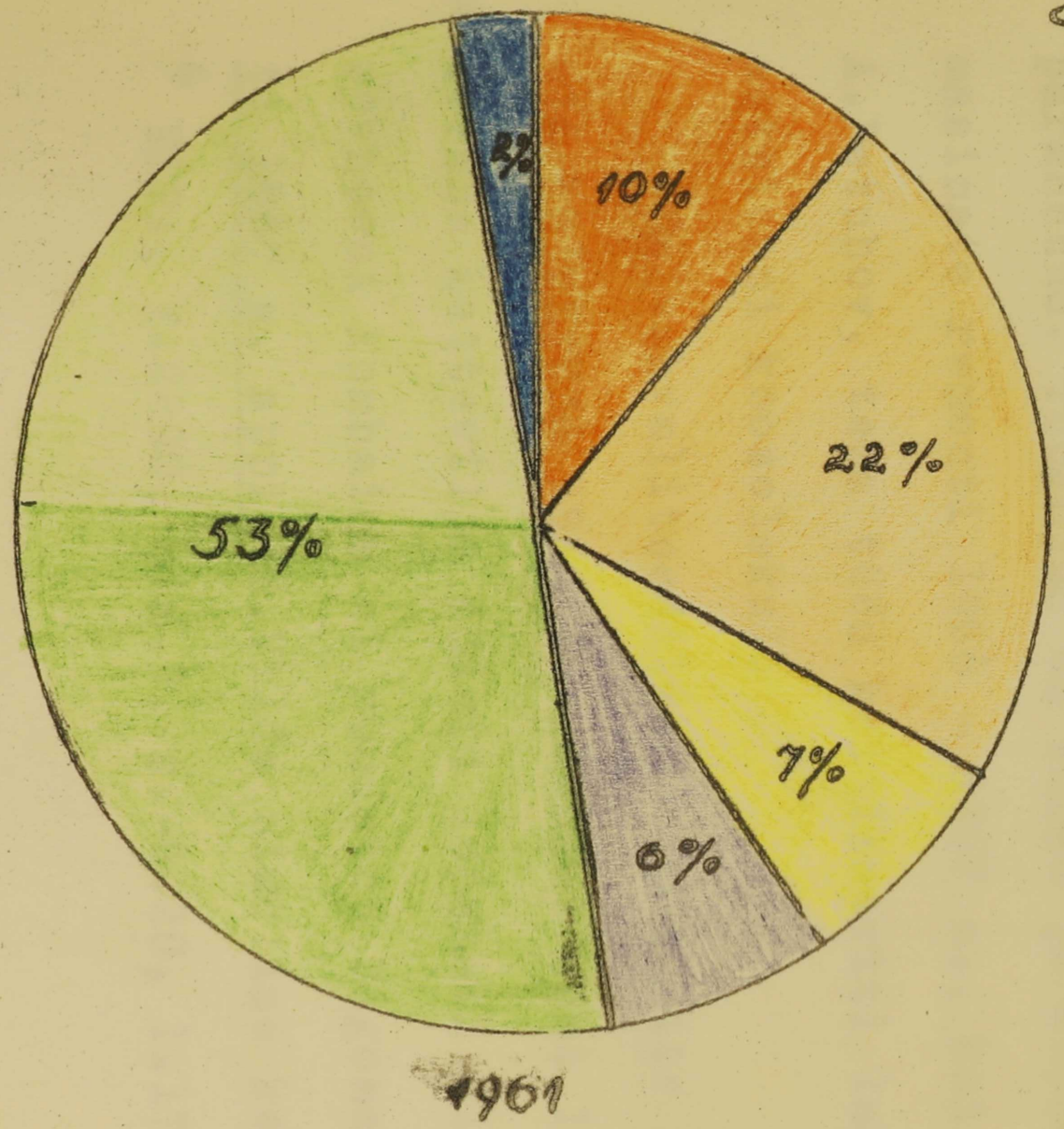

1961

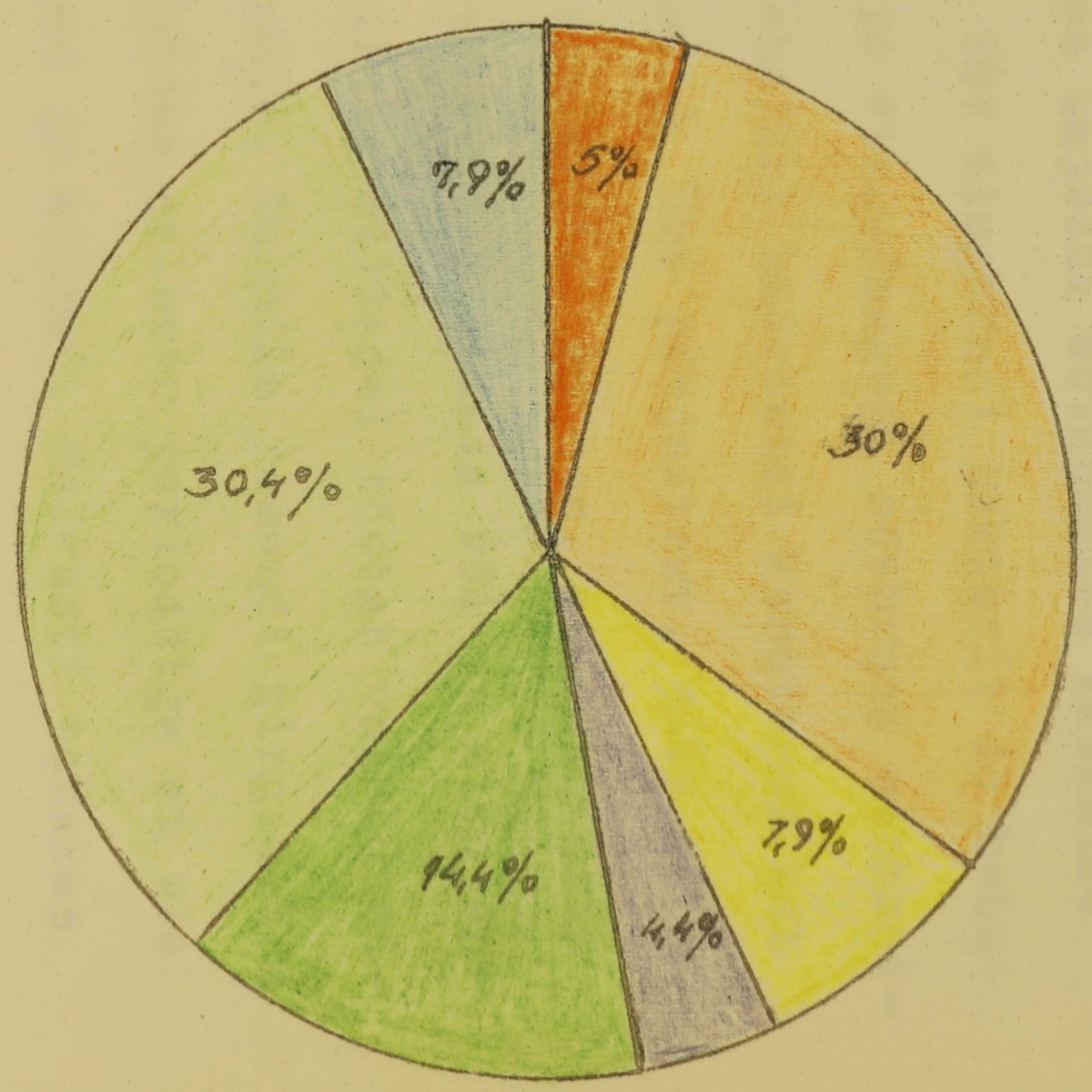

1966

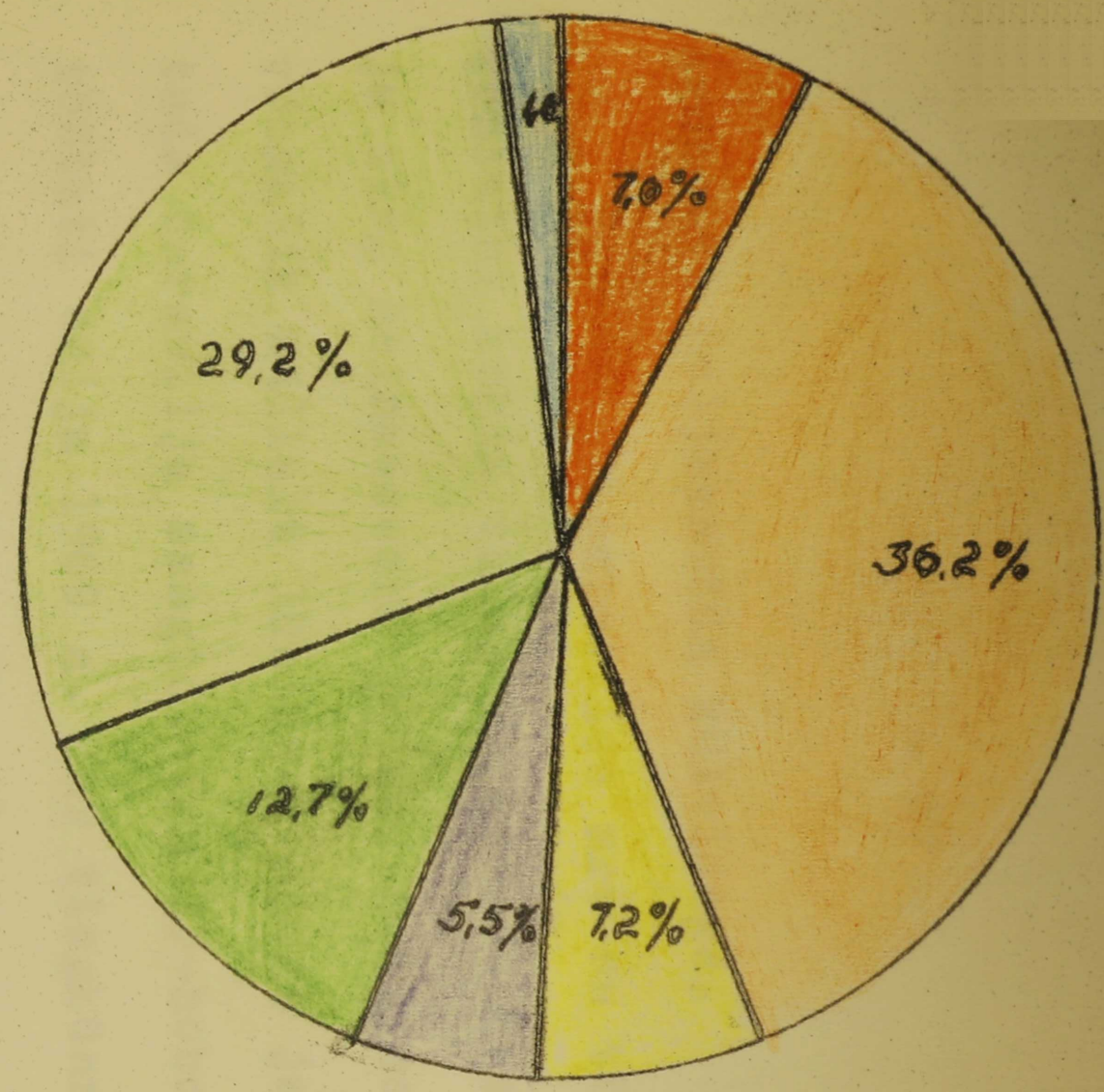

1969

- Taliteravili
- Suviteravili
- Kartul
- Muud rühvel-kultuurid
- Mitmeaastane hein heinaks
- Muud söödakultuurid
- Heinaseemne väljad
- Muud külvid

DIAGRAMM 4

asendati haljassööda külvidega.

Teraviljakombainide arv on töusnud 5-lt 9-le ja iga kombaini kohta tuleb koristada keskmiselt 128 ha teravilja ning heinaseemne pölde. Sellise arvu kombainidega on võimalik küllalt lühikese ajaga ja väikeste kadudega koristada teravilja saagid. Iga 15-hobujöulise traktori kohta töötati välja 1969 a. 249 tingkünni hektarit. 1968.a. oli vastav arv 281 ha. Võrreldes rajooni sovhooside keskmise näitajaga, mis 1968.a. oli 287 tingkünni hektarit 15 hobujöulise traktori kohta, olid Viru-Jaagupi sovhoosi mehhanisaatorid neile usaldatud tehnikat halvemini kasutanud kui teised rajooni mehhanisaatorid. Üks pöhjustest, miks on madal väljatöötlus ühe traktori kohta, on see, et sovhoosis on vähe traktoriste. Osa traktoreid seisis või on siis antud mönele mehele kaks masinat, milledel töötab vaheldumisi, vastavalt tööde iseloomule. Tehnika remondi tingimused vaadeldaval perioodil võrreldes eelneva perioodiga ei ole paranenud. Töökojad on vanad ja külmad. Halvasti tehakse masinate remonti 1966 - 1967 a., kui peamehhaanikuks on A.Petuhov, tema tööd kritiseeriti lahtisel parteialgorganisatsiooni koosolekul.

Halvakvaliteedilise traktorite remondi pärast venisid külvitööd 1966 a. kevadel kuni 1.juunini, aga heinaseemne kattevilja külvid löpetati alles 30.juulil.[6] Kuna sovhoosi kombaine ei suudetud öigeaegselt remontida, paluti 1967 a. appi Ed.Vilde nimelise kolhoosi ja Vinni Näidis-

[6] EKPA, f.2890, nim.5, s.-ü.20, l.17

sovhoostehnikumi kombainid.

Sovhoosi põllutööde mehhaniseerimise tase võrreldes eelneva perioodiga arenes edasi. 1969 a. olid enamus põllutöid 100% mehhaniseeritud.[7] Ka kartulipanek, mille mehhaniseerimistase oli seni madal võrreldes vabariigi näitajatega, oli 1969 a. 61% mehhaniseeritud. Kuna sovhoosil puudus kõrge tootlikkusega kartulisorteerimise masin, siis tuli pool kartuli külvipinnast käsitsi maha panna. 1969 a. oli täielikult mehhaniseeritud ka väetiste pealelaadimine ja vedu põllule ning kartuli pealelaadimine põllult äraveol. Mehhaniseerimise täiustamist vajasid veel põhu kuhjapanek, heinte koristamine presskogujaga ja hübriidkaalika koristustööd.

Mehhaniseerimistase loomakasvatuses oli jäänud samale tasemele, mis eelmisel perioodil. Juba siis oli kogu lüpsikari viidud üle masinlüpsile. Köik laudad olid varustatud automaatjootjatega. Köikides sigalates olid rippraudteed söötade etteandmiseks. Sönniku körvaldamine nii sigalates kui ka lautades toimus aga käsitsi,kasutades selleks rippraudteed. Ainult kahes uues laudas toimus sönniku eemaldamine mehhaaniliselt.

Mehhaniseerimistaseme töusuga suurenes üha elektrienergia kasutamine. 1969 a. kasutati 16% rohkem kui 1966 a. Samal ajal suureneb elektritarbimine tootmises 35%.[8] 1969 a. oli sovhoosis 19% rohkem elektrimootoreid kui 1965 a. Elektrienergia tarbimine kasvas V-Jaagupi sovhoosis 1958 a. ku-

7 EKPA, f.2890, nim.5, s.-ü.20, l.17
8 VJSA, aastaaruanded 1966-1969

ni 1969.a. 2 korda kiiremini kui vabariigi sovhoosides.[9]

Viru-Jaagupi sovhoosis ei olnud 1969.a.kasutatud veel köik võimalused mehhaniseerimistaseme tõstmiseks. Peamine reserv tööviljakuse suurendamiseks peitus palju inimtöö-jõudu nõudvate tööde (kartulipanek ja noppimine, heinakoristustööd, põhkude virnastamine) mehhaniseerimises.

2. Söödabaasi areng

Külvipindade struktuuris tänu toimunud muudatustele 1969.aastal vastas Viru-Jaagupi sovhoosi külvipindade struktuur enam-vähem vabariigi optimaalsele külvipindade struktuurile.

Vabariigi keskmisena peeti[10] otstarbekaks järgmisi vahekordi: tera-ja kaunviljad 35-45%, põldhein 30-35% ja rühvelkultuurid 15-20%.

Külvipindade struktuuri muudatused on toodud tabelis 25 (vt.lk.100). Peale teravilja külvipindade suurenemise suurenesid mitmeaastaste heintaimede,maisi ja heinaseemneks kasutatavad külvipinnad.

Söötade tootmine on neil aastail suurenenud,kuigi teravilja ja kartuli hektarisaagid 1966.a. langesid võrreldes 1965.a. Teravilja osas langes saak koguni 4 ts hektari kohta ja kartulisaak samal ajal 15 ts hektarilt.Teravilja saagi languse põhjuseks tuleb arvata külvitööde hilist läbiviimist 1966.a.,sest traktoritepark oli halvasti külviks

9 25 aastat Nõukogude Eestit, lk.62
ENSV rahvamajanduse 1968 a. Statistiline aastaraamat, Tallinn 1969, lk.98

10 Teitelbaum, EPA Teaduslike tööde kogumik nr.15

Tabel 25 [13]

Külvipinnad ja nende struktuuri muutused

V-Jaagupi sovhoosis 1966 - 1969 a.

Kultuuride nimetused	1966 Külvipind ha	%	1969 Külvipind ha	%
1. Külvipind kildse	1700	100	1658	100
2. Kokku teravili	597	35,0	725	43,8
sellest:				
a) taliteravili	73	7,6	126	12,6
b) suviteravili	524	28,6	599	36,2
3. Kartul	130	7,9	120	7,2
4. Söödakultuurid kokku	844	49,6	810	48,9
sellest:				
a) hübriidkaalikas	40	2,4	31	1,9
b) söödakapsas	23	1,4	10	0,6
c) mais	10	0,6	51	3,0
d) mitmeaastane hein kokku	486	28,6	558	33,7
sellest:				
a) heinaks	246	14,4	210	12,7
b) haljassöödaks	97	5,4	50	3,0
c) siloks	36	2,1	101	6,0
d) seemneks	107	6,7	197	12,0
Üheaastane hein kokku	232	13,5	136	8,2
Sellest heinaks	34	2,0	-	-
haljassöödaks	198	11,5	136	8,2
Muud silokultuurid	53	3,1	22	1,3
Heinaseemne kasvatuse puhaskultuurid	129	7,9	27	1,6
5. Tehnilised kultuurid	-	-	3	0,1

---

[13] VJSA, nim.1, s.-ü. ,aastaaruanded 1966-1969

ette valmistatud.[11] Aastast aastasse toimus traktorite ja koristusmasinate remont aeglaselt. Nii oli 1966 a. augusti lõpul tööl 5 kombainist ainult 2 kombaini,kuna teised olid veel remondis.[12]

Halvem lugu oli 1967 a., kus tuli kasutada teiste majandite kombaine ja hilinenud koristamise tagajärjel varises 75%[14] saagist. Tabelist nr.26 (vt.lk.102) näeme, et teravilja keskmine hektarisaak pidevalt paranes, kuid jäi maha rajooni sovhooside keskmisest hektarisaagist 2,3 ts võrra. Tunduvalt kõrgem on aga teravilja saak naabruses asuval Küti sovhoosil, kus teravilja saagiks samal aastal on 27,5 ts/ha-lt. Üldkokkuvõttes on V-Jaagupi sovhoos teravilja saagikuse poolest 1969 a. 17 sovhoosi seas 9.kohal.[15] (Teravilja saagid vaadeldaval perioodil võrreldes eelnevate aastatega on antud lisas 1.)

Madal oli sovhoosis kartulisaak eriti 1967 ja 1968 a. Neil aastail oli sovhoos eelviimane rajooni sovhooside seas kartulikasvatamise alal. Madala saagikuse põhjuseks oli eelköige kartuliseemne sorteerimatus, mullaharimis- ja hooldustööde hilinemine. Ka venis koristusperiood tööjõu puuduse töttu, mille tagajärjel töö kvaliteet oli halb ja palju kartuleid jäi maha.

Teiste kultuuride, nagu maisi ja hübriidkaalika saagikus ka langes. Maisisaaki möjutas tunduvalt ilmastik,aga hübriidkaalika saak langes sellepärast, et vaheltharimistööd jäid hiljaks.

11
12 EKPA, f.2890, s.-ü.20, l.28
14 Samas, s.-ü.22, l.62
15 H.Rebase kirjalikud andmed
Rakvere raj. TSN TK Pöllumajandusliku Tootmisvalitsuse andmed

Tabel 26 [16]

Taimekasvatuse hektarisaagid V-Jaagupi sovhoosis 1966 - 1969

võrreldes rajooni sovhooside keskmiste saakidega

Kultuuride nimetused	1966		1967		1968		1969	
	V-Jaag. sovh. ts/ha	raj. sovh. keskm. ts/ha	V-Jaag. sovh. ts/ha	raj. sovh. keskm. ts/ha	V-Jaag. sovh. ts/ha	raj. sovh. keskm. ts/ha	V-Jaag. sovh. ts/ha	raj. sovh. keskm. ts/ha
1. Teravilja kogusaak	10103	x	13881	x	17162	x	17695	x
Keskmine saak	16,9	17,6	18,3	20,7	21,9	22,0	24,4	26,7
2. Kartuli kogusaak	17927	x	13801	x	13155	x	13821	x
Keskmine kartulisaak ts/ha	138	158	106	154	101	175	115	164
3. Hübriidkaalika kogusaak	22959	x	15048	x	14917	x	11234	x
Hübriidkaalika hektarisaak	574	519	502	575	304	472	362	483
4. Maisi haljasmassi kogusaak	4040	x	1950	x	11984	x	10381	x
Maisi hektarisaak	404	238	177	232	184	x	204	249
5. Söödakapsa kogusaak	6760	x	5072	x	ei kasvatatud	x	1941	x
Söödakapsa hektarisaak	293,9	x	253,6	x	x	x	194	x
6. Mitmeaastase heina kogusaak	4285	x	4859	x	6465	x	3546	x
Mitmeaastase heina hektarisaak	17,4	20,2	22,5	26,3	25,6	28,6	25,0	25,8
7. Kultuurheina kogusaak	323	x	1758	x	982	x	1010	x
Kultuurheina hektarisaak	24,8	19,7	20,4	22,4	11,0	27,0	14,0	x
8. Heinaseemne hektarisaak	1,0	x	2,3	x	2,5	x	1,1	x

x Andmed puuduvad

16 VJSA, aastaaruanded 1966-1969
Informatsioon sovhooside ja kolhooside töötulemustest, Rakvere raj. TSN TK Põllumajandusliku Tootmise Valitsuse andmed

NLKP Keskkomitee otsuste ellurakendamise tulemusena hakkasid kolhoosid ja sovhoosid saama tunduvalt rohkem mineraalväetisi. Väetiste hulk suurenes järsult 1966 a., mil sovhoos sai eelmisest aastast 1000 ts vörra rohkem väetisi. Väetiste kasutamisest annab ülevaate tabel 27.

Tabel 27 [17]

Väetiste kasutamine ja keemiline umbrohutörje

V-Jaagupi sovhoosis 1966 - 1969 a.

Näitajad	Mööt-ühik	1966	1967	1968	1969
Kulutatud mineraalväetisi tegevaines põllumajanduskultuuridele	ts	2541	2343	1632	3049
Kasutatud mineraalväetisi 1 ha külvipinna kohta	kg	149 (155)	138 (128)	99 (131)	150 (137,8)
Sellest lämmastikväetised	kg	44 (36)	48 (37)	35 (37)	55,5 (47,5)
Kasutatud orgaanilisi väetisi	tn	12881	11430	10116	16717
Sellest 1 ha külvipinna kohta	tn	7,6	7,0	6,0	8,2
Rajooni keskmine	tn	7,8	8,0	7,0	7,6
Tehtud keemilist umbrohutörjet	V-Jaagupi sovhoosis	külvide üldpindalast %%-des	25	41	49	33,8
	rajooni sovhoosides keskmiselt		49	34	48	andmed puuduvad

Sulgudes on antud rajooni keskmine.

Mineraalväetiste hulk ei olnud aga küllaldane ja vaadeldava perioodi keskel isegi vähenes. Sellele vaatamata suurenes saagikus. 1966.a. toodeti sovhoosis iga hektari kohta 1594 söötühikut. Perioodi löpul suurendati väetiste

[17] VJSA, aastaaruanded 1966-1969

hulka 33% vörra hektari kohta, siis vastavalt sellele suurenes ka söötühikute arv 2036-ni ehk 29% vörra.

1966.a. on taimekasvatussaaduste köik omahinnad vörreldes 1955.aastaga kallinenud. Pöhjuseks oli madal saagikus. Teravilja saagikuse tösuga järgnevatel aastatel alanes pidevalt ka omahind, kuid 1965.a. taset ei saavutata siiski. Teraviljatoodang on ainuke sovhoosis, mille omahind on planeeritust madalam.

Teiste kultuuride osas säärast ühtlast omahinna langust ei toimu, sest hektarisaagid olid kord paremad,kord halvemad, mis köikusid nörgast agrotehnilisest juhtimisest tingitult.

Kartuli, hübriidkaalika ja karjamaarohu omahind oli perioodi löpul kallim kui perioodi algul. Karjamaa rohu kallinemine oli tingitud sellest, et vanadele heintaimede pöldudele rajatud koplite rohukamar on höre, ei anna vaatamata suurema hulga väetiste kasutamisele head saaki.

Kuna teravilja kasvatamine on köige paremini mehhaniseeritud, siis töökulu 1 ts tootmiseks vaatamata saagikuse langusele 1966 a., jääb samale tasemele, mis oli 1965.aastal. Perioodi löpuks oli 1 ts teravilja tootmiseks kasutatud tööjöu kulu madalam kui rajooni keskmine (0,25 inimpäeva 1 ts tootmiseks).[18]

Tööviljakus teiste kultuuride kasvatamiseks oli samuti söltuv saagikusest ja köikus pidevalt. Tähelepanu väärib väga järsk tööjöukulu langus 1 ts silo valmistamiseks

[18] Rakvere raj.TSN TK Pöllumajandusliku Tootmisvalitsuse andmed

1969 a. See oli tingitud haljasmassi poole suurema kogu-se kasutamisest silo valmistamiseks. Silo valmistamine oli sovhoosis täielikult mehhaniseeritud, seepärast ka tööviljakus kõrge. Taimekasvatuses tõusis tööviljakus 1969 a. 14,5% võrra võrreldes 1966 a. Kogu tootmisest 1969 a. taimekasvatusele kulutatud inimpäevade arv moo-dustas 36,6%.[19]

Kui võrrelda kartuli 1 ts omahinda eelmiste perioo-didega (vaata tabel 28 lk.106), siis näeme, et kõige odavam oli kartuli omahind 1960 a., millal ka saak oli võrreldes teiste aastatega hea. Kõige kõrgem oli kartuli omahind 1962 a., kui kartuli hektarisaak oli sovhoosi aja-loos kõige madalam 79,8 ts/ha-lt (vaata tabelid 9,16 ja 28 lk-d 46,72 ja 106). Analoogiline oli olukord ka tera-vilja omahinnaga. Kartuli omahinna üldist tõusu on mõju-tanud kindlasti ajutise tööjõu kasutamine. Juba alates 1964 a. veetakse kevadest sügiseni Kiviõlist inimesi kar-tuli panemiseks kui ka noppimiseks.

Tööviljakus teravilja tootmisel võrreldes sovhoosi algusaastatega on tõusnud 65%. Nii nagu omahinnagi puhul, on ka töökulu 1 ts toodangu kohta kõige suurem siis, kui saak on madal (vaata tabel 28 ja lisa 1). Erinevalt tera-viljast on tööjõu kulu 1 ts kartuli kasvatamiseks tõusnud (tabel 28 lk.106), mis annab tunnistust sellest, et kar-tuli kasvatusega pole sovhoosis köik korras. Järgnevatel aastatel tuleb sovhoosi taimekasvatajatel tõsist tähele-

---

[19] VJSA, aastaaruanded 1966-1969

Tabel 28 [20]

Viru-Jaagupi sovhoosi 1957 - 1969 a. taimekasvadussaaduste omahind

Toodang	Mõõt-ühik	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Teravili	rbl.	9,8	8,7	12,3	11,7	6,83	9,06	8,93	8,03	7,14	7,66	7,30	7,50	7,47
Kartul	"	3,8	3,8	3,6	2,9	3,62	4,83	3,53	4,86	4,26	4,10	3,80	4,0	4,50

tööjõu kulu 1 ts tootmiseks

Teravili	inim-päevi	0,63	0,70	0,80	0,71	0,50	0,61	0,42	0,38	0,32	0,33	0,31	0,24	0,21
Kartul	-"-	0,28	0,49	0,37	0,27	0,44	0,45	0,28	0,33	0,22	0,26	0,33	0,26	0,31

---

20 VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969

panu pöörata kartuli omahinna alandamisele ja tööviljakuse parandamisele.

Taimekasvatussaaduste riiklike müügikohustuste täitmisest vaadeldaval periodil annab ülevaate tabel 29.

Tabel 29 [21]

Teravilja ja kartuli müük riigile V-Jaagupi sovhoosis 1966 - 1969

Näitajad		Mõõt-ühik	1966	1967	1968	1969
Teravilja müügi plaan		ts	1000	1000	1000	1000
Müüdud teravilja		ts	1811	1594	1418	1039
Müüdud riigile teravilja eelmise aastaga võrreldes		%	125/181 x	88/159 x	89/142 x	73/104 x
Kartul	müügi plaan	ts	5000	4550	6500	7000
	müüdud riigile	ts	5031	4840	6538	7440
	rajooni sovhooside keskmine täitmine	%	104	103	122	-
Heintaimede seemned	müügi plaan	ts	8	5	13	14
	müüdud riigile	ts	8	10	13	14

x Murrujoone all on antud riigiplaani täitmine %%-des antud aastal

Taimekasvatussaaduste riiklikud müügikohustused olid viimastel aastatel stabiilsed ja sovhoos on riiklikud müügikohustused alati täitnud ning ületanud. 1966 a., kui NLKP Poliitbüroo kutsus põllumajandustöötajaid müüma riigile üleplaanilist toiduteravilja,[22] siis V-Jaagupi sovhoos

---

21 VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969
22 EKPA, f.2890, nim.5, s.-ü.20, l.24

täitis temale pandud ülesande. Üleplaani müüdi 81 t ölle-otra.

3. Loomakasvatus kui sovhoosi peamine majandus-haru

Loomakasvatuse kiiret arengut takistas ikka söödabaasi mahajäämine produktiivkarja - töuveise- ja seakasvatuse va-jadustest. Seepärast võrreldes 1965 a. väheneb loomade pro-duktiivsus nii veise- kui ka seakasvatuses. Söötade puudust ei suudetud ületada majandis kogu viisaastaku kestel, kuigi loomad enam otseselt ei nälginud, nagu 1965 a. Puudujäävat sööta tuli juurde hankida naabermajanditelt ja taotleda juurde jöusööta lihakombinaadist. Nii osteti 1968 a. Halja-la kolhoosist 20 tn teravilja, Rakvere lihakombinaadist 50 tn jöusööta. Vinni Näidissovhoostehnikumist osteti veel 1969 a. pöhku 100 tn, heina 200 tn ja silo 500 tn.[23]

Veisekasvatust arendati I ja II brigaadis vördselt.Voo-re osakonnas oli ette nähtud veisekasvatuse laiendamine 1965 a. ekspluatatsiooni antud kultuurheinamaade baasil. Oli ette nähtud ka Voore madalsoo edasine kuivendamine ja ülesharimine. Voorele hakati ehitama 204 kohalist lehma-lauta, mis pidi minema ekspluatatsiooni 1967 a., kuid ehi-tusmeeste puuduse, samuti halva organiseerimise töttu suu-detakse laut ekspluatatsiooni anda alles 1969 a. löpul.

---

[23] H.Kuke suulised andmed

"Impuls-Pipeline" - torusselüpsi agregaati siiski kasutusele ei võeta, kuna köik lüpsjad ei ole veel harjunud ühiselt töötama. Nõuab ju torusselüpsi agregaat köigilt ausat töösse suhtumist,sest toodangu arvestamine toimub ühiselt.

Töötulemustest üksikute lüpsjate vahel annavad kujuka pildi sotsialistliku võistluse tulemused. Kui erinevusi kogu brigaadide töötulemuste vahel võib põhjendada erinevate söötmistingimustega,nagu paremate koplite olemasoluga V-Jaagupi brigaadis, aga suured vahed väljalüpsis ühe aastalehma kohta ühe ja sama brigaadi liikmete vahel on põhiliselt tingitud lüpsjate-karjatalitajate tööst.

Ülevaate lehmade produktiivsusest annab tabel 30 (vt. lk.110). Piimatoodang aastalehma kohta 1966 a. oli veidi parem kui 1965 a. (vaata tabel 20, lk.79),kuid juba 1967 a. langeb toodang jälle. Alles 1968 a. algas uus toodangu tõus. Piimatoodangu tõusule on aidanud kaasa karja tõuliste omaduste parandamine. Sovhoosi algaastail püüti lüpsikarja tõulisust parandada teistest sovhoosidest ostetud tõuloomadega. Hiljem selgus, et ostetud loomad ei olnud kõrge produktiivsusega ja seepärast jätkati karja tõuliste omaduste parandamist kunstliku seemenduse teel. Kuna alles viiendat põlve võib lugeda puhtatõuliseks järglaseks, siis puhtatõuliste loomade kasvatamine oma karja baasil toimus aeglaselt.

Tabel 30 [25]

Keskmised karjakontrollandmed Viru-Jaagupi sovhoosis aastalehma kohta 1966 - 1969 a.

Kontroll-aastad	Aastalehmade arv	Toodang			Söödakulutus söötühikutes							Toodetud piima 100ha põllumaa kohta ts	% söötühikutest				
		Piima kg	Piima rasva kg	Rasva %	Jõusööt	Koresööt	Juurvili ja kartul	Silo	Karjamaa	Praakpulp	Haljassööt	Kokku söötühikuid		Jõusööt %	Koresööt %	Talvine mahlakas sööt %	Karjamaa %	Haljassööt %
1966	442,9	2884	103,3	3,58	1025	293	326	127	849	18	401	3039	464	33,7	9,6	15,6	27,9	13,2
1967	448,9	2860	103,9	3,63	1067,8	378,9	271,4	84,5	733,9	43,8	440,7	3021	521	35,3	12,5	13,3	24,3	14,6
1968	455,8	3166	116,1	3,65	1211	547	260	46	747	138	240	3189	586	38	18	14	23	7
1969	462	3142	114,1	3,62	1297	508	128	205	946	70	193	3347	588	39	15	12	28	6

[25] VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969

Sovhoosi lüpsi- ja noorkarja töulisusest 1969 a. annab ülevaate lisa 7 . Näeme, et 19% kogu lüpsikarjast on puhtatöulised. Kui eelmisel perioodil oli puhtatöulisi loomi kuni 8%[24], siis on edasiminek 58%.

Parem on noorkarja töulisus, mis eeldab kogu karja produktiivsuse peatset kiiret tõusu. Lahendada jääb veel ainult söödabaasi kiire suurendamine. Kui arvestada, et keskmiselt 1,1-le söötühikule vastab 1 liiter piima, siis 1969 a. lüpsilehmadele antud keskmise söötühikute arvu 3347 tõstmisega 4000-le söötühikule aastas oleks võimalik saavutada juba praegu keskmiselt 4000 liitrit ühe aastalehma kohta. Säärase tulemuse saavutas 1969 a. esmakordselt oma 26 lehmaliselt lüpsigrupilt lüpsja-karjatalitaja E.Ader.

Noorkari, nagu eelmiselgi perioodil, paiknes laiali üle kogu sovhoosi vanades lautades. Kõik tööd toimusid siin veel käsitsi, mistõttu tööviljakus oli siin madalam kui seakasvatuses. Veise- ja sealiha tootmisest annab ülevaate alljärgnev tabel 31, kus võrdluseks murrujoone all on toodud ka rajooni keskmised näitajad.

Tabel 31[26]

Veise- ja sealiha tootmine V-Jaagupi sovhoosis 1966 - 1969

	Mööt-ühik	1966	1967	1968	1969
Toodetud sealiha	ts	2529	2326	2338	2468
Nuumsigade ööpäevane kaaluiive	gr	362/390	352/x	350/446	345/426
Toodetud veiseliha	ts	1120	1065	1308	1435
Noorloomade ööpäevane kaaluiive	gr	413/456	391/448	479/542	495/545

24 S.Rebase suulised andmed
26 VJSA, aastaaruanded 1966-1969

Tabelist nähtub, et veiseliha tootmine peale 1967 a. langust hakkab jälle tõusma ja saavutab perioodi lõpuks 1966 a. taseme ning ületab selle. Sealiha tootmises aga 1966 a. taset ei saavutata vaatamata sellele, et sigade arv 1969 a. on suurem kui 1966 aastal (vaata lisa 4). Seakasvatuse arengut takistas esiteks tootmishoonete puudus. Kui 1969 a. tootmisvalitsuse poolt teostati rajooni sovhooside sigalate ülevaatust, siis tunnistati V-Jaagupi sigalad köige halvemateks.[27] Sigalad on vanad, külmad ja väikesed. Ruumi puudusel tuleb sigu väga palju ühte sulgu panna, see aga põhjustab tallamisi ja sigade suremist. 1966 a. ekspluatatsiooni antud katuslaega võõrdepärsaste sigala on väga külm ja niiske. Projekti järgi oli see ehitus ette nähtud 1000-le seale, aga mahutab normaalselt 600 siga. Niiskuse, külma ja ruumipuuduse tõttu levis ikkagi veel influentsa ning keskmiselt suri aastas 370 siga. 1969 a. sündinud pörsastest suri üldse 19%.[28] Seepärast alustati 1968 a. uue sigala kompleksi ehitamist Voore külasse, et isoleerida terved sead haigetest. Uude sigalate kompleksi on ette nähtud kaks emiste sigalat 100 seale, võõrdepärsaste sigala, söödaköök, kartulihoidja ja turbakuur.[29]

Toidupuudus oli vaadeldaval perioodil teiseks põhjuseks, mis takistas rohkem toota sealiha. Oma majandi jõusööta oli väga vähe, kartuleid ei jätkunud sigadele vii-

---

27 VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969
28 VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969
29 H.Rebase suulised andmed

mastel aastatel üldse, välja arvatud tiined emised. Sigu toideti põhiliselt ostujõusööda ja praagaga, mida veeti Rakvere piiritusvabrikust. Ka seda viimast ei olnud alati piisavalt ja nii toideti nuumikuid 1968 a. ainult valmimata teraviljast valmistatud siloga.[30] Vähese toidu ja külmaga talvel sigade ööpäevast juurdekasvu üldse peaaegu ei saadud. Selle tagajärjel olid nuumikute sigalas palgad madalad, mis põhjustas kaadri voolavust.

Loomakasvatustoodangu omahinnast ja tööviljakusest annab ülevaate tabel 32 (vt.lk.114). Omahinnad on suhteliselt kõrged, mis on tingitud peamiselt söötade kõrgest omahinnast ja loomakasvatushoonetes töö vähesest mehhaniseeritusest. Ka nõuavad vanad laudad tublisti remonti, mille tulemusel toodanguühiku kohta tehtud kulutused on suured. Tööviljakus on siiski pidevalt tõusnud keskmiselt 6-3,9%. Rajooni keskmistest näitajatest on veiseliha omahind siiski madalam.

Tööviljakus loomakasvatuses on pidevalt tõusnud. Võrreldes sovhoosi algaastatega on tööviljakus loomakasvatuses kasvanud 40% võrra, kusjuures tööviljakus piima tootmisel on kasvanud 54%,veiseliha tootmisel 47% ja sealiha tootmisel 21,8%.

Loomakasvatussaaduste kogutoodangukasvust, müügikohustuste täitmisest riigile ning loomade arvu suurenemisest annavad ülevaate lisad 3-6.

---

30 H.Kuke suulised andmed

Tabel 32 [31]

Viru-Jaagupi sovhoosi 1957 - 1969 a. loomakasvatussaaduste

omahind

Toodangu liik	Mõõt-ühik	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Piim	rbl.	15,0	12,6	12,2	11,4	11,67	11,96	11,95	13,46	11,57	14,59 13,40	14,40	13,95	13,99 14,27
Sealiha juurdekasv	rbl.	134,8	128,6	123,5	105,0	125,7	107,1	107,3	104,8	103,3	98,31	96,21	92,31	92,08 84,13
Veiseliha juurdekasv	rbl.	49,6	68,6	68,5	72,6	89,7	81,8	80,5	79,2	77,69	95,00 96,85	98,35	91,14	88,35 89,66

tööjõu kulu 1 ts tootmiseks

Piim	inim-päevi	1,38	1,22	1,08	1,23	1,23	1,05	1,0	0,96	0,90	0,80 0,78	0,76 0,78	0,72	0,72 0,71
Veiseliha juurdekasv	- " -	6,87	5,76	5,30	5,12	6,67	5,39	5,50	4,97	4,51	4,51 3,76	4,61	3,56	3,24 2,88
Sealiha juurdekasv	- " -	8,30	5,41	3,54	3,20	4,64	3,60	3,03	2,29	2,24	1,92 2,29	1,97	1,82	1,81 1,88

[31] VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969
Bülletään kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1966 - 1968

4. Majandi ja tootmisharude rentaabluse kasv

Viru-Jaagupi sovhoosi saavutused aastail 1966 - 1969 on üldkokkuvõttes rahuldavad - kogutoodangu juurdekasv keskmiselt aastas 2,8%, samuti kasvas toodang köikides majandusharudes. Tänu NLKP 1965.a.märtsipleenumi otsuste elluviimisele, mille järgi toimus varumishindade reguleerimine, töusis sovhoosi rentaablus ja suurenesid kasumid (vaata tabel 33 lk. 116). Kasumi igaaastane juurdekasv on isegi 25%, rentaablus töusis 18,3% aastas.

Tulemused võiksid kahtlemata olla paremad. Nii kajastub taimekasvatuse töusus ja langusas külvi-ja löikustööde öigeaegsus, orgaaniliste väetiste kasutamine ja tööde organiseerimisvead vastavalt ilmastiku tingimustele.

Ka loomakasvatuses, hoolimata rentaabluse pidevast töusust, on kasutamata palju reserve. Nii on ikka madal väljalüps ühe aastalehma kohta, kuigi sovhoosis on saavutatud ka 4000 liitrilisi väljalüpse lehmagrupi kohta. Madalat toodangut pöhjustab peamiselt küll nörk söödabaas,aga ka üldiselt suur aastalehmade arv ja seoses sellega vähene sööt aastalehma kohta. Kahtlemata võinuks väiksema lehmade arvu ja sama söödakoguse juures saavutada sama tulemus, ainult väiksema tööjöu kuluga. Ebapiisava selgitustöö töttu ei ole võetud kasutusele uues laudas torusselüpsi agregaati,mis omakorda möjutas tööviljakust ja omahinda.

Loogikavastaselt on toimitud ka seakasvatuses - ruumide puuduse töttu on sigalad üle koormatud,mistöttu sigade sure-

Tabel 33 [32]

Viru-Jaagupi sovhoosi rentaablus aastail

1966 - 1969

Näitajad	Mööt-ühik	1966	1967	1968	1969	Kasv võrreldes 1966.a. %%-des
1. Kasum	tuh. rbl.	173,1	189,7	275,0	313,0	174
2. Kahjum	-"-	35,2	12,5	25,8	36,6	
3. Puhas resultaat	-"-	137,9	177,1	249,1	276,3	201
4. Kogu realisee-ritud toodangu omahind	-"-	554,9	573,9	606,3	638,8	
5. Rentaablus	%	24,9	31,0	41,0	43,3	173
6. Kasum 100 ha haritava maa kohta	tuh. rbl.	6,7	8,7	12,2	13,5	201
7. Taimekasvatuse						
a) kasum	-"-	15,352	13,100	24,6	20,6	134
b) rentaablus	%	34,5	23,7	36,3	26,4	77
8. Loomakasvatuse						
a) kasum	tuh. rbl.	154,2	173,89	246,9	269,8	174
b) rentaablus	%	31,0	34,8	47,1	49,8	161

---

[32] VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969

vus on suur, töustes kuni 19%-ni. Otsene kahjum on suur, kuid kaudset kahjumit, mida aga ei arvestata, vast veelgi enam. Selle ja teiste põhjuste tõttu on sovhoos saanud aastail 1966 - 1969 110,0 tuh.rbl.[33] kahjumit, s.o. ca ühe sigala või mõne muu tootmishoone või ca 65 m^2 elamispinna maksumus.

Ülevaate taime- ja loomakasvatusharude rentaablusest annab lisa 9 . Siin on võrreldud ka kogu sovhoosi ja üksikute toodanguliikide tasuvust rajooni 17 sovhoosi keskmise rentaablusega. Välja on toodud ka kogu sovhoosi kui ka põhiliste toodanguliikide koht rajooni sovhooside seas. Näeme, et kõige rohkem kasumit on andnud sealihakasvatus, mis on sovhoosis ka kõige kõrgema rentaablusega. Kõrgem rentaablus on veel mesindusel ja veiste müügil elusloomadeks, kuid nende osatähtsus kogu sovhoosi kasumis on väike. Võrreldes rajooni sovhoosidega on veiselihatootmise rentaablus V-Jaagupi sovhoosis kõrgem kui rajooni sovhooside keskmine ja 1966 - 1967.a. oli sovhoos veiselihatootmise rentaablusega rajooni sovhooside seas IV - V kohal. Järgnevatel aastatel on küll pidevalt tõusnud veiselihatootmise rentaablus, kuid rajooni sovhooside seas jäi sovhoos tahapoole. Sovhoosi juhtkonnal tuleb enam tähelepanu pöörata kõigi toodanguliikide ökonoomikale, et alandada omahinda ja suurendada majandi üldist rentaablust, mis praegu jääb tublisti maha rajooni keskmisest näitajast.

---

[33] VJSA, aastaaruanded 1966 - 1969

5. Sovhoosi töötajate materiaalne heaolu

Sovhoosi üldine majanduslik töus on aidanud kaasa sovhoosi töötajate materiaalse heaolu tõusule. Paranenud on töötajate elamistingimused. Kui möödunud perioodil ehiton töötajate elukondlikke hooneid aastas keskmiselt 21,6 tuh.rubtati la, siis viimase nelja aastaga on keskmiselt ehitatud 29,6 tuh.rubla eest uusi elamuid. Kui varem ehitati 1 - 2-toalised korterid, siis nüüd on lisandunud ka 3-toalised. Sovhoosi kulul seati köikidesse elamutesse gaasipliidid, uutes elamutes on vesi ja kanalisatsioon. Töötajate keskmine töötasu kuus on töusnud 87 rublalt 1965.a.[34] 105 rbl. kuus 1969.a. Peale selle maksti 1969.a. keskmiselt iga töötaja kohta 125 rbl. preemiat, mis aga 1965.a. oli arvestatud juba palga juurde. Kogu sovhoosi ajaloo vältel on töötajate keskmine töötasu kasvanud 218%.

Alates 1967.a., seoses üleminekuga isemajandamisele, sai sovhoos öiguse moodustada stimuleerimisfond, millest enamus läheb sovhoosi töötajate premeerimiseks. Selle fondi arvelt makstakse igal aastal köigile töötajaile vanadustasu, vastavalt sellele, kui suur on töötaja tööstaaž sovhoosis, alljärgnevalt:[35]

1 - 3-aastase	tööstaaži	puhul	12	päeva	tasu
4 - 5	- " -	- " -	-"-	18	-"-	-"-
6 - 7	- " -	- " -	-"-	20	-"-	-"-
8 - 9	- " -	- " -	-"-	23	-"-	-"-
üle 10	- " -	- " -	-"-	25	-"-	-"-

[34] VJSA, aastaaruanded 1966-1969
[35] Samas, direktori käskkirjad 1967

Sellel preemial on ka suur kasvatuslik väärtus, sest iga distsipliinirikkumise puhul vähendatakse summat 50% võrra.

Töötajate heaolu parandamise eesmärgil premeeritakse direktori poolt veel abiellumise, lapse sünni ja sünnipäeva puhul alates 50.sünnipäevast iga 5 aasta järel vastavalt nii suure preemiaga, kui palju on sünnipäevalapsel vanust.

Viru-Jaagupi sovhoosi töötajate kultuurielu tasemest ülevaate saamiseks kasutas autor ENSV Riikliku Etnograafiamuuseumi küsitluslehte "Andmeid kultuurielust perekonnas". Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli õpilaste abiga saadi andmed 63 perekonna kohta. Vähese ettevalmistuse töttu võib ebaõnnestunuks pidada momenti, et ei ole jälgitud proportsioone elanikkonna sotsiaalsete gruppide vahel. Küllaltki suur arv küsitluslehti oli laekunud 1-2-liikmelistest perekondadest (38%), kelledest enamus olid pensionärid, või vähemalt üks perekonna täiskasvanud liikmeist oli pensionär. Seepärast ei ole eraldi vaadeldud põllutööliste, mehhanisaatorite, teenistujate jt. erinevate kihtide vahelisi erinevusi. Peale selle on väga palju perekondi, kus perekonnapea on mehhanisaator, aga abikaasa õpetaja või kasvataja, või mehhanisaator ja raamatupidaja. Seepärast on õigem öelda,et küsitluslehtede alusel ei saa rääkida ainult Viru-Jaagupi sovhoosi töötajate kultuurist perekonnas, vaid V-Jaagupi sovhoosi territooriumil elavate perekondade kultuurist. Küsimuste analüüsimisel on vaadeldud köiki perekondi ühi-

selt. Vaadeldud 63 perekonna kohta on elanikke kokku 210, neist 46% täiskasvanuid, 16% pensionäre ja 38% alaealisi. Seega oli haaratud küsitlusega 25% Viru-Jaagupi sovhoosi keskasula ja tema ümbruse külade elanikest.

Vaatluse alla on võetud küsimuslehel olevatest küsimustest järgmised:

1.küsimus <u>Haridus</u>

Täiskasvanud elanike ja pensionäride hulgas kuni 6-kl. haridusega on 40%, 8-kl.haridusega 37%, keskharidusega 18%, lõpetamata kõrgema haridusega 1,5% ja kõrgema haridusega 3% küsitletuist.

3.küsimus.Kui palju raamatuid on peres ligikaudu? Raamatuid on 83% küsitletud peredest, neist kuni 50 raamatut 35%, kuni 100 raamatut 14% ja üle 100 raamatu 33%. Kõige väiksema arvuna oli märgitud 18 raamatut. Üle 100 raamatuga perede hulgas oli 4 neid, kellel oli üle 500 raamatu. Kõige rohkem - 1000 raamatut - oli perekond Kuristikul. Helmut Kuristik on V-Jaagupi sovhoosi peaagronoom ja Asta Kuristik V-Jaagupi 8-kl.Kooli bioloogia-keemia õpetaja.

5.küsimus.Kes perest laenutab kirjandust raamatukogust pidevalt, kes harva?

Raamatuid laenutavad raamatukogust 81% peredest. On siiski ka üksikuid perekondi, kus ei ole raamatuid ega laenutata neid ka. Need on pensionärid, kuid neil on raadio, tellitakse ajalehti.

6.küsimus.Milliseid ajalehti või ajakirju tellitakse või ostetakse pidevalt?

63 perest ühel ei olnud tellitud ajalehti. Tellitakse pidevalt rajooni ajalehte "Punane Täht", vabariiklikke ajalehti "Rahva Hääl", "Noorte Hääl", vanemate üksikute inimeste hulgas on populaarne "Kodumaa", ajakirjadest "Nõukogude Naine", "Küsimused ja Vastused". Ühte nimetust tellitakse 6,4%, 2 nimetust 35% perede poolt. 3-5 nimetust 25% ja üle 5 nimetuse 32% perede poolt. Kõige rohkem, 13 nimetust, oli tellitud ajalehti-ajakirju peale nende perede, kus on õpetajad,Elmar Kalme peres. E.Kalme on traktorist ja Aino Kalme noorkarjatalitaja.

7.küsimus.Mis ajast on peres raadio, televiisor?

Raadio ja televiisor on vastavalt 89% ja 62% peredest. Kuni 1960-nda aastani on ostetud 71% raadiotest, 1961 - 1965 8% ja peale 1966.a. 8%. Televiisoreid on üldse 39%-l küsitletud peredest. Enne 1960.a. on ostetud 8%, ajavahemikul 1961 - 1965 ja 1966 - 1969 vördselt 37% televiisoritest.

8.küsimus. Kui suur on heliplaadikogu?

Heliplaate kodudes on 55%-l küsitletuist. Kuni 50 plaati on 35%-l, kuni 100 plaati 14%-l ja üle 100 plaadi 33%-l peredest. Ühes perekonnas, kus isa on autojuht ja ema töötas seni sovhoosis seafarmi brigadirina, oli 300 heliplaati.

9.ja 10.küsimus. Kes perest külastab teatrietendusi ja kus käiakse teatris?

Üldse on teatris käinud 44% küsitletud perekondadest. Need, kes teatris käivad, on põhiliselt külastanud teatrit Rakveres (46%),Tallinnas (60%), Tartus (16%). Tartus on enamuses käinud teatris kooliõpilased.

11.küsimus. Kes perest käib kinos järjekindlalt,kes harva?

Kinos käib küsitletud peredest 72%. Pidevalt kinoskäijate hulgas on nii noori kui ka vanu enamvähem võrdselt.

15.küsimus. Kes tegeleb spordiga ja millisel alal?

Harrastatakse suusatamist (6,3%), malet (1,6%), matkamist (1,6%), kabet (3,1%), laskmist (4,8%), koroonat (4,8%), raskejõustikku (3,1%), ratsutamist (1,6%), võrkpalli (3,1%) ja kergejõustikku (1,6%). Sulgudes on antud perede %, kus harrastatakse nimetatud spordiala. Spordiga tegelevad nii lapsed kui täiskasvanud.

17.küsimus. Kas on peres fotoaparaat? Kes pildistab?

Fotoaparaat on 40%-l peredest. Pildistajateks on täiskasvanud (27%) kui ka lapsed (11%).

Autoril puuduvad võimalused, et küsitluslehtede andmeid võrrelda rajooni või vabariigi vastavate näitajatega. Seepärast on raske anda hinnangut Viru-Jaagupi ja tema ümbruse perekondade kultuurielu kohta. Autor on arvamisel,et

koos kogu meie maa rahva elatustaseme tõusuga tõuseb ka V-Jaagupi ümbruse elanike kultuuriline tase ja see ei jää maha teiste asulate tasemest. Autor annab kogutud küsitluslehed üle ENSV Riiklikule Etnograafiamuuseumile ja on arvamusel, et neid andmeid võib tulevikus kasutada võrdluseks, kuidas on edaspidi arenenud V-Jaagupi ümbruse perekondade kultuuritase.

6. Ühiskondlike organisatsioonide tegevus, sotsialistliku võistluse organiseerimine

Vaadeldaval perioodil elavnes sovhoosis ühiskondlike organisatsioonide tegevus. Partei algorganisatsiooni juhtimisel hakkas aktiivsemalt tegutsema komsomoliorganisatsioon, kus kommunistlikud noored Ants Vilu, Malle Pütsep, Riina Ambos jt. olid tublid nii oma otseste ülesannete täitmisel kui ka ühiskondlikus tegevuses. A.Vilu, kelle ülesandeks sai sporditöö juhtimine ja kes hiljem valiti spordikollektiivi juhiks, on suutnud kollektiivi töösse tuua pöörde. Kui varematel aegadel tegutsesid aktiivselt ainult maletajad H.Vaasma juhtimisel, siis nüüd hakati mängima koroonat, tegelema raskejõustikuga, suusatamisega ja võrkpallimänguga. Viimast küll ainult siis, kui saab väljas mängida, sest V-Jaagupis ei ole sääraseid suuri ruume, kus mängida palli. Ruumide puudumise pärast jääb sporditöö siiski veel üldiselt tagasihoidlikuks, kuigi 1969.a. Viru-Jaagupi külanõukogu majandite vahelisel talispartakiaadil saavuta-

ti II koht.

Hoo saab sisse ka laskmine, sest lasketiiru ehitamine, mis aastaid seisis, jätkus 1968.a. uuesti. Peamised tööd on tehtud köik ühiskondlikus korras, direktsiooni toetusel ja kaasabil. Kindlasti aitas sporditöö arendamisele kaasa juhtkonna osavött. Sovhoosi direktor löi vörkpallis, males ja koroonas kaasa, peaagronoom sangpommi töstmises ja laskmises.

Ametiühingu organisatsioon, mis haarab oma ridadesse 94% sovhoosi töötajatest[36], on peamiselt hoolitsenud töö ja elukondlike tingimuste parandamise eest. Ametiühingu klubis töötasid segakoor, puhkpilliorkester, näitering, nais- ja meesansamblid. Köige aktiivsemalt tegutseti 1966. ja 1967.a. Segakoor öpetaja L.Kaljendi ja näitering öpetaja-pensionär I.Soone juhtimisel on olnud köige püsivamad ringid. Näiteringi üheks suuremaks ürituseks oli näidendi "Kauka jumal" öppimine. Selle esitamisega pakuti külakosti ka naabritele - Küti sovhoosi töötajatele.

Ametiühingu komitee köige suuremaks kordaminekuks on sotsialistliku vöistluse organiseerimine, mis sellel perioodil haaras köiki töötajaid.[36] Töötati välja vöistlustingimused taime- ja loomakasvatajatele, ehitajatele, traktoristidele ja teistele erialatöötajatele (autojuhid, kombainerid). Regulaarselt anti välja bülletääne vöistluste tulemuste kohta ning tehti direktsioonile ettepanekuid töötaja-

---

36 V-Jaagupi sovhoosi a/ü komitee tööst,a/ü komitee esimehe aruanne sovhoosi a/ü aruande-valimiskoosolekul 26.jaanuaril 1967.a.

37 Samas

te premeerimiseks. Parimatele tööalade järgi anti välja vimplid ning premeeriti rahaliste preemiatega 10-30 rbl. ulatuses. Kokkuvõtteid tehti lüpsjatele, veise- ja seafarmi töötajatele kord kuus ja kvartalite kaupa,taimekasvatajatel aga 3 korda aastas. Taimekasvatajatest saavutas paremaid tulemusi neil aastatel Kehala brigaad, eesotsas brigadir Tiit Taadrega. Parimad töötajad olid põllutöölis-te hulgast I.Tisler, E.Kompost, A.Laidinen, L.Schmidt jt. Traktoristidest tuli esile tösta J.Vörno, A.Tönne, V.Tönne, F.Kajandi, kes on köik sovhoosis töötanud tema organiseerimisest peale. Noortest traktoristidest on kasvanud tublideks E.Kuusemets, A.Metsmaker, kes mölemad on tublid nii traktoril kui ka kombainil. E.Kuusemets on olnud parim külvimees sovhoosis.

Sotsialistliku vöistluse tulemusel sovhoos täitis Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50.aastapäevaks köik 1967.a. müügikohustused ennetähtaegselt. Piima ja liha müüdi sellel aastal 2,5 - 10% rohkem kui eelmisel aastal. 1967.a. oli ka sovhoosi 10 a. tegevuse juubel. Sel puhul anti neile töötajatele, kes olid eeskujulikult töötanud sovhoosis tema organiseerimise algusest, sovhoosi autöötaja nimetus koos vastava rinnamärgiga ja premeeriti rahalise preemiaga. Autöötaja nimetuse said 14 töötajat.[38]

Töötajate lastele on ametiühingukomitee organiseerinud Peipsi järve ääres Kauksis suvelaagrid,millest 1969.a. vöttis osa juba ligi 30 sovhoosi töötaja last. Kasvatajateks on olnud kooliöpetajad H.ja L.Kaljend ja L.Ilves.

---

[38] VJSA, ametiühingu sots.vöistluse materjalid (korrastamata)

Teistest ühiskondlikest organisatsioonidest võib esile tösta vabatahtlikku tuletörjesalka, rahvamalevlasi eesotsas peaagronoom kommunist H.Kuristikuga. Aktiivsed on ühiskondlikud autoinspektorid eesotsas sovhoosi köige staažikama ja parema autojuhi E.Innoga. Viimane vöttis osa ülevabariigilisest televiktoriinist "Stopp" ja saavutas seal 1967.a. II koha.

Ühiskondlikud organisatsioonid, eriti aga ametiühingu komitee parteialgorganisatsiooni juhtimisel, on palju kaasa aidanud sovhoosi majanduslike ülesannete täitmisele.Aastatel 1966-1969 on sovhoos pidevalt ületanud pöllumajanduslik kogutoodangu plaane, täites pöllumajandussaaduste realiseerimisülesandeid 119,5 - 128,8%.

Parteialgorganisatsiooni juhtimisel kogu V-Jaagupi sovhoosi kollektiiv lülitus sotsialistlikku vöistlusse V.I.Lenini 100-sünniaastapäeva väärikaks tähistamiseks. Sovhoosi kollektiiv täitis edukalt sotsialistliku vöistluse ülesanded. Sovhoosi kollektiivi liikmete hulgast autasustati 26 töötajat medaliga "100 aastat V.I.Lenini sünnist". Autasustati järgmisi eesrindlikke töötajaid:

I brigaad

I.Tisler	- pöllutööline
E.Kalme	- traktorist
V.Tönne	- traktorist
V.Peterson	- I brigaadi brigadir
E.Ader	- lüpsja
L.Kokorev	- karjak

II brigaad

T.Taadre	- brigadir
J.Vörno	- traktorist
F.Kajandi	- traktorist
V.Rudnev	- põllutööline
H.Kalvet	- lüpsja

Voore osakond

M.Metsmaker	- lüpsja
A.Metsmaker	- traktorist
E.Kuusemets	- traktorist
J.Haavamägi	- traktorist
M.Kalev	- lüpsja
L.Schmidt	- seafarmi töötaja
L.Räkki	- karjabrigadir
H.Proosa	- noorloomadetalitaja

Keskus

A.Vilu	- autojuht
V.Torp	- kunstliku seemenduse tehnik
H.Kukk	- peazootehnik
O.Opper	- lukksepp remonditöökojas
A.Rammul	- ehitustööline
K.Lugenberg	- mesinik
E.Inno	- autojuht

7. Kaader ja juhtimine

Kui eelmisel perioodil sovhoosi peaspetsialistide kaadrist vahetus ainult peaagronoom ja temagi kohale määrati seni sovhoosis töötanud seemnekasvatusagronoom, siis 1966 - 1969.a. peamehhaanikuna töötasid neli meest ja Voore osakonnajuhataja kohal koguni 5 meest. Kahtlemata avaldas see mõju sovhoosi tootmise järjekindlale organiseerimisele. Sovhoosi juhtkond koos parteialgorganisatsiooni bürooga ei saanud seepärast küllaldast tähelepanu pöörata tootmis-ökonoomika küsimustele ja parteialgorganisatsiooni ja büroo koosolekutel arutati peamiselt organisatsioonilisi küsimusi. Arutlusel olid põllutöömasinate remondi, külvi- ja koristustööde organiseerimise, tootmishoonete ehitus - ja remondiküsimused. Peamehhaanikuna köige kauem töötas oktoobrist 1966.a. kuni juunini 1969.a. Petuhov Anatoli, kes asendas varem sellel kohal töötanud J.Järve. Tema ajal tihti hilines traktorite remont, puudu oli tagavaraosadest ja masinate remondi kvaliteet oli halb. Töökojas oli tihti töö organiseeritud halvasti,[39] esines alkoholi kuritarvitamist. Alkohol põhjustas sovhoosis 1967.a. ka väga raske önnetuse. Joobnud traktorist söitis otsa samuti purjus olevale oma sovhoosi töötajale, kes vigastuste tagajärjel suri. Sovhoosi seltsimehelik kohus, samuti ametiühinguorganisatsioon ja teised ühiskondlikud organisatsioonid pöörasid vähe tähelepanu töödistsipliini rikkumistele. Peaaegu üldse ei kasu-

[39] EKPA, f.2890, nim.5, s.-ü.19, l.7, s.-ü.22, l.62

tatud ajakirjandust laituse avaldamiseks ühiselunormide rikkujate vastu võitlemiseks. 1966.a. parteialgorganisatsiooni aruandevalimiskoosolekul kritiseeriti ka direktsiooni, et küllalt pole võideldud töödistsipliini rikkumiste, eriti aga alkoholi kuritarvitamise vastu.

Tõhusalt hakkas puuduste vastu võitlema rahvakontrolli kaastöögrupp eesotsas kommunist pensionär O.Opperiga. Kaastöögruppi on hakatud rahva poolt usaldama, on avastatud puudusi töös ning koos võetud ette üritusi puuduste kõrvaldamiseks.

Sovhoosi direktsioon toetab edasiõppijaid igati.Makstakse ühekordseid preemiaid eduka õppetöö puhul ja kooli lõpetamisel. Nii said 1966.a. töötajad, kes lõpetasid töö kõrval 8-nda klassi, ühekordseks preemiaks 25 rbl.

Selleks, et sovhoosi kindlustada kvalifitseeritud kaadriga, on viimastel aastatel sovhoosi stipendiaatidena saadetud õppima terve rida noori põllumajandustehnikumidesse ja kutsekoolidesse. Juba praegu töötavad sovhoosis E.Karjus, K.Võrno, A.Tönne jt., kes õppisid Tihemetsa Põllumajanduse Mehhaniseerimise Tehnikumis. Kuigi nad on noored ja kogemusteta, saavad neist kindlasti oskusliku suunamise ja juhtimise korral tublid töömehed, nagu nende isadki, kes väga tublilt on töötanud Viru-Jaagupi sovhoosis juba aastaid.

Töötajate kvalifikatsiooni ja teadmiste tõstmiseks korraldati 1967.a. loomakasvatajatele täiendavaid õppusi zootehnika õpperingis peazootehnik H.Kuke juhtimisel.Tema

initsiatiivil organiseeriti ka iseseisev õppetöö 10-le lüpsjale-karjatalitajale, kellele omistati 1969.a. loomakasvatuse meistri nimetus. Esimestena said selle nimetuse keskuse karjafarmi töötajad M.Lepik, I.Tosman, L.Jagonen, L.Rammul, A.Kalme ja L.Majamees.[40] Praegu on I klassi loomakasvataja meistri nimetus omistatud juba 12 töötajale. Loomakasvataja meistri nimetus omistatakse neile, kes 2-3 aasta jooksul on saavutanud 10% kõrgemaid tulemusi sovhoosi keskmistest näitajatest. Kuid kahjuks ei ole teistel erialadel organiseeritud tööalade meistri nimetuse omistamist. Eriti oleks see vajalik taimekasvatajate hulgas, sest on ju taimekasvatuse madalad saagid kogu sovhoosi arengu pidurdajateks.

Töötajate tööstaaži ja vanuse võrdlus on toodud tabelis 34.

Tabel 34

Viru-Jaagupi sovhoosi töötajate tööstaaži ja vanuse võrdlus seisuga 01.02.1970.

Vanuse grupid	Tööstaaž aastates						%
	vähem kui aasta	1-3	4-5	6-10	üle 10 a.	kokku	
16 - 20	10	3	-	-	-	13	5,5
21 - 29	16	17	10	4	2	49	20,5
30 - 39	20	6	9	12	7	54	22,5
40 - 49	11	6	7	16	13	53	22
50 - 59	6	7	3	9	22	47	19,6
60 ja vanemad	1	6	4	3	9	23	9,6
Kokku	64	45	33	44	53	239	
% töötajate üldarvust	26	22	12,8	18,2	21,0		

[40] VJSA, atestatsioonikomisjoni istungi protokoll 22.apr. 1969.a. (korrastamata materjal)

Andmed töötajate vanuse ja tööstaaźi kohta on võetud töötajate isiklikelt kaartidelt, mida sovhoosis peetakse tööstaaźi arvestamiseks. Näeme, et väga suur on nende töötajate arv, kes tihti kohta vahetavad. Kuni kolmeaastase tööstaaźiga töötajaid on pooled. 1967.a.oli nende töötajate arv 38,5%, seega väikese tööstaaźiga inimeste osa on suurenenud, mis eeldab, et väga palju on liikuvat rahvast. Sovhoosi juhtkonnal on vajalik veelgi rohkem hoolitseda töötajate elukondlike tingimuste ja töö-de mehhaniseerimise eest, et inimesed jääksid sovhoosi alaliselt tööle. Seda enam, et pensioniealiste inimeste osa on samuti suur - 21,7%. See omakorda suurendab veelgi tööjöu defitsiiti, mis 1969.a. oli küllalt suur. Sovhoos juba aastaid veab iga päev kevadest sügiseni Kiviölist - s.o. 50 km kauguselt töölisi põllutöödele. Sügiseti tuleb vedada koguni kahe masinaga - kuni 30 - 40 inimest päevas, et koristustöödega öigeaegselt valmis saada.

Püsiva kaadri loomiseks on sovhoosi juhtkond püüdnud võimaluste piires parandada korteriolusid ja makstakse kord aastas vanadustasu neile, kes kauem on kohal püsinud.

K O K K U V Ö T E

Viru-Jaagupi sovhoos on võrreldes teiste naabruses asuvate sovhoosidega veel noor majand. Ta organiseeriti 13 aastat tagasi 25.jaanuaril 1957.a. Rakvere rajooni Viru-Jaagupi külanõukogu piirides asunud "Tee Kommunismile" kolhoosi baasil. Kolhoosi likvideerimise ja riikliku majandi organiseerimine oli tingitud sellest, et "Tee Kommunismile" kolhoos, mis organiseeriti Viru-Jaagupi ümbruse külades varem olnud 6 kolhoosi liitmise teel 1952.a., ei suutnud arendada põllumajanduslikku tootmist nii, et toota üha rohkem põllumajandussaadusi. Kolhoosi nõrk majanduslik areng oli tingitud halvast juhtimisest ja tööde organiseerimisest ning vigadest, mis tehti 50-ndatel aastatel kolhooside juhtimisel kõrgemalseisvate organite poolt. Vaatamata suurtele laenudele, mida kolhoos sai riigilt, ei paranenud kolhoosi majanduslik olukord.Kuna mahajäänud kolhoose oli palju, soovitas Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Nõukogude Valitsus moodustada kolhoosi liikmete nõusolekul nõrgalt arenenud kolhoosidest sovhoosid."Tee

Kommunismile" kolhoosi liikmed hääletasid sovhoosi moodustamise poolt, sest juba aastaid said nad normipäeva tasuks kopikaid, kui samal ajal naabruses asuvates kolhoosides oli töölistel kindel töötasu. Partei ja Valitsuse abiga sai sovhoos endale tugeva materiaal-tehnilise baasi, mida pidevalt täiendati, väga kiiresti viidi läbi sovhoosi elektrifitseerimine. Kui kolhoosis kasutati vähe masinate abi, siis sovhoosi organiseerimisest alates algas raskemate tööde mehhaniseerimine, mille tase jäi küll maha naabersovhoosidest. Põhiliste põllutööde mehhaniseerimine jõuab lõpule aastatel 1962 - 1965. Koos mehhaniseerimise paranemisega on pidevalt kasvanud realiseeritud toodangu hulk ühe töötaja kohta, ületades 1969. a. 7-kordselt 1957.a. taseme. Kahekordistunud on samal ajavahemikul töötajate töötasu, millele lisanduvad viimastel aastatel preemiad üleplaanilise toodangu eest. Sovhoos töötas esialgu vahelduva eduga. NLKP Keskkomitee 1964.a. oktoobri- ja 1965.a. märtsipleenumi otsuste ellurakendamine kiirendasid sovhoosi arengut. Sellest ajast on sovhoosi tasuvus järsult tõusnud ning sovhoos saab pidevalt üleplaanilisi kasumeid. See omakorda aitab kaasa töötajate materiaalse huvitatuse printsiibi paremat rakendamist, kuna üleplaanilisest kasumist moodustatakse sovhoosi stimuleerimisfond, millest makstakse töötajatele paremate töötulemuste eest preemiaid.

Sovhoosi tootmise põhisuunaks kujunes tõuveise ja seemnekasvatus. Tõuaretustööd on sovhoosis tehtud oma karja baasil, ostmata väljast puhtatõulisi loomi. Kuna sel

viisil karja tõuomaduste parandamine toimub aeglaselt,on siiski peaaegu pool kogu veisekarjast puhtatõulised loomad, kes on võimelised andme kõrget toodangut. Maha jääb sovhoosis taimekasvatus, teravilja keskmine saak oli 1969.a. 24 ts/ha, mis on madalam rajooni sovhooside keskmisest, kuid sovhoosi maad ei ole sugugi halvemad teiste sovhooside maadest ja kasutatud väetiste hulk võrdne rajooni keskmiste näitajatega.

Madalate saakide tagajärjel on söödabaas nõrk ning sellest tõlenevalt loomade produktiivsus madal. Aastalehma kohta lüpsti 1969.a. 3142 kg piima, mis on 6 kg madalam rajooni sovhooside keskmisest aastalehma piimatoodangust. Tegelikult oleks sovhoosi lüpsikari võimeline lüpsma 3500-4000 kg piima lehma kohta, kui jätkuks küllaldaselt toitu.

Sovhoosi kogutoodangu ja rentaabluse kasv viisaastaku nelja aasta jooksul ületab vabariigi keskmised näitajad. Kui kogu vabariigis kasvas sovhooside ja kolhooside põllumajanduslik kogutoodang viisaastaku nelja aasta jooksul eelmise nelja aastaga võrreldes 26,9%[1], siis Viru-Jaagupi sovhoosis oli kogutoodangu kasv samal ajal 72%. Sovhoosi rentaablus kasvas 24,9%-lt 1966.a. 43,3%-ni 1969.a. Vabariigi sovhooside rentaablus oli samal ajal vastavalt 30% ja 39,9%.[2] Rakvere rajooni sovhooside keskmisest ren-

---

1 "Rahva Hääl" nr.59, 12.märtsil 1970.

2 Sealsamas

taablusest, mis 1969.a. oli 51%, jääb V-Jaagupi sovhoos siiski tublisti maha.

"Eelolevail aastail on esmajärguliseks ülesandeks viia madalatoodangulistes majandites piimatoodang vähemalt 3200-3500 kg-ni",[3] säärase ülesande püstitas põllumajandustöötajate vabariiklikul nõupidamisel märtsis 1970.aastal oma ettekandes Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja E.Tõnurist. Nagu juba eelpool öeldud, on V-Jaagupi sovhoosil eeldused selle ülesande täitmiseks olemas. Sovhoosi piimatoodang aastalehma kohta kasvas viisaastaku nelja aasta jooksul 13% võrra, samal ajal kui vabariigis sovhooside keskmine piimatoodang kasvas lehma kohta 6%.[4] Hea on veel see, et ka lehmade arv kasvas sovhoosis 7,3%, kui vabariigis aga lehmade arv peaaegu üldse ei kasvanud. Liha tootmine sovhoosis aga samal ajal vähenes. Sealiha tootmine vähenes 8% ja veiseliha juurdekasv 15%, ei suutnud üldist lihatoodangut suurendada. Vabariigi sovhoosides ja kolhoosides suurenes liha tootmine 40,4%[5] viisaastaku nelja aasta jooksul.Seega on liha, eriti aga sealiha tootmise suurendamine taimekasvatuse kõrval esmaseks ülesandeks.

Sovhoosi parteialgorganisatsiooni juhtimisel on tehtud suur töö tööliskaadri kasvatamisel ja töödistsipliini tugevdamisel. Viimastel aastatel on palju paranenud töötajate teadlikkus, töötajad püüavad tööülesandeid pidevalt

---

3 "Rahva Hääl" nr.59, 12.märtsil 1970.

4 Sealsamas

5 Sealsamas

paremini täita. Suurt osa etendab siin kindlasti oskuslik moraalse ja materiaalse stimuleerimise printsiibi rakendamine. Kuigi Viru-Jaagupi sovhoosi tööliste hulgas ei ole eesrindlasi, kes oleksid rajoonis tuntud, on inimeste arv majandis pidevalt kasvanud, kelle töötulemused on paremad sovhoosi oma tööliste seas ja nad on eeskujuks kogu kollektiivile. Parteialgorganisatsioon on kasvanud nii arvuliselt kui ka autoriteedilt. Kogu sovhoosi kollektiivi töö tulemusel on viimastel aastatel täidetud ja ületatud riiklikud põllumajandussaaduste müügikohustused. Järgnevaks ülesandeks sovhoosi kollektiivile on taimekasvatuse mahajäämuse likvideerimine, et sel teel parandada kogu sovhoosi tootmist ja tõusta eesrindlaste tasemele.

Reserve tootmise omahinna parandamiseks on sovhoosi kollektiivil veel palju: mehhaniseerimise taseme suurendamine nii looma- kui ka taimekasvatuses. Tööjõu oskusliku kasutamise, tootmise ökonoomika parema tundmaõppimise teel saab sovhoosi juhtkond teha palju selleks, et ellu viia NLKP Keskkomitee 1965.a. märtsipleenumi otsuseid põllumajandussaaduste toodangu suurendamiseks, andes nii oma panuse rahvaheaolu kiireks tõusuks, sotsialistliku korra eeliste täielikuks ärakasutamiseks.

LISA N: 1

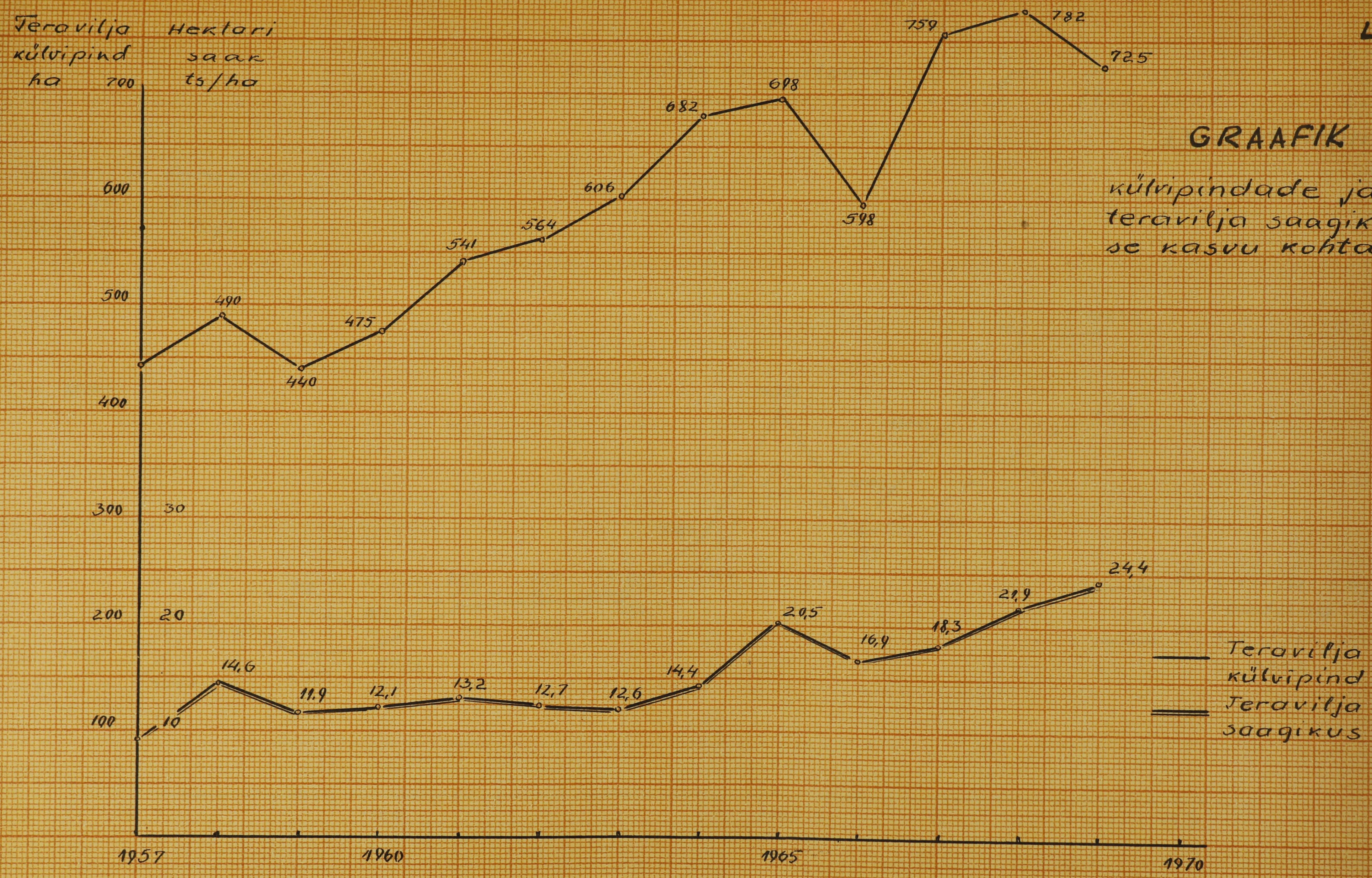

GRAAFIK

külvipindade ja teravilja saagikuse kasvu kohta.

LISA N: 2

GRAAFIK

Teravilja kogutoodangu ja saagikuse kasv V-Jaagupi sovhoosis a. 1957-1970

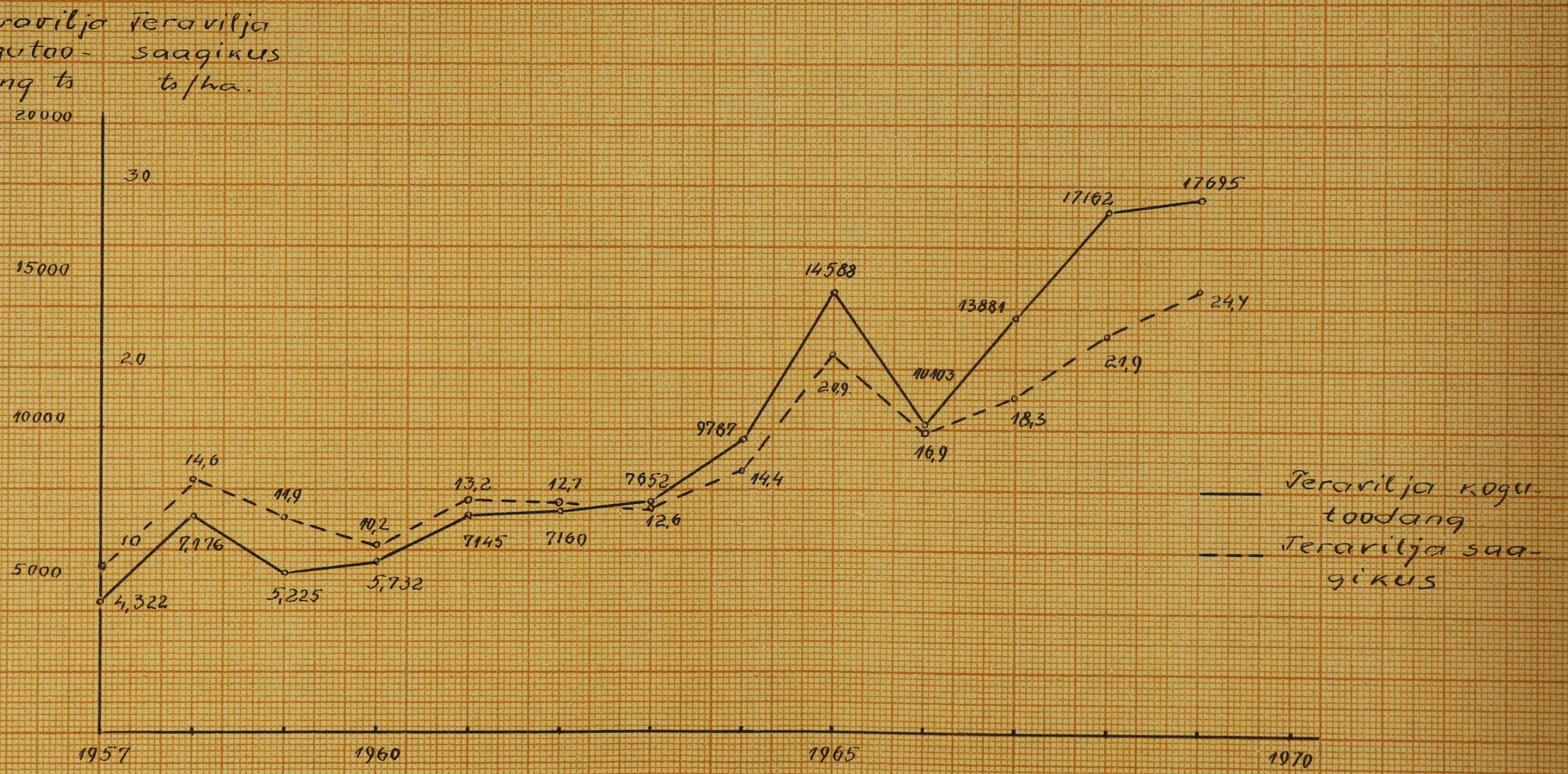

Lisa N: 3

Graafik

Piimatoodangu ja lehmade arv kasv aastail 1957–1969.

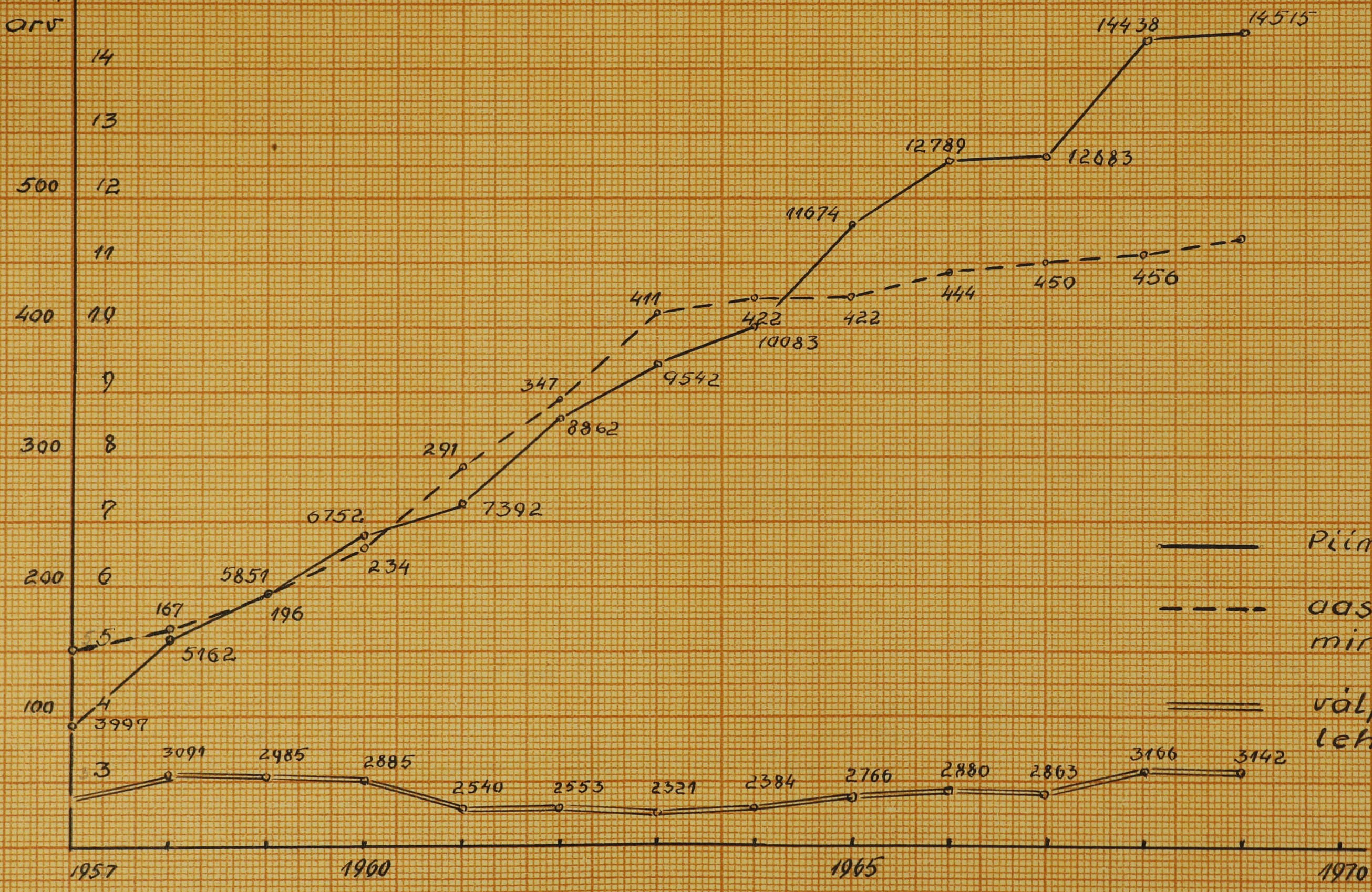

LISA N:4

GRAAFIK

liha kogutoodangu ja loomade arvu kasvu kohta

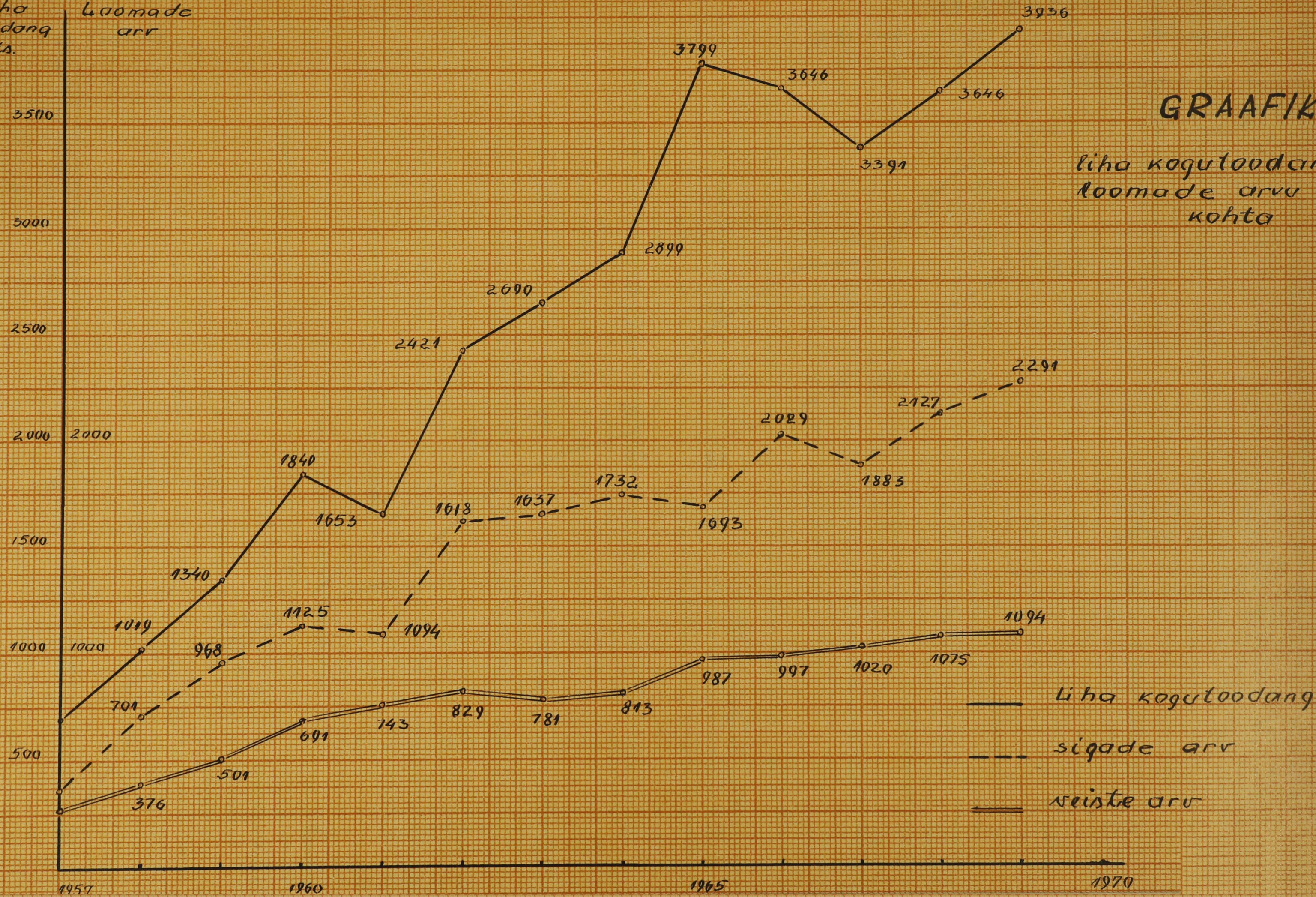

LISA N: 5

GRAAFIK

piima rügile müügi plaani täitmise kohta

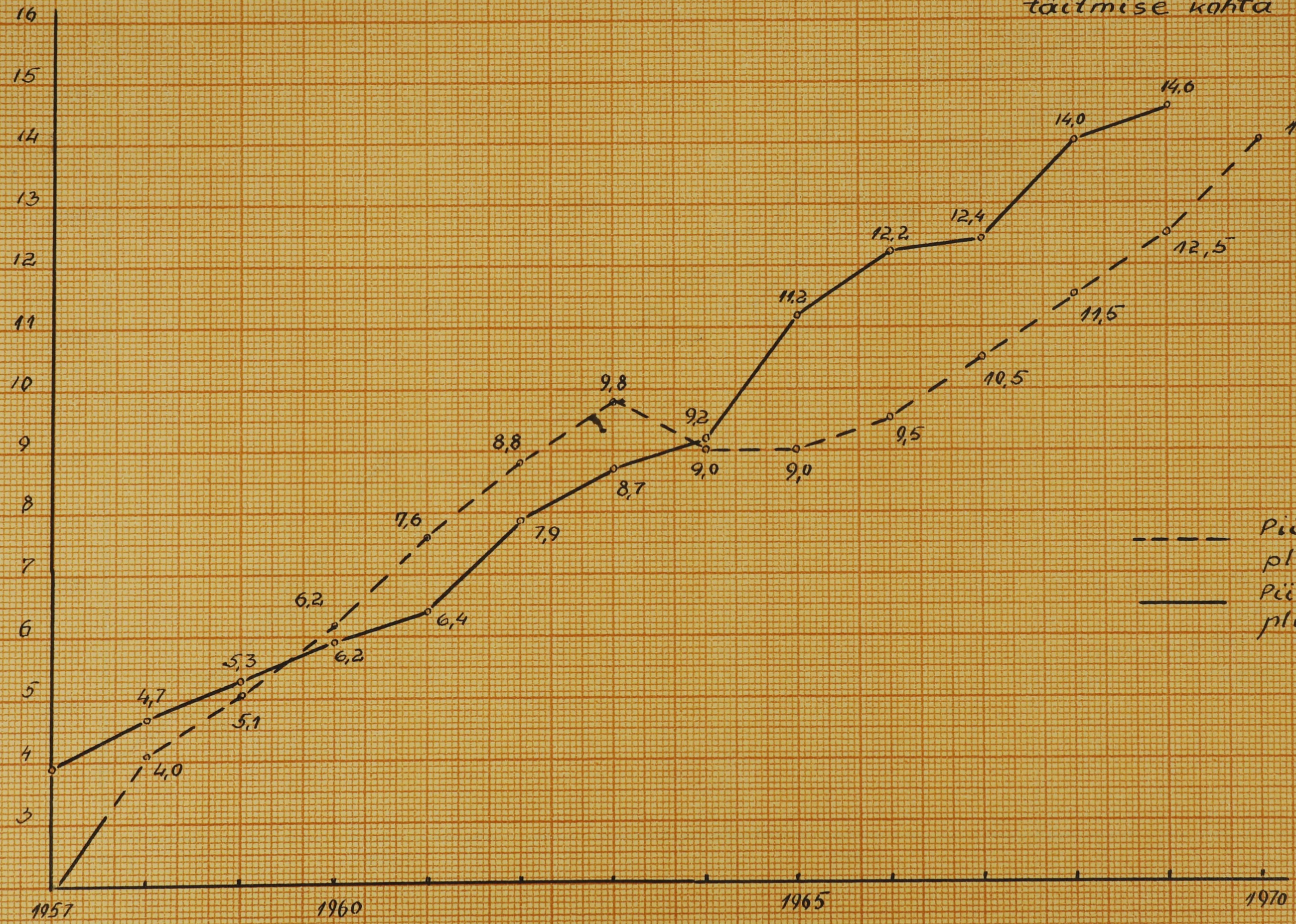

LISA N: 6

LIHA TSENTNERITES

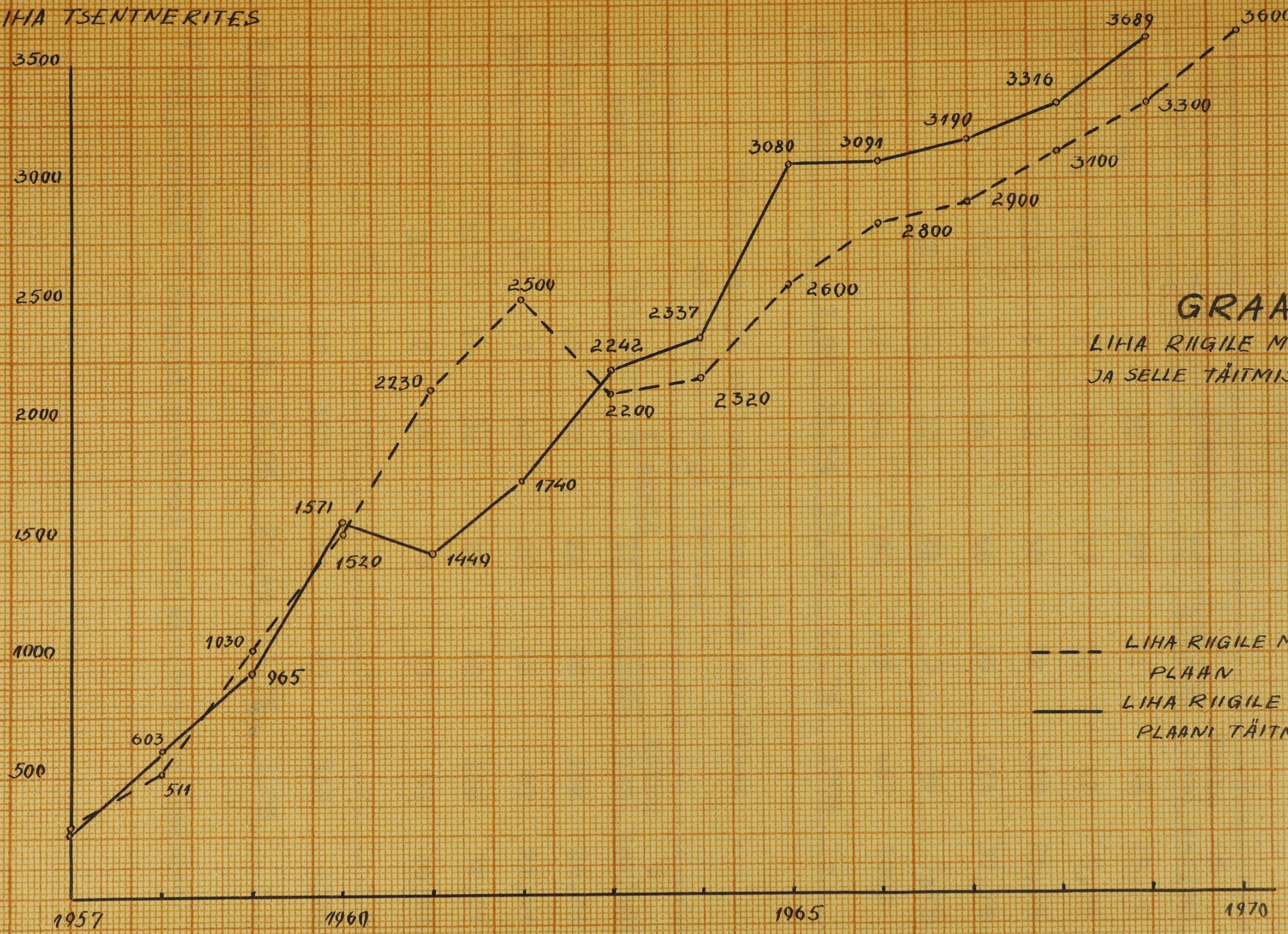

GRAAFIK

LIHA RIIGILE MÜÜGI PLAANI JA SELLE TÄITMISE KOHTA

LIHA RIIGILE MÜÜGI PLAAN

LIHA RIIGILE MÜÜGI PLAANI TÄITMINE

L i s a 7 [1]

Viru-Jaagupi sovhoosi lüpsikarja töulisus
1969.a.

Töulisuse aste		Klassid eliit	I	II	klassita	Kokku loomi	% karjast
Puhastöug		2	38	27	21	88	19,0%
Pölvkonnad	IV	1	18	13	10	42	9,2%
	III	5	31	50	32	118	25,5%
	II	5	64	66	39	174	37,7%
	I	-	13	24	3	40	8,6%
Kokku		13	164	180	105	462	100%
% karjast		2,8%	35,5%	39,0%	22,7%	100%	-

Viru-Jaagupi sovhoosi noorkarja struktuur
töulisuse järgi 1969.a.

Töulisuse aste		Klassid eliit	I	II	klassita	Kokku loomi	% karjast
Puhastöug		10	58	24	20	102	28,2%
Pölvkonnad	IV	7	40	22	12	81	22,4%
	III	14	36	28	40	118	32,6%
	II	2	29	7	13	51	16,8%
	I	-	-	-	-	-	-
Kokku		33	163	81	85	362	100%
% karjast		9,1%	45,0%	22,4%	23,5%	100%	-

[1] Väljavötted V-Jaagupi sovhoosi karjakontroll-raamatust

ÕRU-JAAGUPI SOVHOOSI JUHTIMISSKEEM

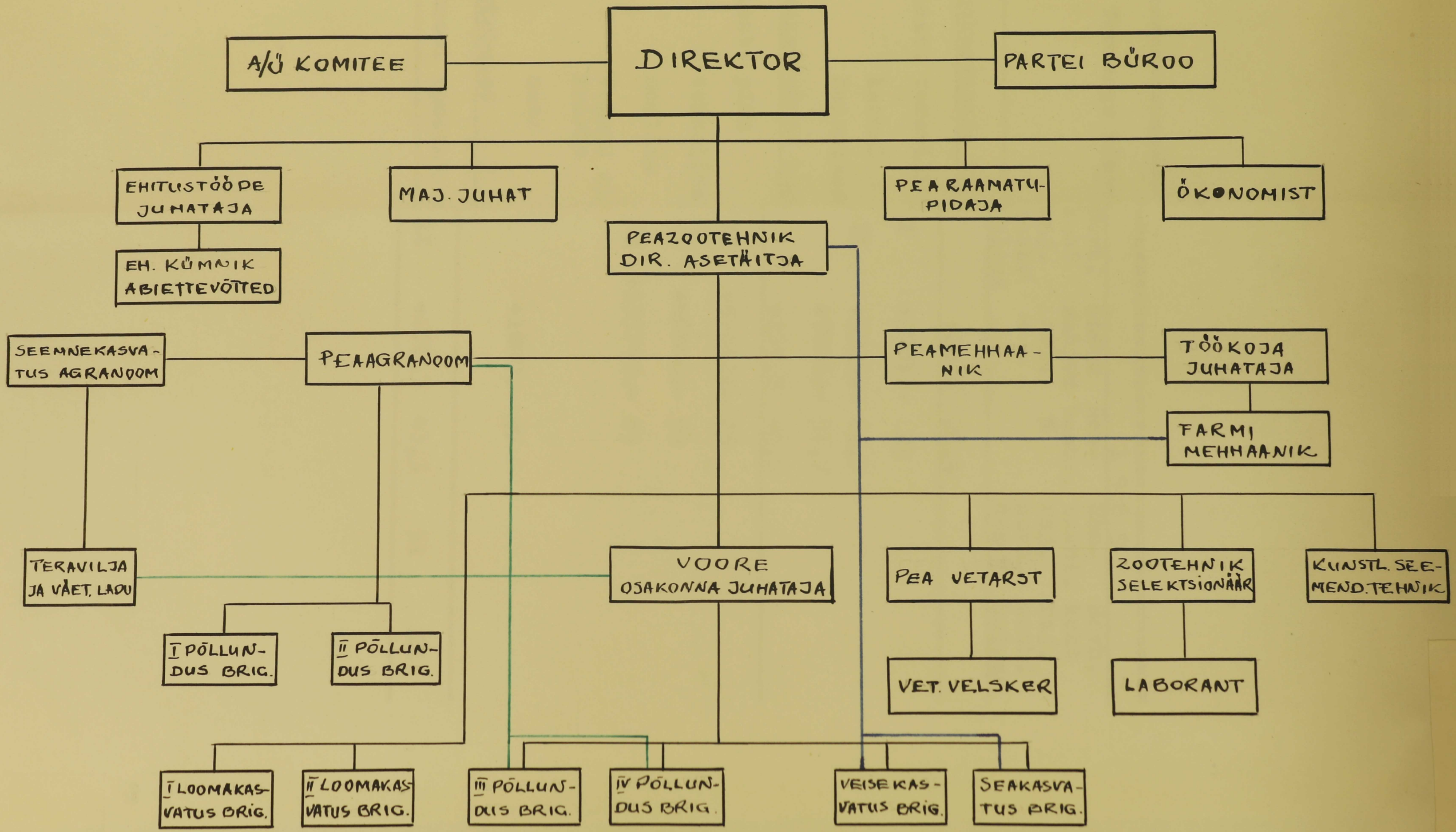

Lisa 8

Lisa 9

Tootmisharude tasuvus Viru-Jakobi sovhoosis 1966 - 1969.a.

Võrdluseks on toodud 17 sovhoosi keskmine rentaablus,mis allusid tootmisvalitsusele

Toodangu nimetus	1966				1967				1968				1969			
	Kasum kahjum rbl. + -	Rentaablus %	Rentaabl. rajooni sovhoosides %	Sovh. koht raj. sovh. hulgas	Kasum kahjum rbl. + -	Rentaablus %	Rentaabl. raj. sovh. -des %	Sovh. kont raj. sovh. hulgas	Kasum kahjum rbl. + -	Rentaabl. %	Rentaabl. raj. sovh. -des %	Sovh. koht raj. sovh. hulgas	Kasum kahjum rbl. + -	Rentaabl. %	Rentaabl. raj. sovh.- des %	Sovh. koht raj. sovh. hulgas
aTaimekasvatuse kogutoodang	+15,35	34,5			+13,1	23,7			+24,6	36,3			+20,6	26,4		
Sellest: teravili	+5896.-	36,1	37	X	+3280.-	16,7	67	XV	+8540.-	68	79	X	+3701.-	29		
kartul	+9759.-	36,4	44	VIII--IX	+9708.-	39,7	34	IX	+12185.-	35,2	48	IX	+9925.-	22,7		
heinaseemned	-389.-	-21			+112.-	4,5			+3879.-	18,8			+7026.-	31,7		
Loomakasvatuse kogutoodang	+154,2	31			+173,8	34,8			+246,9	47,1			+269,8	49,8		
Sellest: piim	+25504.-	14,5	26	XIII	+29247.-	16,8	22	XVII	+45492.-	23,9	25	IX	+47442.-	25		
veiseliha	+28828.-	36,5	30	IV-V	+33793.-	42,5	35	V	+44331.-	53	46	VI	+66846.-	59		
sealiha	+88016.-	38,9	48	XII	+103881.-	46	58	X	+146874.-	64,2	71	IX	+153740.-	69		
Veised elusloomadeks	+10896.-	87,7			+6032.-	85										
mesi	+287.-	16,4			+937,-	36,1			+264.-	12,5			+1800.-	97		
Noorhobused	+1395.-	542,8														
Sovhoosi rentaablus	+137,9	24,9	35,4	XI	+177,1	31	37,0	VIII	+249,1	41	47	IX	+276,3	43,3	51	IX

L i s a 10

Viru-Jaagupi sovhoosi põllu- ja farmibrigadirid aastatel 1961 - 1969

Aastad	Põllundusbrigaadide brigadirid				Loomakasvatusbrigaadide brigadirid			
	Viru-Jaagupi brigaad I	Kehala brigaad II	Voore I	Voore II	Viru-Jaagupi loomakasv.brig.	Kehala loomakasv.brig.	Voore loomakasv.brig.	Voore seafarm
1961	Kokarev, Leonid	Taadre, Tiit	Septer, Alfred	Raidmets, Leili	Preemel,Valve (Altsaar,K.) (Liiva,Linda)	Käer,Valentina Pomerants, Ethel	Idavan,Hilja Räkki,Lembi	Ahas,Maimu Inno,Laine
1962	Kokarev, Leonid Peterson, Vaike	Taadre, Tiit	Septer, Alfred	Lattik, August	Preemel,Valve Härm, Hilja	Pomerants, Ethel Liiva,Linda	Räkki,Lembi	Inno, Laine
1963	Peterson, Vaike	Kadaja, Endel 22.03.63.	Septer, Alfred	Lattik, August Freiberg,Joh.	Härm, Hilja	Liiva,Linda Taadre,Tiit	Räkki, Lembi	Inno, Laine
1964	Kadaja, Endel	Peterson, Vaike	Septer, Alfred	Neem, Aasa	Härm, Hilja	Taadre, Tiit	Räkki, Lembi	Inno, Laine
1965	Kadaja, Endel	Peterson,Vaike Taadre, Tiit	Septer, Alfred	Freiberg,Joh.	Härm, Hilja Lepik, Maimo	Karja, Riina	Räkki, Lembi	Inno, Laine
1966	Kadaja, Endel	Taadre, Tiit	Septer, Alfred	Freiberg,Joh.	Peterson,Vaike	Karja, Riina	Räkki, Lembi	Inno, Laine
1967	Kadaja, Endel	Taadre, Tiit	Septer, Alfred	Lillemaa, Helgi	Inno, Laine	Maasik,Pilvi	Räkki,Lembi	Laennekova,Lagle
1968	Kadaja, Endel	Taadre, Tiit	Korbe, Mihkel	Väinaste, Anne	Zeigermaher, Elfriide	Makejeva, Anne	Räkki, Lembi	Inno, Laine
1969	Peterson, Vaike	Taadre, Tiit	Korka, Ants	Luhamaa, Anne	Zeigermaher, Elfriide	Makejeva, Anne	Räkki, Lembi	Inno, Laine

Lisa 11

VIRU-JAAGUPI SOVHOOSI

MAAALA SKEEM

1957 – 1969

VINNI NÄIDIS S/T

RÄGAVERE

RMF

PAUEAUGU FARM

II BRIGAAD

IV BRIGAAD

SOVHOOSI KESKUS

VOORE OS. KESKUS

I BRIGAAD

III BRIGAAD

KÜTI SOVHOOS

AVINURME – TARTU

ARUKÜLA

100 50 0 100 200 M

M 1:25000

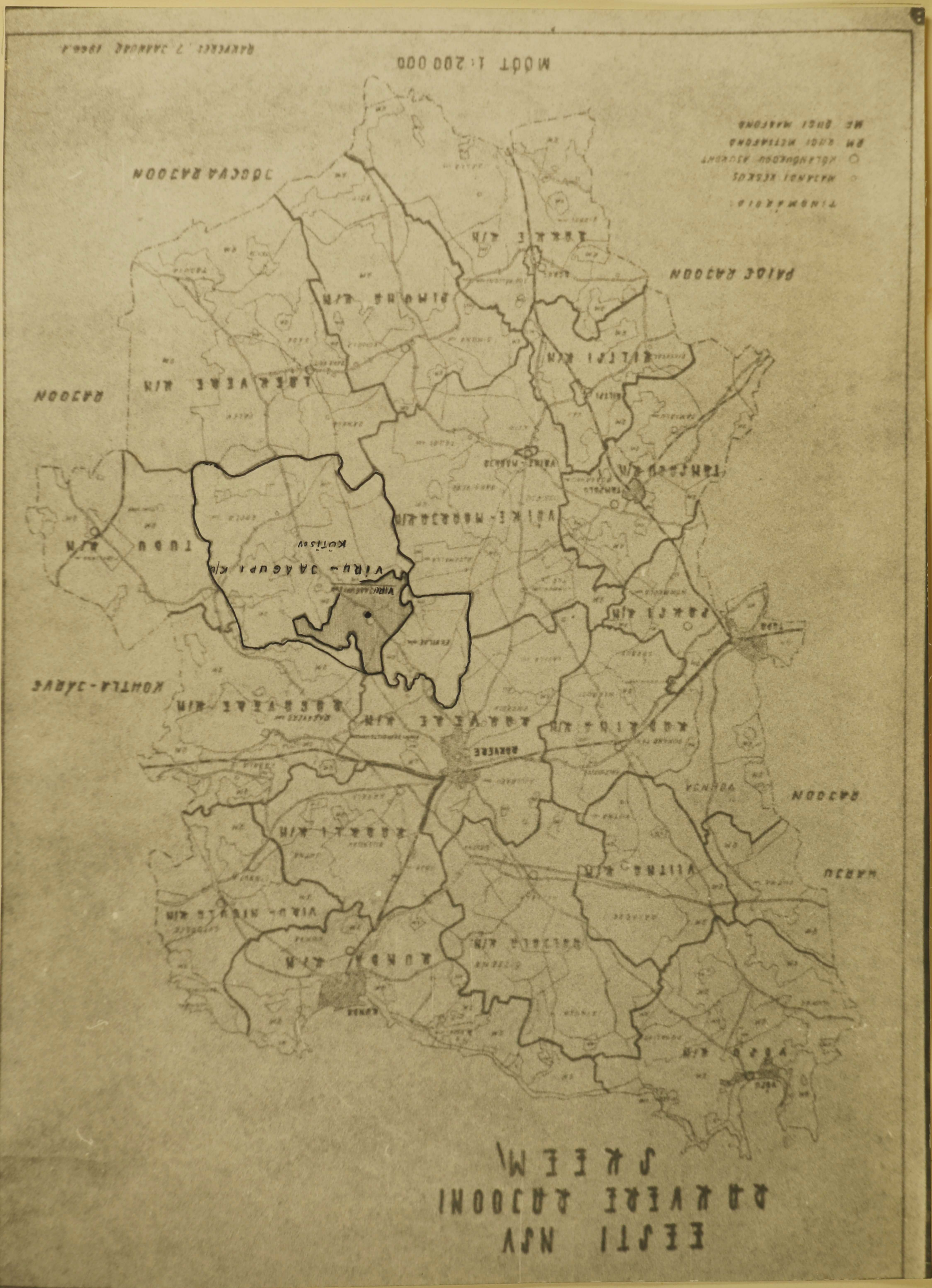
MAANTIEKARTTA 1:200 000
TIENUMERO:
MAANTIEKUSKUS
KUNNANVIRASTO TAI KAUPUNGINTALO
RAUTATIEASEMA
MAANMITTAUSLAITOS
Kartan koko 7 x 11 cm
Painettu 1964
KOILLA-JÄÄVE
KOILLA-JÄÄVE
KOILLA-JÄÄVE

TAHVEL I

Foto 1

Viru-Jaagupi sovhoosi kontor
1957 - 1970.a.

Põllutööde mehhaniseerimine

Foto 2

Väetiskülvil kasutati Tsiviillennuväe abi

1950.a.

Foto 3

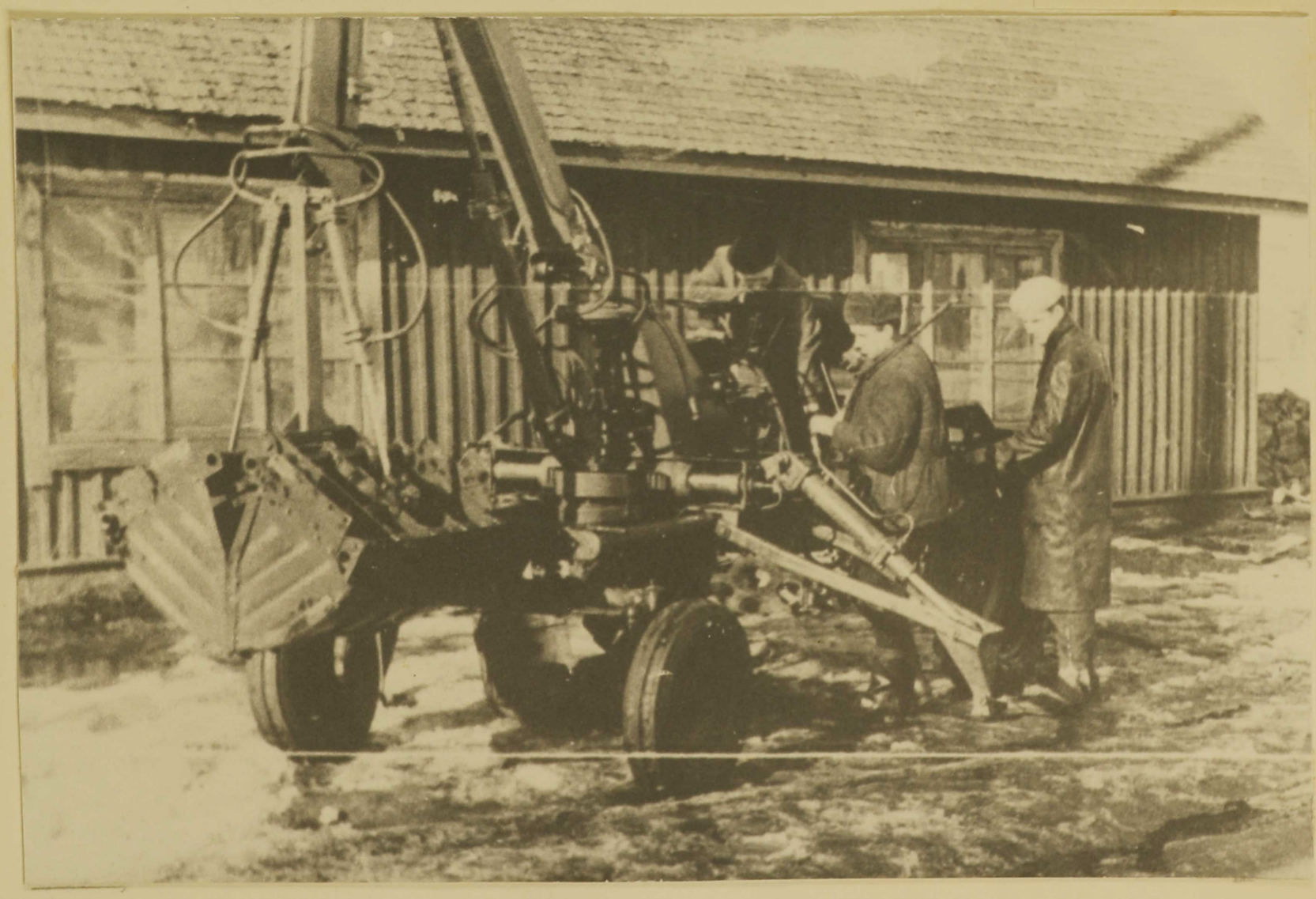

Hea masin, aga keeruline ...

1962.a.

TAHVEL III

Foto 4

Maisi koristamine siloks
1958.a.

Foto 5

... milline kasvas pikimaks II põllundusbrigaadis brigadir sm.Taaderi hooldamisel
1958.a.

Sovhoosi eesrindlikke töötajaid

Foto 6

Emisetalitaja Etna Vahtra, 1957-1965.a.

Foto 7

Lüpsja L.Limbergi lüpstud piim
on köige puhtam
1957-1966.a.

TAHVEL V

Foto 8

V.Torp töötab kunstliku seemendajana
1958 - 1970.a.
1967.a.

Sovhoosi mehhanisaatorid

Foto 9

Eesrindlik kombainer M.Raudalainen
1960.a.

Foto 10

Traktorist E.Saar oma "raudruunaga"
1959-1970.a.

Ehitustegevus (uusehitusi)

Foto 11

Esimene ekspluatatsiooni antud elamu sovhoosis. Tagaplaanil 1959.a.valminud saun.

1961.a.

Foto 12

Siia kerkib uus loomalaut
Tagaplaanil sovhoosi direktor H.Rebane
1962.a.

Foto 13

Mehed ...
Vasakult teine peamehhaanik J.Järv
1965.a.

Foto 14

... ja masinad külvieelsel traktorite ülevaatusel
1965.a.

Sovhoosi lasteaias

Foto 15

Esimesed lapsed vastavatud lasteaias
Veebruar, 1963.a.

Foto 16

Lastel on nääripidu
1967.a.

Lapsed lasteaias (järg)

TAHVEL X

Foto 17

See mure on nüüd murtud -
1966.a.

Isetegevuslased juubelilaulupeol 1969.a.

Foto 18

Foto 19

Fotod sovhoosi autahvlilt (järg)

Parimaid traktoriste 1969.a.

Foto 20

Arno Tönne

Foto 21

Johannes Vörno

Foto 22

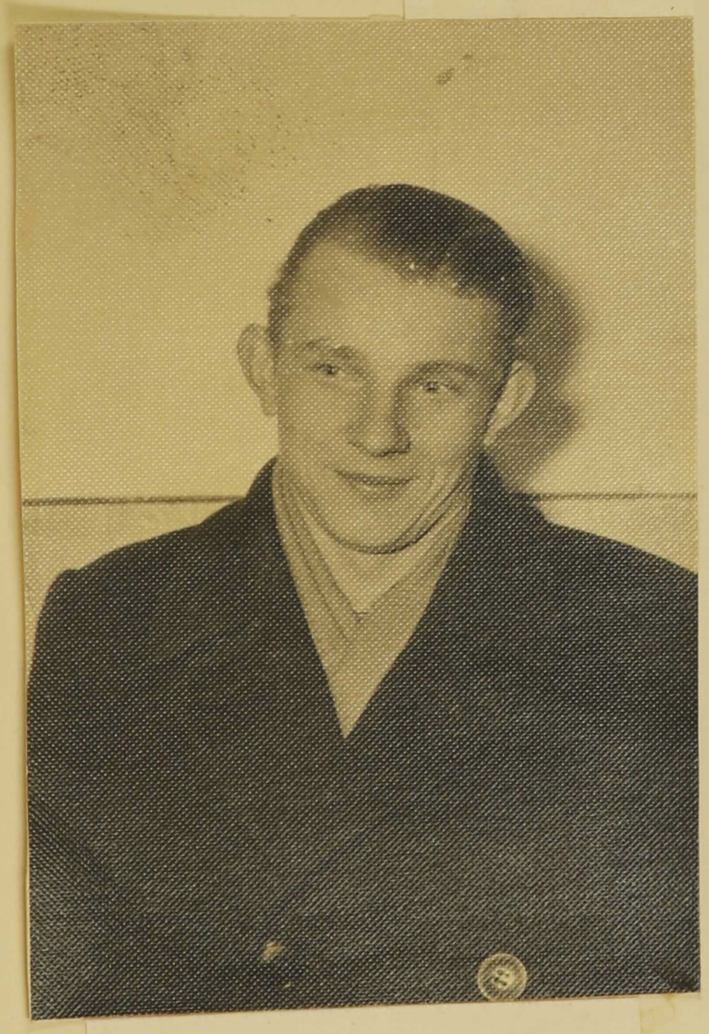

Endel Kuusemets

Foto 23

Elmar Kalme

TAHVEL XIII

Fotosid sovhoosi autahvlilt.

Parimaid põllutöölisi 1969.a.

Foto 24

Ida Tisler

Foto 25

Aliide Sarapuu

Foto 26

Anete Vilu

Foto 27

Evi Kompost

KASUTATUD KIRJANDUSE JA ALLIKMATERJALIDE NIMESTIK

I Kirjandus

1. Lenin, V.I., Petrogradi kubermangu Põllutööliste I kongressi istung. Vastused küsimussedelitele. Teosed, 29.kd.,Tallinn 1955.a.
2. Lenin, V.I., Oktoobrirevolutsiooni neljandaks aastapäevaks. Teosed, 33 kd.,Tallinn 1955.a.
3. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu, Tallinn 1959.a.
4. NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn 1959.a.
5. NLKP kongressidę, konverentside ja keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1961.a.
6. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961.a.
7. NLKP 23.kongressi resolutsioon NLKP Keskkomitee aruande põhjal, Tallinn 1966.a.
8. NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest, NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus. Tallinn 1953.a.
9. Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest, NLKP KK ja NSVLiidu Ministrite Nõukogu 9.märtsi 1955.a.määrus, Tallinn 1955.a.

10. Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1957.a.

11. Landberg, O. Rakvere radadel, Tallinn 1966.a.

12. Matin, V. Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, Tallinn 1955.a.

13. Tõnurist, E. Eesti NSV põllumajanduse sotsialistlik rekonstrueerimine, Tallinn 1957.a.

14. Kas tunned maad. Teatmik Eesti NSV matkajatele ja koduuurijatele, Tallinn 1965.a.

15. Nõukogude Eesti saavutusi 20 aasta jooksul, Tallinn 1965.a.

16. 25 aastat Nõukogude Eestit. Statistiline kogumik, Tallinn 1965.a.

17. Eesti NSV rahvamajanduse areng. Lühike statistiline kogumik, Tallinn 1967.a.

18. Eesti NSV rahvamajandus 1968.a. Statistiline aastaraamat, Tallinn 1969.a.

19. Rakvere rajooni sotsialistliku võistluse bülletään, Rakveres 1965.a.

20. Bülletään kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1966.a., Rakveres 1967.a.

21. Bülletään kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1967.a., Rakveres 1968.a.

22. Bülletään kolhooside ja sovhooside töötulemustest 1968.a., Rakveres 1969.a.

II Arhiivimaterjalid

1. Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riiklik Keskarhiiv (ENSV ORKA)

fond 4265 - Küti Vallavalitsus

2. EKP Partei Ajaloo Instituudi Parteiarhiiv (EKPA)

   a) fond 2620 - EKP Rakvere Rajoonikomitee

   b) fond 2890 - Rakvere rajooni Viru-Jaagupi sovhoosi parteiorganisatsioon

3. Rakvere Rajooni Riiklik Arhiiv (RRRA), Rakvere

   a) fond 461 - kolhoos "Tee Kommunismile"

   b) " 482 - Voore Masinaühistu

   c) " 521 - Rakvere raj.TSK TK Põllumajandusinspektsioon

   d) " 533 - kolhoos "Lembitu"

   e) " 534 - " "Tungla"

   f) " 535 - " "Lenini Tee"

   g) " 536 - " "Olev"

   h) " 537 - " "Allika"

   i) " 538 - " "Uus Täht"

   j) " 539 - " "Prožektor"

   k) " 753 - Rakvere raj.TSN Täitevkomitee

4. Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi Arhiiv (EMPA), Tallinn

   Materjalid V-Jaagupi sovhoosi kohta aastail 1957-1962

5. Rakvere Rajooni TSN TK Tootmisvalitsuse Arhiiv (RRTVA), Rakvere

   Materjalid Viru-Jaagupi sovhoosi kohta aastail 1962-1969.

6. Eesti NSV Põllumajandustehnika Rakvere Rajoonikoondise Arhiiv (EPRRA), Sõmeru

Materjalid Küti Masintraktorijaama kohta

7. Viru-Jaagupi sovhoosi arhiiv (VJSA), Rakvere rajoon

Viru-Jaagupi sovhoos

Kõrgemalseisvate organite käskkirjad, sovhoosi aasta-aruanded, direktori käskkirjad jne.

III Viru-Jaagupi Küla TSN TK materjalid

ENSV Statistika Keskvalitsuse kiri Viru-Jaagupi Küla TSN Täitevkomiteele, nr.1226, 23.XII.1967.a.

IV Käsikirjalised materjalid

Klammer, M. - Viru-Jaagupi 8-kl.Kooli ajalugu 1917-1967, TRÜ diplomitöö, Tartu 1968.a., käsikiri

TRÜ NSV Liidu ajaloo kateedris

V Perioodika

1. "Viru Söna", EKP Virumaa Komitee ja Maakonna TSN häälekandja, 6.III.1948.a. - 1.X.1950.a.

2. "Viru Söna", EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN häälekandja, 1.X.-6.XI.1950.a.

3. "Punane Täht", EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN häälekandja, aastakäigud 1951-1969.

4. "Rahva Hääl", EKP Keskkomitee, Eesti NSV Ülemnõukogu ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu häälekandja 5.VI.1958.a., 12.III.1970.a.

VI Suulised andmed

1. Heinmaa, Arno - Viru-Jaagupi sovhoosi peaagronoom 1957 - 1962

2. Inno, Mihkel - kolhoosi "Olev" esimees 27.IV.1948 - 26.II.1950.a., 1957-1960 V-Jaagupi sovhoosi ehitustööline, 1960-1970 pensionär
3. Järv, Jaan - V-Jaagupi sovhoosi peamehhaanik 1960 - 1966
4. Klammer,Johannes - pensionär
5. Klammer,Rudolf - ETKVL Rakvere Autokolonni autojuht
6. Kukk, Heino - Viru-Jaagupi sovhoosi peazootehnik 1960 - 1970.
7. Kuristik,Helmut - "Tee Kommunismile" kolhoosi agronoom 1953 - 1956, V-Jaagupi sovhoosi seemnekasvatusagronoom 1957 - 1962, peaagronoom 1962 - 1970.
8. Peterson, Gustav - parteialgorganisatsiooni sekretär 1957-1959, 1965-1967 ja 1967.aastast sovhoosi ehitustööline
9. Rebane, Helmut - Viru-Jaagupi sovhoosi direktor 1957 - 1970.
10. Torp, Väino - Viru-Jaagupi sovhoosi kunstliku seemenduse tehnik 1958 - 1970.
11. Vaasma,Heino - Viru-Jaagupi sovhoosi malesektsiooni esimees 1957 - 1970.

Р Э З Ю М Е

Совхоз Виру-Яагупи, в сравнении с другими соседними совхозами, еще молодое хозяйство. Был организован 13 лет назад, 25 января 1957 года на базе колхоза "Теэ коммунизмиле", находящегося в пределах Виру-Яагупийского сельсовета Раквереского района. Ликвидация колхоза и организация государственного хозяйства было обусловлено тем, что колхоз "Теэ коммунизмиле",который организовали соединением 6 колхозов из деревень Виру-Яагупийской местности в 1952 году, не смог развивать сельскохозяйственное производство так, чтобы производить все больше продуктов сельского хозяйства. Слабое экономическое развитие колхоза было обусловлено плохим руководством и организацией труда,также ошибками,допущенными в 50-ые годы со стороны вышестоящих органов в руководстве колхозами. Несмотря на крупные ссуды, которые колхоз получал от государства,не улучшалось экономическое положение колхоза. Так как отсталых колхозов было много, Центральный Комитет Коммунистической Партии Советского Союза советовали, при согласии членов колхоза, образовать из слаборазвитых колхозов совхозы. Члены колхоза "Теэ коммунизмиле" голосовали за образование совхоза,

поскольку уже несколько лет они получали на трудодень копейки, а в то же время в соседних совхозах у рабочих был определенный оклад. С помощью Партии и правительства совхоз получил сильную материально-техническую базу, которую постоянно дополняли. Очень быстро провели электрификацию совхоза. Если в колхозе машин использовали мало, то с организации совхоза началась механизация более трудоемких работ, хотя уровень механизации отставал от соседних совхозов. Механизация основных сельскохозяйственных работ совершается в 1962-1965 годы. Вместе с улучшением механизации постоянно возрастает количество реализованной продукции на одного рабочего, перевышая в 1969 году 7 раз уровень 1957 года.

В тот же период в два раза увеличилась зарплата рабочих, чему в последние годы прибавлются премии за сверхплановую продукцию.

В начале совхоз работал с переменным успехом, внедрение решений октябрьского пленума 1964 года и мартовского пленума 1965 года Центрального Комитета КПСС ускорили развитие совхоза. С этой поры окупаемость совхоза резко поднялось и совхоз постоянно получает сверхплановую прибыль. Это в свою очередь обеспечивает лучшее внедрение принципа материальной заинтересованности рабочих, так как за счет сверхплановой прибыли образуется совхозный фонд стимулирования, откуда рабочим выдаются премии за лучшие трудовые показатели.

Основным направлением производства совхоза сложилось племенное животноводство и семеноводство.Работы по племенному животноводству осуществляются на базе своего совхозного стада, не покупая со стороны породистых животных,хотя таким образом улучшение породы происходит медленно, все таки сейчас половина всего скота чистоплеменные животные, которые способны дать высокую продукцию. Отстает семеноводство совхоза,средний урожай зерновых в 1969 году был 24 ц/га, что ниже общего среднего совхозов района, но земли совхоза нисколько не хуже земель других совхозов и использованное количество удобрений одинаковое со средними показателями района.

В результате низкой урожайности кормовая база слабая и исходя из этого продуктивность животных низкая.Удой на корову в год, в 1969 году 3142 кг. молока, это на 6 кг. ниже среднего показателя совхозов района.Фактически дойное стадо совхоза способно дать 3500-4000 кг. молока на корову в год, если было бы достаточно кормов.

Рост общей продукции и рентабельности совхоза за четыре года пятилетки перевышает средние показатели республики. Если во всей республике сельскохозяйственная валовая продукция совхозов и колхозов в течение четырех лет пятилетки возросла на 26,9% в сравнении с предыдущим четырем годом (I),то в совхозе Виру-Яагупи за то же время рост валовой продукции был 72%.Рентабельность совхоза возросла с 24,9% в 1966 году до 43,3% в 1969 году.Рентабельность

I. "Рахва Хяял" № 59 от 12 марта 1970 года

совхозов республики было в то же время соответственно 30% и 39,9%[I].

От средней рентабельности совхозов Раквереского района, которая в 1969 году была 51%, совхоз Виру-Яагупи порядочно отстает.

"В предстоящие годы будет первостепенной задачей в низкопродуктивных хозяйствах довести производство молока по крайней мере до 3200 - 3500 кг."[2] такую задачу поставил в своем докладе первый заместитель председателя Совета Министров ЭССР. О Тынурист на республиканском совещании рабочих сельского хозяйства в марте 1970 года. Как выше было указано, в совхозе Виру-Яагупи имеются предпосылки для выполнения этой задачи. Молочная продукция совхоза на корову в год возросла за четыре года пятилетки 13%, в то же время средняя молочная продукция совхозов республики возросла на корову в год 6%.[I] Хорошо еще и то, что количество коров в совхозе возрасла на 7;3%, а в республике количество коров почти не возросло. Но производство мяса за то же время в совхозе уменьшилось. Производство свинины уменьшилось на 8%, и прирост производства говядины на 15% не смог увеличить общего производства мяса. В совхозах и колхозах республики увеличилось производство мяса на 40,4%[2] за четыре года пятилетки. Итак, первостепенной задачей рядом с растениеводством, является увеличение производства мяса, особенно свинины.

Под руководством партийной организации совхоза проведена большая работа по воспитанию рабочего кадра и по укрепле-

---

I. "Рахва Хяял" № 59 от 12 марта 1970 г.
2. Там же
I. "Рахва Хяял" № 59 12 марта 1970 г.
2. Там же.

лению рабочей дисциплины. В последние годы намного улучшилось сознательность рабочих, они постоянно стараются лучше выполнять свои трудовые обязанности. Определенно большую роль играет здесь умелое внедрение принципа морального и материального стимулирования. Хотя среди рабочих совхоза Виру-Яагупи нет передовиков, которые были бы известны в районе, но число людей, чьи трудовые достижения - лучшие среди своих рабочих, кто являются примером всему коллективу, постоянно возростает в хозяйстве. Партийная организация возрасла по числу и по авторитету. Общим результатом всего коллектива совхоза выполнены и перевыполнены государственные обязательства продажи сельскохозяйственных продуктов в последние годы. Следующей задачей для коллектива совхоза чвляется ликвидация отсталости в области растениеводства, чтобы этим путем улучшить общее производство совхоза и подняться на уровень передовиков. Резервов для улучшения себестоимости производства у коллектива совхоза еще много: увеличение уровня механизации в животноводстве и в растениеводстве. Путем умелого использования трудовой силы, лучшего изучения экономики производства, руководство совхоза сможет многое сделать для того, чтобы осуществить решения мартовского пленума 1965 года Центрального Комитета КПСС Об увеличении производства сельского хозяйства, внося таким образом свой вклад для быстрого поднятия народного благосостояния для полного использования преимуществ социалистического строя.

S I S U K O R D

lk.

Sissejuhatus 2

I ptk. Viru-Jaagupi sovhoosi rajamine ja esimesed tegevusaastad 1957 - 1960 13

1. Viru-Jaagupi ajaloo põhijooni 13

2. Esimesed kolhoosid Viru-Jaagupi sovhoosi territooriumil 16

3. Tootmise areng "Tee Kommunismile" kolhoosis 22

4. Viru-Jaagupi sovhoosi organiseerimine . 30

5. Taime- ja loomakasvatus 37

6. Sovhoosi teised tootmisharud 57

7. Sovhoosi juhtimine ja kaader 59

II ptk. Viru-Jaagupi sovhoosi areng 1961-1965.a. 64

1. Materiaal-tehnilise baasi tugevnemine ja ehitustegevus 64

2. Taimekasvatus aastail 1961-1965 69

3. Loomakasvatuse areng aastail 1961-1965 77

4. Sovhoosi rentaablus aastail 1957-1965 83

5. Sovhoosi juhtimine,sotsialistlik võistlus ja töötajate heaolu 86

III ptk. Viru-Jaagupi sovhoos viisaastakul 1966-1970 94

1. Materiaal-tehniline baasi tugevnemine ja ehitustegevus 94

2. Söödabaasi areng 99

3. Loomakasvatus kui sovhoosi peamine majandusharu 108

4. Majandi ja tootmisharude rentaabluse kasv 115

5. Sovhoosi töötajate materiaalne heaolu 118

6. Ühiskondlike organisatsioonide tegevus, sotsialistliku võistluse organiseerimine 123

7. Kaader ja juhtimine 128

Kokkuvõte 132

Lisad 1-11 137

Rakvere rajooni skeem 148

Fotomaterjal

Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjalide nimestik 149

Resümee 154